

418

Ал-Сезим الوعي Ал-Ваъй

Кеңири көлөмдүү фикирый-сакафий журнал

Отуз алтынчы жыл чыгышы, зул-каъда 1442-х. – июнь 2021-м.

**БАШАР АСАДДЫН ЖЕҢИШИ ШАЙЛООДОГУ
ЖЕҢИШПИ ЖЕ КЕЗЕКТЕГИ ЭЛ АРАЛЫК КУТУМБУ?**

Усманийлер
доорундагы Фалестинге
болгон камкордук жана
аманаткөйлүк

Батыш кыйроо
алдында, Ислам болсо
кайтып келүүдө

Америка Батыштын
кулашына жетекчилик
кылууда жана мусулмандар
бул мүмкүнчүлүктү колдон
чыгарбашы керек

418

Отуз бешинчи
жыл чыгышы,
мухарам 1442х,
сентябрь 2021м

НУСКА БААСЫ

Ливан 1000 лира

Яман 30 риял

Түркия 1 доллар

Пакистан 1 доллар

Австралия 2,5 доллар

Америка 2,5 доллар

Канада 2,5 доллар

Германия 2,5 евро

Швеция 15 крон

Бельгия 1 евро

Британия 1 евро

Швейцария 2 франк

Австрия 1 евро

Дания 15 крон

Үшул санда

- **Ал-Ваъй сөзү:** Башар Асаддын жеңиши шайлоодогу жеңишти же кезектеги эл аралык кутумбу? 3
- Усманийлер доорундагы Фалестинге болгон камкордук жана аманаткөйлүк..... 4
- Батыш кыйроо алдында, Ислам болсо кайтып келүүдө..... 18
- Америка Батыштын кулашына жетекчилик кылууда жана мусулмандар бул мүмкүнчүлүктү колдон чыгарбашы керек 27
- Исламдын гарибдиги, анын жаңылануусу жана Хизб-ут-Тахрир (4) 35
- **Аалам мусулмандарынын кабарлары.** 52
- **Куръани Карим сабагында** 58
- **Бейиш бактары:** Ихлас ибаадаттын түркүгү, Аллах ансыз амалды кабыл кылбайт (2) 64
- Расулуллах жана Абу Бакр менен болгон үчтүн бири Сухайб Румий 71
- **Соңку сөз:** Руанда: Макрон Франциянын геноцид үчүн жоопкерчилигин моюнга алды. 77
- Түркия «израил» менен мамилелерди нормалдаштырууга ашыгып турат. Бирок эмне себептен Эрдоган аларга каршы жулкунууда? 80

БАШАР АСАДДЫН ЖЕҢИШИ ШАЙЛООДОГУ ЖЕҢИШПИ ЖЕ КЕЗЕКТЕГИ ЭЛ АРАЛЫК КУТУМБУ?

Маркум Хафиз ал-Асад (Сириянын мурунку президенти) төңкөрүлүш аркылуу бийликке келгенден тартып, президенттик шайлоолордо ар дайым 100%га жакын добуш менен жеңип келген. Андан кийин, коопсуздук кызматынын көмөгү менен бийлик жасалма төңкөрүлүш аркылуу анын уулу Башар ал-Асаддын колуна өттү. Мына ошол күндөн тартып, ал дагы шайлоолордо дал ушундай пайыз менен жеңип келди. Сирия козголоңуна чейин эле эч ким ишенбей келген бул шерменделүү шайлоолорго козголоңдон кийин бирөө ишенмек беле? Алар көз боёмочулук жана жалган менен эл аралык мыйзамдарды, ошондой эле, инсаний, ахлакий жана диний кыйматтарды тебелеп-тепсешти. Алар жарыя кылган шайлоодогу добуштардын саны акыйкатка дал келбейт. Же алардын кыргындарынан жана фосфордуу бомбаларынан каза тапкан жарандар өз үй-бүлөлөрү чогуу менен добуш беришти бекен?

Президент жана коопсуздук кызматы баш болгон бул режим өз элине каршы химиялык куралдарды жана фосфордуу бомбаларды колдонуу аркылуу кыргындарды, камоолорду жана эл аралык деңгээлде макулдашылган жырткычтыктарды ишке ашырды (Сүрөтчү Цезарь тарабынан тартылган сүрөттөрдү дүйнө жүзү көрдү. Андан тышкары, америкалык жана эл аралык расмийлердин айтымында алардын колундагы Асад режиминин кылмыштары тууралуу чогултулган документтер нацисттик лидерлерине каршы чогултулган документтерден да көп). Ошондой эле, 14 миллиондон ашуун жарандарды өз үйлөрүн таштап, көчүп кетүүгө аргасыз кылды. Режим бүгүнкү күнгө чейин бул кылмыштарын токтоткон жок. Анан кинтип Сирия эли шайлоодо Башар ал-Асадга мынча добуш бериши мүмкүн?

Бул ички тарабы тууралуу болду. Ал эми тышкы тараптан болсо, Асад режимин сактап калууга жана анын кылмыштарын ишке ашырууга көмөк көрсөткөн Россия жана Иран баш болгон бир катар мамлекеттер анын президенттик шайлоодон жеңип чыгышын камыздап беришти. Тилекке каршы, сыртынан диндар болуп көрүнгөнү менен, амалдарында Аллахтан коркуу байкалбаган Ирандын

селдечен акимдери (Өлкө жетекчиси жана Хизбулланын башкы катчысы) Сирия режими жана Россия менен биргеликте сириялыктарды кырып, аларды өз мекенинен качууга аргасыз кылышууда. Ошондой эле, качкындардын ордун демографиялык жактан толтурушууда. Ал эми, Америка өзүн көз көрүнөө Асаддын душманы кылып көрсөткөнү менен, анын эң башкы, тымызын колдоочусу. Анын колдоосу болбогондо, Асад режими сакталып калмак эмес. Америка Иран баш болгон аймактагы малайлары жана өзүнө караштуу ыктыярчы согушкерлер аркылуу Асад режимин колдоп келди. Алардын күчү жетпей баратканда, бул ыглас ишке Россия аралашты. Американын режимди кулатууга болгон каалоосу чын болгондо, бул режим бир күнгө же бир саатка да бийликте калмак эмес. Демек, бул кылмыштарда Сирия режими жана анын шериктери гана айыптуубу же бүтүндөй эл аралык коомчулук айыптуубу?

Оо мусулмандар! Америка Сирия маселесинин көзөмөлү жана анын чечимдери менин колумда деп ойлоп жатат. Бирок, Башар Асаддын кайрадан шайланып, бийликте калуусу Американын Асад ордуна дагы деле альтернатива таба албай жатканынан кабар берет. Сириядагы мусулмандар аларга каршы жасалып жаткан ар кандай кылмыштарды өз динин бекем кармануу менен жеңип чыгышат. Алардын дини тирүү. Сириядагы кылмыштуу келишимдердин бардыгын – Аллахтын жардамы менен – Исламий Халифалык мамлекети гана жокко чыгарат. Бул акыйкатты, жада калса, Сириянын жана Россиянын тышкы иштер министирлери да моюнга алышты. Сириянын мурунку тышкы иштер министри маркум Валид ал-Муаллим өз сөзүндө: «Сирияда Исламий Халифалык мамлекетин тикелөөнү каалап жаткандар Сирия менен гана чектелип калышпайт. Ошондуктан, биздин ишибиз (Сирияны гана эмес) Ливанды, Иорданияны жана Иракты дагы коргоо болуп саналат», - деп айткан. Ошондой эле, Россиянын тышкы иштер министри Сергей Лавров: «Эгер биз кийлигишпегенибизде, Дамаск Халифалыктын борбору болуп калмак. Анткени, Асад бийлиги кулоо босогосуна келип калган эле», - деп айтты. Бул кылмышкерлер жалганчылыгы менен таанылса да, ушул сөздөрүндө чындыкты айтышты. Ин шаа Аллах, ал күн абдан жакын! □

УСМАНИЙЛЕР ДООРУНДАГЫ ФАЛЕСТИНГЕ БОЛГОН КАМКОРДУК ЖАНА АМАНАТКӨЙЛҮК

Муса Абдушшакур Халил

Адамзат тарыхын изилдеген ар бир адам 13 кылымга созулган, өнүккөн учурунда да, алсыраган учурунда да улуулуугун жоготпогон Исламий Халифалыктын даңазалуу тарыхына суктанбай коё албайт. Анын ичинде, 600 жылга жакын өкүм сүргөн Усманийлер мамлекетине карай турган болсок, ал жихадда олуттуу, өнүгүүдө улуу жана өз жарандарына болгон мамилесинде ырайымдуу жана камкор болуп, адамдарды Ислам коргону астында бейпилдикке бөлөгөн. Усманий халифалык өз өкүмдарлыгында арабдар менен ажамдардын (араб эместердин) ортосун ажыратпай, адилеттүүлүк менен башкаргандыктан, дүйнө элдери ага суктанып келишкен. Бирок, бул мамлекет өз дөөлөтүнүн акыркы жылдарында жол коюлган кемчиликтер себептүү – ар бир мамлекетте жүз бериши мүмкүн болгондой эле – кулоого жүз тутту. Бул улуу тарых кайрадан кайталанышы мүмкүнбү? Албетте, кайталанат. Болгону, ал мусулмандардын аракети менен гана кайталанат. Анткени, мусулмандардын дини роббаний, ошондой эле, аларга эң акыры пайгамбар тарабынан пайгамбарлык минхажындагы рошид Халифалыктын кайрадан тикелениши тууралуу берилген башарат-убадасы бар. Бирок, бул тарых өзүнөн өзү кайталанбайт. Аны мусулмандар диндерин бекем кармануу жана ааламдардын мырзасы болгон Мухаммаддын ﷺ жолуна жүрүү менен гана кайталай алышат.

Исламий Халифалык өз тарыхында, Пайгамбардын ﷺ доорунан тартып, Шам өлкөлөрүн, өзгөчө, Куддусту фатх кылууга ашыккан. Ислам кошуундары бардык жортуулдарында ушул багытта аракет кылышкан. Расулуллахтын ﷺ доорунда болуп өткөн Муъта жана Табук казаттары Шам өлкөлөрүн фатх кылуу үчүн жасалган алгачкы кадамдар болду. Андан кийин, Абу Бакрдын доорунда да ушул багыттагы фатхтар уланып отуруп, Умардын доорунда Шам өлкөлөрү фатх кылынды. Халифа Умар Шамды фатх кылгандан кийин, Расулуллахтын ﷺ Тамийм ад-Дарийге жана анын урпактарына кылган осуятын ишке ашырды. Икрима айтты: «Тамийим Исламга киргенде, Расулуллахка ﷺ келип: «Оо Расулуллах, Аллах Таала сизди бүтүндөй жер бетине жеңүүчү кылары күмөнсүз. Ошондуктан, мага байту Лахмдан эки айылды белек кылыңызчы?!» - деп сурады. Ошондо, Расулуллах ﷺ ага:

«Ал жерлер сеники болсун», - деп жооп берди да, ал жерлерди Тамиймге каттап берди. Умардын доорунда, Тамийм ошол катты көтөрүп Умарга барганда, Умар «бул катка өзүм күбө болгонмун» деди да, дароо кол коюп берди». Зайд инб Амр айтат: «Мен Пайгамбардын ﷺ алдына келип, Исламды кабыл кылганымдан кийин, Ал киши Тамийм ад-Дарийге «Каалаганыңды сура» деп айтканда, Тамийм байт ул-Айнунду жана Ибрахим мечитин сурады. Ошондо, Расуллалах ﷺ ал эки жерди Тамиймге берди».

Куддус жана анын айланасындагы мубарак жер бардык мусулман халифалардын негизги вазыйфаларынан болгон. Бул жер кресттүүлөр доорунда түрдүү баскынчылыктарга жана согуштарга дуушар болду. Салахиддин Айюбий (Аллах ал кишини рахматына алсын) кресттүүлөр менен болгон Хиттин кармашында Куддусту Исламий мамлекеттин кучагына кайтарды. 1516-жылы, Султан Салим биринчинин доорунда Фалестин Усманийлер өкүмдарлыгына өттү. Султан Салим жана анын уулу Сулайман конуний доорунан баштап Халифалык кулатылганга чейин Куддуска чоң көңүл бурулду. Бирок, мамлекеттер кудум адамдарда сыяктуу оболу атак-даңкка жетишет, кийин дини жана жашоо түзүмү жөнүндөгү түшүнүктөрү алсыздап, колдонулуусу жамандашкан соң, күчсүздөнө башташат... Усманий мамлекет да башка мамлекеттер сыяктуу өнүгүү жана кулоо мыйзамына моюн сунду. Ушуну баса белгилөө керек, Усманий мамлекет мабдасынын жараксыздыгынан эмес, мусулмандар аны жаман колдонушканы үчүн кулады.

Оор саясий абалдар жана Халифалык мамлекети катышкан согуштар натыйжасында Усманий мамлекеттин ошол доордогу башка вилайаттары сыяктуу Фалестин да экономикалык, саясий жана таълим тармагында кыйла күчсүздөнгөн. Мамлекет алып барган көптөгөн согуштар себептүү адамдарга мажбурый салыктар салынган. Таълим-тарбия Фалестиндеги саналуу мадреселерге чектелип, таълим деңгээли абдан төмөн болгон. Бул болсо, он тогузунчу кылымдын акырында Батыш миссионердик мектептеринин аракети күчөшүнө алып келди. О.э. өлкөдө оорулар жана жакырчылык күчөдү. Бул болсо, алардын жашоосуна терс таасир кылып, айрымдарын өз жерлерин сатууга мажбур кылды. Мындан тышкары, ач көз мамлекеттер менен алып барылган согуштар, жаштарды өз региондорунан башка жерлердеги согуштарга тартылышы жана жалпы сапарбарлык сыяктуу иштер адамдарда валийлерге карата нааразылыкты пайда кылды.

Айрыкча, ошол кездеги түрктөштүрүү жараяны күчөп кетиши себептүү арабдар жогорку кызматтагы жумуштарынан айрылышты жана өз ордуларын түрктөргө беришти. Бул түрктөр болсо катардагы түрктөр эмес эле, алар союз жана өнүгүү коомунун мүчөсү эле. Бул коом Жаш Түркия коомунун куралдуу канаты болуп, Усманийлер доорунда яхудийлердин Фалестинге көчүп келишинде чоң таасирге ээ болду.

Европа насроний мамлекеттери Усманий мамлекет пайда болгондон баштап ага каршы тынбастан тил бириктиришти. Бул абал масихийлердин Куддусту жана Константинополду кайтарып алуу арзуусун жүзөгө чыгарууга умтулушунда даана көрүндү. Алар өзүнүн экспансивдүү саясатын ишке ашыруу жана яхудийлердин карамүртөздүгүнөн кутулуу үчүн аларды өз долбоорлору жолунда иштетүү жана алардын акчаларынан пайдаланууга катуу аракет кылышты. Усманий мамлекеттин акыркы күндөрү т.а. анын түрдүү вилайеттарында башаламандык жайылып, Европа мамлекеттеринин көмөгү менен жашыруун сепаратисттик коомдор пайда болгон соң, Европа мамлекеттеринин тил бириктирүүсү дагы да күчөдү. Мисир валийи жана француздардын малайы Мухаммад Али Наполеондун Куддусту кайтарып алуу үчүн Мисирге жасаган чабуулунан кийин активдешип калды. Ошондо Наполеон яхудийлерден аларга мамлекет тикелеп берүүнүн акысына Чыгыштагы кампаниясын каржылоону талаб кылган. Бул кампанияда Ротшельддер үй-бүлөсү чоң донорлордун бири болду. Лекин, чабуул 1799-жылы Акка дубалдары алдында ийгиликсиздикке учурады. Бул жөнүндө жазылган булактарда көрсөтүлгөндөй, Наполеон сепилдин дубалы алдында сөз сүйлөп, илгерки Куддус мамлекетин кайрадан тикелөөгө чакырды. Ал өз сөзүндө: «Мен (Исраил) мурасын көтөргөн кошуундун башына илахий көрсөтмө менен келдим» - деп, яхудийлерди Фалестин жерине келүүгө чакырды. Ал сөзүн улантып: «Эй (израилдиктер) тургула, себеби бул эң ыңгайлуу учур. (Израиль) мурасын көтөргөн Франция азыр силерге колун сунууда. Андыктан, дуня калктары арасындагы ордуңарды кайра тикелөөгө шашылгыла», - деди. Наполеондун чабуулу ийгиликсиздикке учураган соң, аларга Африкадан мекен тургузуп берүүнү сунуштады, лекин алар мындан баш тартышты. Наполеондун чабуулу ийгиликсиздикке учураган болсо да, бирок, ал Усманийлер кошуунунун күчсүздүгүн ачыктады жана бул бүткүл дуняга Куддус үчүн күрөш башталганы жөнүндө сигнал болду.

Мына ушул орундан Европа-яхудийлер кызматташуусу башталды. Мында Европа яхудийлерди өз долбоорлоруна кызмат кылдыруу үчүн каржылоо, моюн сундуруу, Тоорот жана яхудий башараттардан пайдалануу сыяктуу иштерди жасады. О.э. яхудийлерге рухий, саясий жана ижтимаий мамилелерге ээ мекен тургузуп берүү үчүн өз долбоорлорун ыйык жерге байланыштырууга аракет кылышты.

Россия менен Усманий мамлекет ортосундагы Крым согушу 1856-1858-жылдары болуп өттү. Натыйжада адилетсиз келишимдер түзүлдү, Балкан жана Усманий мамлекеттин чыгышындагы чоң майдандар Россия тарабынан басып алынды жана түрдүү сепаратисттик аракеттер башталды... Мунун артынан Европа мамлекеттери Усманий мамлекеттин иштерине аралаша баштады. Бул мамлекеттер Усманий мамлекетке карата ыфластык, арамзалык жана жаман ниет билдиришти. О.э. аны жок кылуу максатында байлыктарын талап-тоноону көздөштү. Кийин Жаш Түркия коому менен кызматташып, Исламга тескери айрым мыйзамдарды зордоп киргизишти, Европа консулдары аркылуу уу фикирлерди жайышты жана миссионердик мектептери мамлекет жарандары ортосундагы бөлүнүүнү күчөтүү үчүн өз студенттерин жиберди. Бул болсо, майда улуттар проблемасын пайда кылды жана мамлекет түрдүү ички фитналар менен алек болуп калды. Мунун артынан айрым тышкы согуштар болуп өттү. Булардын баарына Усманий мамлекеттеги жогору кызматтагы кишилер жана муфтийлерден турган малайлар жардам берди.

Усманий мамлекеттин абдан көп карызга батышына себеб болгон бул ыплас план акыбетинде мамлекет айрым Европа мамлекеттерине экономикалык артыкчылыктарды берүүгө мажбур болду. Ушул жерде жалпысынан яхудийлер, өзгөчө дөнмө яхудийлери менен кызматташып жана Европа жетекчилиги астында яхудий мамлекетин тикелөө планы иш жүзүндө аткарыла баштады. Дөнмө яхудийлери Исламий мамлекетке каршы фитналарга лаббей деп жооб беришкен жана ага кыянаттык кылышкан (кыянат – яхудийлердин табияты). Акыйкатта болсо, алар Европа мамлекеттери алардан жүз үйрүгөндө жана Испания 1492-жылы Андалусияны ээлеп, ал жерден яхудийлерди кууп чыгарганда Исламий мамлекет аларга башбаанек бергенин билишкен. Алар Европа мамлекеттери, айрыкча, Британия алардан өз планына кызмат кылуу үчүн пайдаланышына ыраазы болушту.

Натыйжада яхудийлер менен Британиянын тил бириктирүүсү, алдоосу жана айла-амалдуулугу бирикти. Британия сионизм түшүнүгүн кабыл алды жана максадына жетүү үчүн бардык ыплас каражат жана услубдардан пайдаланды. Убакыттын өтүшү менен Европа мамлекеттери яхудийлер менен бирге фанаттык туроний багыттагы түрк коомдорун түзүүгө жетишти. Мында жогору кызматтагы чиновниктер жана офицерлер, өзгөчө чет элде таълим алгандарды мамлекетке каршы фитна уюштурууга жана кызматташып бул коомдорго кошулууга көндүрдү. Андан максад аларды яхудийлерге кызмат кылдыруу жана яхудий вужудун тикелөөдө алардан пайдалануу болгон. Дөнмө яхудийлери Усманий мамлекетти ыдыратуу максатында масондук коомдорду түзүштү...

Усманий мамлекет бул кол салуу, эл аралык тил бириктирүү жана алсыздык доорунда Фалестинди сактап калуу жана Батыш долбоорун алдын алуу үчүн эмне кылды?

Ашынган сионисттик кыймыл 1840-жылы башталды жана бул ишке үлкөн каражат чогулду. Мында яхудий вужудун тикелөө долбооруна кызмат кылышы жана яхудийлерди бириктирүү үчүн алардын итикадындагы убада кылынган жер, аталар, ата-бабалар, Давуд, Сулайман жери сыяктуу атамалар пайдаланылды. Сионисттер Сион жери болгон Куддуска кайтуу туурасында түрдүү ырларды жана сакофий мазмундагы ырлар жазышты. Сионисттик кыймыл оң канат масихийлерди тарта алды, бул болсо, карамүртөз саясий аракеттин пайда болушуна себеб болду жана өз-өзүнөн яхудийлердин Фалестинде өз долбоорлоруна негиз салууга байланыштуу позициялары алдыга чыкты. Натыйжада Европа мамлекеттери менен сионисттик кыймыл ортосунда «Жымжырт келишим» деп аталган нерсе түзүлдү. О.э. планды жашыруу максатында «Эмигранттар үчүн баткактарды тазалоо», «Бир региондогу кур-кумурскаларга жана айбандарга аң уулоо үчүн массалык аңчылык сапар» сыяктуу терминдерден пайдаланылды.

Наполеон Мисирден чыккан соң, анын кресттүү мамлекет тикелөө жана аскерий чабуулду каржылоо акысына яхудийлерге Фалестинди берүү жөнүндөгү планы ачыкталды. Франция ички проблемалардан азап тартып, каржылоо жаатында күчсүз ахвалда болуп, Акка дубалдары каршысында ийгиликсиздикке учураган эле. О.э. Наполеон каржылоо акысына Фалестиндин ордуна Уганданы сунуштаганда яхудийлер ыраазы болушпаган. Ал Мисирден чыкканда Мисир армиясындагы албаниялык офицер Мухаммад

Алини Мисирге валий кылып дайындады. Франция аны малай катары жалдады жана колонизатор күчтөргө кызмат кылышы, Фалестинди басып алууга чөйрө жаратышы үчүн ага көмөк көрсөттү. Натыйжада, ал Усманий армияны жеңип, Шам жана Куддусту басып алды. Кийин майда улуттарга жана түрдүү таифаларга Усманий мамлекет тарабынан тыюу салынган эркин аракет кылууга урухсат берди. О.э. Фалестин жана Куддуска кирүүчүлөр үчүн бекитилген үй-жай төлөмдөрүн бекер кылды. Миссионерлердин кириши үчүн эшик ачылды жана чет элдиктердин Фалестинге кириши үчүн түрдүү ыңгайлуулуктар түзүлдү. Ошентип, 1839-жылы Усманийлер көргөн чоң козголоң жана кыянат болду. Британия болсо, регион боюнча Франция менен болгон жаңжалдын бир бөлүгү катары Мухаммад Алинин бул аракетине проблемаларды туудурду. Себеби дин да, баалуулукту да билбеген Британия бул фитна жалгыз анын кызыкчылыктарын камсыздашы үчүн анын гана колунда болушун каалады.

Яхудийлер Усманий мамлекеттин жерлерине сук артып жаткан Британия жана Франция сыяктуу Батыш мамлекеттерин Усманий мамлекетке басым өткөрүүгө көндүрүштү. О.э. яхудийлердин проблемаларын чечүү үчүн Россия яхудийлерин «Убада кылынган жерге» көчүрүү жөнүндө Россия менен келишишти. Фалестинди басып алууну көздөгөн Франция Наполеон чабуулунда ийгиликсиздикке учураган соң, муну сезген Британиянын Фалестинге кызыгуусу дагы да күчөдү. Мухаммад Али пашанын уулу Иброхим пашанын Шамга жасаган чабуулу жеилүүгө учураган соң, Британиянын дипломатиялык аракети күчөдү. Мухаммад Али паша Шам өлкөлөрүн ээлеп алганда Усманийлер кошуунунун күчсүздүгү көрүнүп калган. Ошентип, Британиянын Куддусту ээлеп алуу каалоосу дагы да күчөдү. Ошондуктан, ал Фалестинге көптөгөн миссионерлерди, рохибдерди жана консулдарды жиберди. Алар жер жана мал-мүлктү сатып алышты жана жерлерди элчилерге өткөрө башташты. О.э. фалестиндиктерди оңой көзөмөлдөө үчүн «Бөлүп салып, өкүмдар бол» саясатын колдонушту.

Британия тынымсыз согуштар натыйжасында Усманий мамлекет туш болгон экономикалык кырдаалдан жана Франция малайы Мухаммад Али паша Мисир жана Шамдагы адамдар арасында алып барган ашырган батышташтыруу амалиятынан пайдаланды. Мухаммад Али жерге ээлик кылуу мыйзамдарын делегация, майда

улуттар жана чет элдиктер пайдасына өзгөрткөн. Мамлекеттин көптөгөн жерлерин конфискация кылып, аларды сатып жиберген жана диндер ортосундагы теңдик саясатын кабыл алган. О.э. Фалестин түндүгүндөгү жүздөгөн айылдарга жана жерлерге яхудийлер ээлик кылышына урухсат берген. Мындан тышкары, Куддус шаарында ага көз каранды шаар кеңешин түзүүгө да жетишкен. Бул кеңешке, атайын түзүлгөн планга ылайык, яхудий жана насронийлер да мүчө болду. Бул пландан Бабул Алийге (Усманий мамлекеттин өкмөтүнүн резиденциясына) каршы күрөштө Европа мамлекеттеринин макулдугун алуу көздөлгөн. Мында Усманийлер кабылган жеңилүүлөр, Европа мамлекеттеринин Фалестин жерлери үчүн атандаштыгы, Усманий мамлекет жерлеринин бөлүнүшү жана Усманий мамлекет жеңилгенден кийин ага коюлган шарттардын көптүгүнөн пайдаланылды.

Усманий мамлекет Европанын, айрыкча, Британиянын Куддус жаатында кылып жаткан иштерине күмөн менен карады жана бул жерде яхудийлерди чогултуу үчүн ыфлас план түзүлгөнүн билди. Ошондуктан, Султан Абдулмажид биринчинин доорунан (1839-1861-ж) тартып яхудийлердин Фалестинге чогулуу аракеттерине каршы иш кыла баштады. Куддуста түздөн-түз султанга моюн сунган көз карандысыз идара түздү, жерге ээлик кылуу жана миграция мыйзамдарын көзөмөлгө алды. Султан бул идараны Куддустун эски дубалдарынан тышкарыдагы алакандай жерди кайтарып алууга буйруду. Мындан максад, яхудийлерге Куддустун ичинен алакандай жерди да сатып алууга жол бербөө болгон. Ал жерди британиялык Муса Монтефиоре деген яхудий дарыгер куддустуктар жана зияратчылар үчүн оорукана курууну шылтоолоп сатып алган эле. Лекин, оорукана курулбады, ал жерде бүгүн яхудий кварталы же Монтефиоре кварталы деп аталган жай турат. Султан колонизатор Батыш мамлекеттеринин жана яхудийлердин аракетин чектөө үчүн көптөгөн мыйзамдарды кабыл алды.

Усманий мамлекеттин Фалестинге карата позициясын төмөнкүдөй кыскача көрсөтүү мүмкүн:

1 – Мисир валии Мухаммад Али пашанын Шам өлкөлөрүнө өкүмдарлык кылышы жаатындагы сунушун, Ваххабийлерди жазалоо туурасындагы сунушун жана Фалестинди берүүнүн акысына гректерге каршы согушка катышуу сунушун четке кагышы.

2 – Мухаммад Али пашанын Шам өлкөлөрүнө өкүмдарлык кылуу долбоорун четке кагуу үчүн Фалестин калкын үлкөн каражат менен камсыздашы.

3 – Куддус санжакын (административдик аймагын) эч бир вилайтка байланбаган өзүнчө мутасаррифатка айлантуу. Анын курамына Яффа, Халил, Газа жана Биъриссаб киргизилиши.

4 – Куддус мутасаррифатын 1878-жылы түздөн-түз султанга байлап, аны Бейрут мутасаррифатынан бөлүү. Себеби Бейрут порту яхудийлердин Фалестинге жашыруун кирип келишинде пайдаланылган.

5 – Султан таква кызматкерлерди тандап, кичине бир нерселерге да аралашуусу, Акса масжиди жана Халил шаары Иброхимий масжиди имамын дайындашы.

6 – Куддус вилаятынын идарасын түздөн-түз байланыш линияларына улоо жана Халифага байланган толук административдик аппарат түзүшү.

7 – Чет элдиктер, айрыкча, Британия жана Франциянын ролуна чекит коюу жана алардын аракетин көзөмөлдөө.

8 – Усманий мамлекеттеги айрым таасирдүү кишилердин талаптарын, Германия императору Вильгельм экинчинин басымын жана Британия менен Франциянын басымын четке кагышы.

9 – Батыш мамлекеттери ишке ашырууну көздөп жаткан көптөгөн долбоорлорду шектүү болгону үчүн кечиктириши.

10 – Истамбулду Куддус, Мадинаи Мунаввара, Макка жана Яман менен байланыштырган темир жол долбоорун Британия же Франция компанияларына эмес, Германия компанияларына берүү.

11 – 1882-жылы Султан тарабынан яхудийлердин Фалестинге киришин тыюу салуу жөнүндө токтом чыгарылышы. Мындан Усманий мамлекеттин чет элдеги консулдары тарабынан берилген визага ээ зияратчылар истисна кылынышы.

12 – Усманий мамлекет орус жарандарынын Фалестинге көчүп келип жашоосуна тыюу салган токтом кабыл алышы.

13 – Иммиграция көзөмөлүн күчөтүү үчүн 1900-жылы долбоор кабыл алынышы. Бул долбоор яхудийлер жана чет элдиктердин Фалестинге кирүү жана чыгуу көзөмөлүн түздөн-түз султандын сарайына байлады.

14 – Султан Абдулхамид экинчи Фалестинде жеке ага байланган кошуун жалдоо жөнүндө токтом чыгарышы.

15 – Султан Абдулхамид экинчи дагы Куддуска барууну жеңилдетүү, Кавказ жана Балкан мусулмандарынын бир бөлүгүн ташуу жана аларды Фалестинге жайгаштыруу үчүн темир жол линиясы курулушуна негиз салды.

16 – Герцлдин султан менен жолугушуу жөнүндөгү сунушун четке кагышы жана көптөгөн аракеттерден кийин жана Герцлдин жүрөгүндөгү нерсени билүү үчүн урухсат бериши. Султан Герцл менен учурашкан соң, долбоорун көрсөтүшүн айтты. Ошондо анын максады Фалестинди Усманий мамлекеттен бөлүп, аны яхудийлерге берүү экенин билди. Султан анын сунушун бүтүндөй четке какты. Султан Абдулхамид экинчи (Аллах Өз рахматына алсын) Герцлдин (ага Аллахтын наалаты болсун) сунушун кантип четке какканын ушул сөздөрүнөн билип алабыз. Султан ага мындай деди: «Герцлге айтып койгула, бул маселеге башка киришпесин, мен ыйык жерден бир сөөм да чегине албайм. Себеби, ал менин мүлкүм эмес, элимдин мүлкү. Ата-бабаларыбыз бул жерди деп согушкан жана аны өз каны менен суугарышкан. Фалестинди бекер алышы мүмкүн. Лекин, ыдыратып, бөлүп салууну эң оболу биздин денебизден башташына туура келет. Мен тирүү экенмин, денемдин ыдырашына таптакыр жол бербеймин».

17 – Султандар Усманий мамлекеттин ахвалы жаман болгондугуна карабастан яхудийлердин өзүнө тарткан финасылык сунуштарын четке кагышты.

18 – Усманий мамлекет яхудийлердин 150 миллион алтын лира акысына Фалестинди берүү сунушун четке какты.

19 – 1887-жылы Рауф паша Фалестинге кирген ар бир яхудийдин паспортун алып, ага кызыл түстөгү убактылуу паспорт берүү туурасында буйрук чыгарды. Буйрукта Фалестинге кирген яхудийди көзөмөлдөө жана 31 күн ичинде 50 лира төлөп чыгып кетиши туурасында анын убадасын алуу айтылган.

20 – Султан көзөмөлдү жана күзөтүүнү жеңилдетүү үчүн паспортту яхудий дининин тилинде жазууга буйрук берди.

21 – Усманий мамлекет консулдуктар жана делегациялардын аракетин чектеди жана мал-мүлккө ээлик кылуу, иммиграция абалын белгилеп, көзөмөлдү күчөттү.

22 – Фалестинге яхудийлердин кириши жөнүндө Султанга жеткен жалган хабарларды аныктоо үчүн порт кызматкерлерин өзгөрттү жана көзөмөлдү күчөттү.

23 – 1890-жылы Султан Куддус вилаятын өзгөртүүдөгү ролу жана жалган аракеттери үчүн бардык мигранттарды Америкага чыгаруу жана алардын Усманий мамлекеттин жараны болуу жөнүндөгү суранычтарын кабыл албоо жөнүндө буйрук чыгарды.

24 – Султан жерлер яхудийлерге өтүп кетпеши үчүн ар кандай себебге ылайык жер сатууну тыюуга буйрук берди.

25 – Султан (Аллах Өз рахматына алсын) яхудийлердин жердин баасын үч эсеге көтөрүшкөнүн уккан соң, өз акчасына көп жерлерди сатып алды.

26 – Куддус валийи султандын экономикалык жагдайларга этибар берүү, жерлерди абад кылуу, жакырчылыкты жоюу жана айыл-чарба долбоорлорун ишке ашыруу буйругуна ылайык аракет кылды. О.э. тиричилик булагы болушу үчүн айрыкча өзү барган Саб регионундагы жерлерде реформа өткөрүү жана Куддусту өнүктүрүү жана калктын экономикалык ахвалын жакшылоо жана яхудийлер кирип келишин алдын алуу үчүн жер салыгын азайтуу сыяктуу буйругуна ылайык аракет кылды.

27 – Мамлекеттик кызматкерлер жер сатуу боюнча чет элдиктер, айрыкча, яхудийлер менен кызматташканы үчүн бир канча жолу алмаштырылды. Таифачылык чакырыктарды күзөтүп, аларга каршы күрөштү.

28 – Мамлекет фикирий, сепаратисттик жана таифачылык чакырыктарын көзөмөл кылып, аларга каршы күрөштү.

29 – Усманий мамлекет өлкөнү коргоого, эл аралык сионисттик масондукка каршы күрөшүүгө, федералисттер, яхудийлер жана араб жана түрктөрдөн турган саткындардын жашыруун коомдорун күзөтүүгө дайым даяр болду.

30 – Ушул залым күчтүн каршысында Ислам Умматын бириктирүү.

31 – Европа мамлекеттери өзүн өзү ойрон кылышы үчүн алардын ортосунда кеңири көлөмдө согуш чыгарууга аракет кылуу жана Усманий мамлекетти согуштан алыс кармоо. Усманий мамлекет ушул таризде жеңил дем тартат жана күчүн тикелейт.

32 – Бу султандардын позициясын жалпылаштырган мусулман халифасынын позициясы. О.э. Усманий мамлекеттин яхудий вужуду пайда болушуна карата позициясы.

Күзөткөн адам бул мыйзамдардын баары яхудий вужудунун тикеленишин алдын алуу үчүн болгонун билет. Лекин, алар Батыш

мамлекеттери менен кызматташып, фитналарды козгоо, мамлекеттин калыс кызматкерин мансабынан кетирүү үчүн ал жөнүндө шек-күмөндөрдү ойготуу аркылуу яхудий вужудун тикелешти. Алар жада калса Абдулхамид экинчини Герцл менен жолугушуудан баш тартканы жана Фалестинден баш тартпаганы үчүн мансабынан кетирүүгө аракет кылышты. Алар Европа мамлекеттерин армяндарга жардам берүүнү токтотушу, Усманий мамлекеттин ири карызын төлөө, Усманий мамлекетке күчтүү деңиз флотун курууда жардам берүү жана султанга пара катары үлкөн каражат берүү сыяктуу сунуштарды киргизишкенине карабастан, Султан Абдулхамиддин позициясын өзгөртө алышпады. Кийинчерээк алар султанды четтетүүгө жана чоң тил бириктирүү аркылуу Фалестинди яхудийлерге тапшырууга жетишти.

Султан Абдулхамид II четтетилген соң, кемелчилер доору келди. Ушул орунда т.а. Султан Фалестинди коргоо жана яхудийлердин бул жерге жайгашуусун алдын алуу үчүн өз мүлкүн жана тактысын бергенден кийин, Жаш Түркия коомунун аскерий канаты болгон Иттифак ва тараккият коому Усманий мамлекеттеги башкарууну ээледі. Кемелчилер англистердин малайы болуп, англистерге жана яхудийлерге бекем байланышкан эле. Алар дагы масондор жана сионисттер таасири астына түшүп калышкан. Анвар паша Усманий мамлекеттин төртүнчү армиясынын командачысы о.э. Иттифак ва тараккият коому аркандарынын бири болгон Жамал паша алдында Иттифак ва тараккият коомунун мүчөлөрү масондор жана сионисттер таасирине түшүп калганын моюнга алган.

Алардын чакырыгы Усманий мамлекеттин жерлеринен эч кандай акысыз баш тартууну талап кылган. Ошондуктан, яхудийлердин Фалестинди сатып алуу жөнүндөгү сунушун кабыл алышты. Усманий мамлекет Биринчи дүйнөлүк согушка кириши менен Усманийлерге каршы жана Британия пайдасына иштеши жана усманийлердин аракеттерин күзөтүү үчүн яхудий разведка кызматы түзүлдү. Бул болсо, Алленбинин 1917-жылы Фалестинге кириши жана Бальфур келишими түзүлүшүнө жардам берди. О.э. түпкүлүгүндө дабалоо жана разведка үчүн ачылган, кресттүүлүк жүрүштөрдө негизги курал катары хызмат кылган мектеп, оорукана жана миссионердик борборлор сыяктуу чет элдик мекемелерден пайдаланылды. Ошондуктан, кемелчилердин доору яхудийлердин алтын доору болгон. Алардын Фалестиндеги саны көбөйдү жана

жерлерди көбүрөөк ээлешти. Усманий мамлекет Биринчи дүйнөлүк согушта жеңилген соң, Фалестин англистердин колуна өттү, англистер болсо Фалестинди аскерий, тил бириктирүү жана кыянат жолу менен яхудийлерге берди.

Жыйынтыктап айтканда, Ислам жери, айрыкча, Фалестин өз шарый вазыйфасын ишке ашыруу үчүн чоң ынтызарлык менен жашоодо. Бул аны азат кылуу зарылдыгын талаб кылат. Бул болсо, рошид Халифалык мамлекети аркылуу, башкача айтканда Ислам Умматын бириктире турган Исламий мамлекет тикелениши аркылуу ишке ашат. О.э. бул туруктуу аракетти жана күндү түнгө улап иштөөнү талаб кылат. Мындан тышкары, Пайгамбарлык минхажы негизиндеги рошид Халифалык мамлекетин тикелөө үчүн Уммат менен бирге аракет кылууну талаб кылат. Бул мамлекет Батыш мамлекеттеринин жана яхудийлердин айла-амалдарына жана мусулмандардын жеринде жасап жаткан жырткыч баскынчылыгына чекит коёт.

Мусулмандар канча убакыт өтпөсүн, Фалестинди да, башка басып алынган мусулман жерлерин да унутушпайт. Фалестин маселеси – саясий аскерий маселе. Эң оболу, ал мабдаий маселе болуп, аны кайтаруу үчүн армияларды аракетке келтирүү талаб кылынат... Бул маселени союздарды түзүү, сүйлөшүүлөрдү өткөрүү жана яхудий вужуду менен алакаларды нормалдаштыруу аркылуу чечип болбойт. Тескерисинче армияларды аракетке келтирип, Фалестинге жолдоо зарыл. Бул болсо, мурун болгондой, рошид Халифалык аркылуу болот. Халифалык өз жолун аппак барактар менен баштайт жана ал бизден болот. Аллахты жана муминдерди коюп, яхудий жана насронийлерди дос туткан ахмак саткындардын кылмыштарына чекит коёт. Мына ошондо Куддус, Истамбул, Маккаи Мукаррама, Мадинаи Мунаввара, Дамаск, Багдад жана Куртуба өз көркөмдүгүнө кайтат. О.э. нусрат майрамдары кайтып, укуб байрагы көтөрүлөт. Бул болсо Аллаха жеңил.

Усманийлер доорундагы Исламий Халифалыктын тарыхы мына ушундай. Чынында, ал нурдуу тарых болгон. Халифалык адамдарды Аллахтын динине алып кирип, аларды коргоп, аларга камкордук кылган мабдаий мамлекет. Бириккен Батышка каршы жалгыз өзү согушту жана Батыштын Исламий Умматка каршы кресттүүлүк согуштарын талкалады. Бир нече кылым ичинде улуу мамлекет болуп калды жана дуняны жеке өзү башкарды. Бул мамлекет башка мамлекеттер жетишпеген жашоону т.а. рухий,

инсаний, ахлакий жана маддий жактан жогорку жашоону алып келди. Өзүнүн мусулман жана мусулман болбогон жарандарын хакка жана адилетке негизделген тынч жана кадыржам Исламий жашоо менен камсыздады. Адамдарды бул динге кирүүгө үндөдү, мамлекет абдан кеңейди, дунянын түрдүү аймактарын башкарды.

Бүгүн Түркияда Эрдоган жетекчилигинде ушундай бир башкаруу алып барылууда, башка мамлекеттер аны кудум Усманий мамлекетти тикелемекчи деп ойлошууда. Лекин, суроо туулат: Усманий мамлекетти кайра тикелөө талаб кылынып жатабы же рошид Халифалык мамлекетиби? Усманийликти кайра тикелөөдөн максат динди кайра тикелөөбү же улуттук, тектик жана мекенчилдик мурасын жана тарыхын тикелөөбү? Акыры Расулullaх ﷺ улутчулдук сасык нерсе деген го. Эрдоган рошид Халифалык идеясын кабыл алдыбы? Же инсандардын иштерин көзөмөлдөөдө бардык өкүмдөрдү Батыштан алган, үйрөтүлгөн жана өзгөртүлгөн “Ислам идеяларын” кабыл алып жатабы? Акыры Эрдоган рибага урухсат берүүдө, яхудийлер менен дипломатиялык алакаларды жүргүзүүдө жана артынан саясий, экономикалык, аскерий, разведка жана коопсуздук тармактарында кызматташууда. О.Э. Афганистан, Сирия жана Ливияда болгондой куфр мамлекеттери менен мусулман өлкөлөрүнө каршы келишимдерди түзүүдө. Жада калса күрттөр менен болгон келишпестикте да исламий негизден келип чыгып эмес, сасык улутчулдук негизде аракет кылууда... Ошондуктан мусулмандар аң-сезимдүү болушу жана Аллахты ыраазы кыла турган нерсеге багыт алышы لازым. Убада кылынган рошид Халифалык Эрдоган издеген нерсе эмес, ал Абу Бакр, Умар, Усман жана Али дардын халифалыгындай Пайгамбарлык минхажы негизиндеги Халифалык.

Аллахтан бизди ошол мамлекеттин жараны, армиясы жана күбөсү кылышын сурайбыз. Я, Аллахым, дуаларыбызды кабыл кыл. Ааламдар Роббиси Аллахка мактоолор болсун. □

БАТЫШ КЫЙРОО АЛДЫНДА, ИСЛАМ БОЛСО КАЙТЫП КЕЛҮҮДӨ

Фаик Нажах – Пакистан

Батыш мындан жүз жыл мурда Пайгамбарыбыз заманынан бери уланып келген Исламий мамлекетти кулатуу аркылуу Исламды бүтүндөй жеңдим деп ойлогон. Мунун артынан мусулмандар үстүнөн өзүнүн башкаруу түзүмүн колдонуу, батыштын улуттук мамлекет башкаруусун зордоп орнотуу жана бардык мусулмандар өлкөлөрүндө илманий мекенчилдик сакафатын өнүктүрүү менен өз жеңишин бекемдеди. Европа мамлекеттери мусулман өлкөлөрдөн өз кошуундарын чыгарып кетүүгө мажбур болгон соң, бийликти Батышка малай болгон, анын кызыкчылыктарын коргой турган жана өлкөгө илманий либералдык жашоо таризин зордоп орнотто турган, башкача айтканда, Батыштын планын ишке ашырууга кепил болгон жергиликтүү топко тапшырды. Батыш Ислам үстүнөн жеңишке жеткенине ушунчалык ишенип алып – мусулмандардын саткын жетекчилери сыяктуу Батыштын илманий сакафаты жана жашоо таризин кабыл алат деген үмүттө – ал миллиондогон мусулмандарга өз эшигин ачкан эле.

Бирок, Усманий Халифалык кулатылгандан кийин, элүү жыл ичинде Исламий Умматты кайра жандандыруу үчүн жаңы аракеттер башталды. Малай өкүмдарлар буга каршы туруу үчүн айрым исламий өкүмдөрдү үстүртөн кабыл алып, кээ бир мыйзамдар жана мекемелерге Ислам терисин кийгизишти же өз тактыларын сактап калуу үчүн зулум кылуучу диктаторлукка өтүштү. Же болбосо экөөсүн тең иш колдонушту. Батышта болсо, башында мусулман диаспоралар «сакофий ар түрдүүлүк» менен ыраазы кылынды. Бирок кийинчерээк, Батыштын илманий либерал өлкөлөрүнө ылайык келиши үчүн аларды коркутуу башталды. Акыркы эки он жылдыкта Батыш «терроризмге каршы күрөшүү» шылтоосу астында ачык эл аралык кресттүүлүк чабуулун баштады. Мында ал Исламдын кайтып келишинин алдын алуу, Исламий Умматты ойготпоо жана урмат-сыйга кайтарбоо үчүн ар түрдүү ыфлас васита жана услубдарды ишке салды. Бирок, ушунун баарына карабастан, Ислам кайра кайтып келүүдө, Уммат өзүнүн өздүгүнө

жана даңктуу тарыхына кайтууда о.э. адамзат жана өз алдындагы үлкөн жоопкерчиликти сезүүдө. Ооба, Батыш Исламдын кайтышынан коркууда. Себеби ал билет, эгер Ислам кайтса, исламий өлкөлөр жана алардын байлыктары үстүнөн болгон өкүмдарлыгын эле жоготпостон, балким, Батыштын бузук хазаратына да зыян жетет.

Батыш хазараты өзүн адамзаттын жетишкендиктерин толтуруучу о.э. Рим жана грек хазаратынын мураскору сыфатында адамзаттын өнүгүүсүнө чоң салым кошкон деп көрсөтөт. Бирок, бул хазарат түпкүлүгүндө ката тандоо жана ийри-буйру өзгөртүүлөрдүн натыйжасында жалган жана алдооонун үстүнө курулган. Экономикалык жана социалдык кризистер доорунда о.э. маалымат жана билим берүү өлчөөлөрүнүн кыйроосу доорунда, бузук башкаруу жана туруксуз чет элдик саясат доорунда Батыш материализминин жаман акыбеттери дагы да көбүрөөк көрүнүүдө.

Батышта капиталисттик экономикалык түзүм ийгиликсиздикке учурап бүткөн. Бирок, чала-була өзгөртүүлөр аркылуу анын айыптары жашырылды. Негизи, мүлк эркиндигине негизделген экономикалык түзүм күчтүүлөр алсыздарды жана байлар кембагалдарды эксплуатация кылышына алып барат. Башында оорунун ысытмасы сыяктуу экономикалык аракет күчөйт. Бирок, кийинчерээк байлар капиталды ээлеп алып, байлык алардан бир ууч кишилердин колуна чогулат. Кийин экономикалык аракет рак оорусу себептүү чирип бүткөн дене сыяктуу алсырап, кыйрайт. Түпкүлүгүндө капитализм бир кылым мурда (өнөр жай төңкөрүлүшү башталганда) ийгиликсиздикке учураган. Бирок, түрдүү оңдоо жана түзөтүүлөр аркылуу анын кулашынын алды алынган. Байлыкты жарым-жартылай кайра бөлүштүрүү үчүн Кейнсиандык (Джон Мейнард Кейнс негиз салган макроэкономикалык агым) колдонулду. Параллел кагаз акча системасы колдонулган босло да, чыныгы байлык элитанын колунда калды. Адамдар колунда чоң өлчөмдө жасалма акчалар айланып жаткан болсо да, өкмөттөр жогору өндүрүш инфляциясын көзөмөлдөө үчүн Кейнсиандык акча назариясына өтүштү. Байлык өндүрүүнүн жаңы усулдары жалаң элитанын гана укугу болуп калды. Бул нерсе менчик финансыны кеңейтүү жана параллел экономиканы куруу аркылуу ишке ашырылды. Капитализм азчылык капиталисттер арасында айлана турган байлыктын толук көрүнүшүн жүзөгө чыгарат, коомдун калган бөлүгү болсо

экономикалык туруксуздукта жашайт. Эгер Батыш мамлекеттери дагы деле салыштырмалуу жыргалчылыкта болгону – бул алардын ички экономикасынын күчтүүлүгү себептүү эмес – балким, бул бүткүл дүйнөдөгү байлык жана ресурстарга колу жетишинин мүмкүнчүлүгүн бере турган илманий тышкы саясаттары себептүү.

Батыш экономикалык түзүмүнүн ийгиликсиздиги социалдык түзүмүнүн ийгиликсиздиги менен бир убакта болот. Себеби, мүлк эркиндиги экономикалык эксплуатацияга алып баргандай адам эркиндиги класстар эксплуатациясына алып барат. Күчтүүлөр шаан-шөкөттүү жашап жатканда, алсыздар о.э. наристе жана карылар бактысыз жашап жатышкан болот. Мында үй-бүлө жана коомго арзыбаган жардамдар берилет. Мындай класстарга бөлүнүүнүн саясий акыбеттеринен корккон Батыш өкмөттөрүнүн колунда «социалдык жардам пакети» деген «сыйкырдуу» рецепт бар. Бул ушул мамлекеттердин колундагы эң ири бюджет болуп эсептелет. Батыш мамлекеттери бул бюджеттин ири бөлүгүн ошол социалдык жардамга сарфтайт. Америка өкмөтүнүн «социалдык» каражаттары аскерий бюджетинен он эсе көп. Бул нерсе жалпы финансыга оор жүк болот. Ушуга карабастан, Батыштагы көпчүлүк адамдар туруксуз абалда жашашууда. Анткени, көпчүлүк айлык маяна эсебинен күн көрүшөт. Эгер айлык бир же эки ай токтоп калса, жашоо токтойт. Ошондуктан, АКШ Конгрессинин ар жылы бюджеттин бөлүштүрүлүшүнө тиешелүү ички талаш убагында өкмөттүн аракетин токтотуп коюуга чейин аралашып жатканы табигый абал. Акыры, бул эки тараптын ортосунда компромисс менен чечилет. Туруктуу демографиялык өзгөрүүлөр фонунда, саны көбөйүп жаткан кары жаштагыларды өкмөттүн кирешесинен каржылоого туура келиши анык. Бул киреше жумушчу күчүнөн топтолот, жумушчу күчү болсо, күндөн-күнгө азаюуда... Индивидуализм коомдун бекем байланыштарын талкалоону улантууда. Негизи, кандай хазарат болбосун, күчтүү үй-бүлө жана коомсуз өнүкпөйт.

Батыш хазаратынын көптөгөн кемчиликтери жашырылат. Бул албетте билим берүү системасы о.э. массалык маалымат каражаттары аркылуу ишке ашырылат. Бирок, массалык маалымат каражаттарына ишенбөөчүлүк Батыштын ички жана сырткы проблемаларын ачып таштоодо. О.э. алардын маркетинги реалдуу акыйкатты жеткирүүдөй олуттуу милдетинен аларды чалгытууда. Сөз эркиндиги шылтоосу менен массалык маалымат каражаттары

акыйкатты жеткирбей, балким, жалгандарды таратууда. Билим берүү болсо жаңы муунду Батыш хазараты негизделген принциптер жөнүндөгү жалган түшүнүктөр менен ууландыруу үчүн катуу көзөмөлдөнөт. Бирок, тажрыйбалык фикирлөө таризи себептүү Батыш таалими дагы да коркунучтуу абалга келүүдө. Себеби, ал фикирлөө процессинде негизги этибарын сезилген вакиъликке каратат да, бирок, ушул вакиъликти түшүнүүдө мурдагы маалыматтар шарт экенин түшүнүп жете албайт. Ошентип, Батыш таалими арзыбаган, татаал жана кыйыр түрдөгү таалимге айланып калды. Т.а. Батыш таалимдин ролу билимдерди муундан-муунга өткөрүү эмес, балким, студенттерге вакиъ менен өздөрү өз алдынча мамиледе болууларын жеңилдетүү болуп калды. Кудум ал адамдарды ата-бабаларынан үйрөнө албай турган айбандар деп эсептешет.

Батыш калктарына Батыштагы өкүмдар режими алардын иштери үчүн жоопкер деп көрсөтүлөт. Вакиъде болсо, ал калкка эмес, элитага кызмат кылат. Батыштагы башкаруу системасы (аралаш өкмөт) долбоору аристократ класска кызмат кыла турган формада иштеп чыгылган... Он тогузунчу кылымдагы козголоңдор башталган соң, Батыш башкаруу түзүмүн демократияга ылайык өзгөртүү жөнүндө айтты. Бирок, ошол түзүмдөрдүн өзү айрым үстүртөн өзгөртүүлөр аркылуу башкарууда кала берди. Батыштык жетекчилер демократия кыялдагы жана вакиъде болбогон фикир экенин жакшы билишет, бирок ушул эле убакта, адамдар өз иштери менен өздөрү алектенүүлөрү үчүн демократия зарыл дешет. Адамдар бир жерге чогулуп, өздөрүнө ылайык мыйзамдарды өздөрү чыгарышы мүмкүн эмес. Бирок, демократия адамдарды өкмөт орбитасында кармап калуу үчүн пайдалуу. Ар бир демократияда элитанын кызыкчылыктарын ишке ашыруучу мыйзамдар кабыл алынып, кең коомчулукту эксплуатация кылууну жеңилдете турган өкмөттүк системалар түзүлөт.

Ыхтымал, Батыш тарабынан жасалган эң чоң иш – бул бүткүл дүйнөлүк империалисттик түзүмдү тикелегени. Бул тарыхый империялардын максаты империя кызыкчылыгы үчүн өз колонияларынын байлыгы жана ресурстарын талап-тоноо болгон эле. Мисалы, мусулман өлкө болгон Индия жер жүзүндөгү эң ири, эң гүлдөп-өскөн алдыңкы экономика эле. Бирок, ал Британия колониясы доорунда жер жүзүндөгү эң жакыр регионго айланды. Башкача айтканда, Индиянын эсебинен Британия дүйнөлүк

держава болууга жетишти. Бирок, Батышта анын өлкөлөрү арасында талаштар жана согуштар күч алгандыгы себептүү, Батыш жашыруун түрдө Батыш империализмин түбөлүк кылуу үчүн мусулман жерлеринде малай вужуддарын тикеледи. Ошентип, Батыш күчтөрүнүн саясий өкүмдарлыгы Батыш укуктук назариясына негизделген эл аралык укук түшүнүгүн киргизүү аркылуу сактап калынды. Бул болсо, Батыштын өз мыйзамдары жана үрп-адаттарына баш ийүүгө башка мамлекеттерди мажбурлоо үчүн алардын иштерине аралышууга чексиз мүмкүнчүлүктөр жаратты. Батыш өкүмдарлыгынын мааниси мына ушунда. Батыш БУУ, Эл аралык Валюта Фонду, Эл аралык Банк, Эл аралык Соода Уюму жана НАТО... аркылуу дүйнөнү башкарат. Булардын баары Батыштын дүйнөлүк өкүмдарлыгын сактап калуу үчүн түзүлгөн. Дүйнөнүн калган бөлүгүндөгү байлык, ресурстар жана экономикалык аракеттен пайдаланып калуу үчүн дүйнөлүк экономикалык жана соода операциялары Батышта мыкты иштеп чыгылган. Анткени, Эл аралык Валюта Фонду сыяктуу мекемелер Батышка колония болгон мамлекеттердин акчасына толук аралашуу укугун берет. Чындыгында, бул мамлекеттер расмий "эгемендүү". Батыштын аскерий үстөмдүгүн кепилдөө үчүн Батыш жана башка мамлекеттер ортосунда «коргонуу» келишимдери түзүлгөн. Качан ушул сыяктуу келишимдер ийгиликсиздикке учураса, Батыш дүйнөлүк тынчтыкты сактоону шылтоо кылып, моюн сунбай жаткан мамлекетке каршы согуш ачууга жана басып алууга аракет кылат. Мында курмандардын көпчүлүгү тынч жаран, жаш же кары, эркек же аял болушунун айырмасы жок. Анын аскерий таалиматтары, ал тургай, тынч калкты түздөн-түз бутага алууга мүмкүнчүлүк берүүчү усул жана васиталарды иштеп чыгууга үндөйт.

Батыштын кылмыштуу гегемондугу түбөлүк уланбайт. Батыш туура фикир жана изилдөөлөр менен жетише албаган жасалма илманий либералдык акыйданы кабыл кылгандыктан, өзүн ондошу мүмкүн эмес. Себеби, ал коммунизмдин баштоочусу болгон козголоңчу материалисттик аракетти кыйратуу үчүн орточо чечим сыфатында келди. О.э. ал христиан акыйдасына каршы фикирий күрөшкө о.э. Европадагы насраний руханийлер жана монархтардын зулумуна каршы саясий күрөшкө киришти. Мындан тышкары, Европадагы секталар аралык талаштар артынан ыңгайлуу убакыт келгенин билди.

Чындыгында, Батыш гректердин фикирлөө тарыйкатына ээрчийт эле. Бул фикирлөө тарыйкаты логикалык фикирлөө тарыйкаты аркылуу ар кандай фикирди далилдөө жана жалпы аксиомалардан керектүү тыянактарды чыгаруу мүмкүн деп божомолдойт. Бул чие логиканын өзү эле шектүү болуп калбастан, балким, гректер жалпы аксиомалар өз алдынча далилге муктаж эмес деп ойлошот. Себеби, ал акыл мурдагы маалыматтарсыз ойлонуп көрүү аркылуу акыйкатты аныктоого кудуреттүү деп ойлошот. Ошондуктан, христиандардын жаратуучу бар экендиги жөнүндөгү далилдери ааламга тиешелүү болобу, экзистенциал же теологиялык болобу, айырмасыз, түпкүлүгүндө күмөнгө негизделген эле. Материалисттер болсо, христиандардын өздөрү колдонгон ошол грекче рационализм тарыйкаты аркылуу алардын «далилдери»не оңой эле каршы чыга алышат эле. Ошондо христиан муфаккирлер фикирлөө таризин рационализмден эмпиризмге өзгөртүүгө киришишти. Батыш акыйдасынын илманий жагы тажрыйба негизинде фикирлөөнү (эмпиризм) кабыл кылуу менен байланыштуу болуп, ага ылайык, түздөн-түз сезиле турган нерселерди анык билүү мүмкүн. Дин бул дүйнөдөн тышкарыдагы нерселерди билүүгө негизделип, бардык диний маселелер аклий тартышуулар чөйрөсүнөн сыртта жана божомол болуп калды. О.э. динди турмуштан ажыратуу негизинде динге каршы болуп жаткан маддий фикирий чабуулдарды токтотуу болуп калды. Саясий жактан болсо, Европадагы королдор жана дин кишилери адамдарды эксплуатация кылуу, башкарууну сактап калуу жана байлыктарды жалаң өздөрүнүкү кылуу үчүн узак убакыт билгеликте аракет кылышты. Кийин Батыш акыйдасынын демократия жана маддий эркиндикти кабыл кылган илманий тарабы келди. Материалисттер ааламды түбөлүк деп ишеништи о.э. адам өзүмчүлдүктүн себептерин билдирүү мүмкүнчүлүгүнө ээ болушу үчүн эркиндик жана демократияга чакырышты. Материалисттер өздөрүн толук инсаний табиятты калыптандырат деп ойлошту. Батыш илманийликти кабыл кылуу аркылуу Европада өкүмдар мекемелерге болуп жаткан маддий саясий чабуулдарды токтото алды.

Илманий Батыштын ушул сыяктуу бузук компромисстерден кийин узак убакыт аракет кылууга кудуреттүү болгону, бул мурунку доордон мураска калган фикир жана эрежелердин жай таасири себептүү болду. Бул болсо, Римдин да, гректин да мурасы эмес,

балким, Ислам мурасы эле. Батыш Исламга математика, физика илимдери жана технологиялардагы тарыйкатында эле карыз болбостон, балким, бардык илимдерде жетишкен жетишкендиктери о.э. фикир, философия жана турмуш түзүмдөрү жаатында да карыз. Себеби, булардын баарына мусулмандар аркылуу жетишкен. Бирок, Батыш аларга христиандык түс берген. Адамзаттын илим алышына гректердин канчалык салым кошконун билүү мүмкүн эмес. Себеби, мурдагы хазараттар жөнүндө жазылган маалыматтар белгилүү эмес. Мисалы, мурда Искандарияда жайгашкан улуу Мисир китепканасы жок кылып жиберилген. Рим өз доорунун жетекчи күчү болгон болсо да, Рум империясынын борбору болгон Рим менен бирге анын батыш жарымынын эрте кулашы Батыш хазаратын артта калтырды. Чындыгында, Исламдын вакиде өнүгүшү Батышты тирилтти жана бул Исламдын Андалусиядагы мусулмандар менен дайыма байланышып турганынан пайда болду. Анткени, Ислам Батышты таң калтырган эле. Батыш Сицилиядагы Исламий хазарат менен алака кылуу аркылуу (Сицилиянын нормандиялык мурдагы өкүмдарлары Британияга чабуул кылгандан кийин ошол жерге көчүп барышкан эле), кресттүүлөр жүрүштөрү убагында мусулман дүйнөсүнүн жүрөгү менен терең байланышуу аркылуу, кургактык жана суу үстүнөн толук өкүмдарлыкты колго алган дүйнөдөгү эң чоң күч эсептелген Усманий мамлекет менен алака кылуу аркылуу Ислам көлөкөсүндө жашады. Бул процесс Усманий мамлекет ички алсыздык себептүү жетекчи мамлекет катары өз позициясынан түшүп кеткенге чейин уланды. Ушул убакытка келип (он сегизинчи кылымдын аягында) Батыш мусулмандар үстүнөн жеңишке жетишти жана Батыш мамлекеттери улуу держава мамлекеттер сабына кошулууга шарт түзүлдү. Ошондуктан, анын хазараты Ислам хазаратынын көлөкөсүнөн чыгып, бүтүндөй башка кайрыдин жолдон жүрө баштады. Себеби, Батыш эбак эле материалисттик фикир менен келишип алган эле. Батыш кабыл алган жалган акыйда анын Ислам менен болгон алакасынан калган ар кандай жакшылыкка зыян жеткирүүнү улантууда. Батыштын кагылып түшүшү анын үгүттөөлөрү жана таалиминин артын көрө алгандар үчүн белгилүү. Батыш ар бир жаңы муунга эркиндик жана демократияга умтулуу деген жаңы жалганды ойлоп табууда. Натыйжада жаштар карылардын үрп-адаттарын четке какса, карылар жаштардын багыттарын кабыл кыла алышпады же

түшүнүшкөн жок. Интеллигенцияга келсек, эгер алар альтернатива катары исламий хазаратты кабыл кылышса, Батыш хазараты өз өкүмдарлыгын сактап кала албайт.

Исламий Халифалык мамлекетинин кулашы Батышта жүз берип жаткан хазарий кыйроонун натыйжасы эмес эле. Исламий акыйда нукура жана нукуралыгын жоготкон жок. Акыйдавий фикирлерди божомол деп эсептөө ката. Себеби, туура фикирлөө таризи киши вакиъни түздөн-түз сезишинен да жогорураак болгон фикирий тыянактарды иштеп чыгарууга кудуреттүү. Исламий акыйда фикирий, умумий жолдомолорго таянбайт. Тескерисинче, исламий акыйда түздөн-түз хиссий идирек аркылуу, эч кандай көз боёмочулукка негизделбеген өзүнө хос фикирий тыянак чыгарат. Исламий мамлекет хазаратында же акыйдасында ката болгонунан кулаган жок, тескерисинче, акыйданы ороп алган бузук фикирлер чогулуп калганынан кулады. Албетте мына ушул нукура исламий акыйда нечендеген кылымдар топтолгон кыйроого карабастан кайрадан адамдар жүрөгүндө жалындоодо. Исламий Уммат Ислам акыйкатын кайра түшүнүүдө жана Батыштын алдоолорун түшүнүүдө. О.э. Исламдагы башкаруу түзүмү Батыш иштеп чыккан түзүмдөрдөн жогору экенин билүүдө. Чындыгында, мусулман өлкөлөрдө колдонулган исламий экономикалык түзүм мусулман өлкөлөрү менен соода-садык кылган Батыш өлкөлөрүндө да болуп көрбөгөндөй өсүп-өнүгүүнү пайда кылды. Исламий ижтимаий түзүм коомдо күчтүү үй-бүлө жана чөйрөнү куруу үчүн бейпилдикти пайда кылды. Исламдагы билим берүү системасы болсо илим жана билимге негизделген хазарат негиздерин бекемдеди жана Батыш элитасын мусулман өлкөлөргө тартты. О.э. Исламдагы жазалар түзүмү көптөгөн ар түрдүү калктарды тынчтык, адилет, коопсуздукта жана өз укуктары корголушун билип, жашоого мүмкүнчүлүк берди. Исламий мамлекеттеги тышкы саясат болсо, эл аралык иштерде туруктуулук жаратты жана бул аскерий алакалар боюнча саясий жарашуунун башталышы болду. Согуштар болсо, машыктырылган кошуундар ортосундагы профессионалдык кагылышууларга чектелди.

Батыш Исламды идеологиялык жактан жеңе албашын, Исламдын жеңиши убакыт маселеси гана экенин билет. Америка (Батыш дүйнөсүнүн бүгүнкү жетекчиси) «терроризмге каршы күрөш» деген согуш аркылуу Исламды токтотуу үчүн акыркы согушун баштады. Бул үчүн ал мусулмандардын өлкөлөрүндө жүз миңдеген

кошуундарын чогултту. Бирок, Батыш кошуундары мусулмандарды жетелөө жана моюн сундурууда ийгиликсиздикке учурады, ошондуктан, өзүн сактап калуу ниетинде мүмкүн болушунча тезирээк кетүүгө мажбур болду. Ошентип, Америка узак убакыттан бери алардын батыштык кафир ата-бабалары билгендей мусулмандарды согуш майданында жеңип болбостугун билди. Америка Афганистан жана Ирактагы жеңилүүсүнөн кийин жаңы услуб кабыл кылды. Ал услуб – мусулман кошуундардан бири-бирине каршы пайдалануу. Мисалы, Түркияны Сирияга киргизүү, Саудияны Яманга киргизүү жана Мисирди Ливияга киргизүүдө пайдаланганы сыяктуу. Америка бул мамлекеттерден ал тургай өзүнүн малайлары өкүм жүргүзүп жатса да коркот, ошондуктан, аларды бири-бирине тукурат. Мисалы, Саудияны Иранга, Түркияны Мисирге... Бирок, Батыш качанга чейин мусулмандар өлкөсүнө түздөн-түз өкүм жүргүзө албастан, алыстан мына ушундай айла-амалдар кылат?! Исламий Уммат Аллахтын урухсаты менен жакында үстүнө зордоп дайындалган малай өкүмдарларды кулатат. О.э. Пайгамбарлык минхажы негизиндеги рошид Халифалык мамлекетин тикелейт. Бул мамлекет – исламий жашоону толук кайра баштайт, мусулман өлкөлөрдүн баарын бириктирет, басып алынган жерлерди азат кылат жана Ислам нурун кайра дүйнөгө алып чыгуу үчүн аракет кылат. □

АМЕРИКА БАТЫШТЫН КУЛАШЫНА ЖЕТЕКЧИЛИК КЫЛУУДА ЖАНА МУСУЛМАНДАР БУЛ МҮМКҮНЧҮЛҮКТҮ КОЛДОН ЧЫГАРБАШЫ КЕРЕК (1)

Абдулмажид Бхатти

Батыштын кулашы тууралуу узак жылдар бою, көптөгөн адамдар жазып келишкен. Бирок, бул маселеге олуттуу көңүл бурулган эмес. Жада калса кээбир учурларда, Батыштын көрүнүктүү окумуштуулары мындай фикирлерди четке кагып келишкен. Мисалы, окумуштуу Роберт Каган өзүнүн «Америка курган аалам» аттуу китебинде, Батыштын кулашы тууралуу фикирлерди четке каккан. Ошентсе да, учурдагы covid-19 себебинен жүз берген кризис бул талкуунун кайрадан жандануусуна өбөлгө түздү. Корона вирусу Батыш хазаратынын өзөгүнө сокку берип, Батыш коомдорундагы жана алар туу туткан эл аралык түзүмдөгү терең структуралык кемчиликтерди ашкере кылды жана Батыштын дүйнө жетекчилигиндеги таасирине коркунуч жаратты. Бул туурасында атактуу колумнист Саймон Тисдейл Observer журналында төмөндөгүчө суроо калтырган: «Саясий жана экономикалык күчтөрдүн таразасы чечкиндүү түрдө өзгөрүп жатат. Бул адаттагыдай дүйнөнүн өзгөрүшүнө себеп болуучу тарыхый учурлардын бириби?».

Батыш хазараты орчундуу өзгөрүү чекитине жетти

Covid-19 пандемиясынын Батыш жетекчилиги үчүн өзгөрүү чекитин белгилөөсү тууралуу Саймон Тисдейлдин берген суроосунан бир жылга жакын убакыт өткөндөн кийин, Foreign Policy журналы бир топ атактуу муфаккирлер (ойчулдар) менен ушул маселеде маек курду. Аталган маекте, бул маселе тууралуу түрдүү фикирлер айтылды. Мисалга алсак, Принстон университетинин профессору Джон Иккенберинин айтымында, бул пандемия Батыштагы башаламандыктарды арттырып, «Демократиялык институттардын алсыздыгын» жана «Агартуу хазаратынын алсыздыгын» ашкере кылат. Chatham House эл аралык мамилелер институнун директору Робин Ниблеттин айтымында, Батыш экономикалык жетекчилигин жоготууда, ошондой эле, Кытайдын экономикалык өсүшү «дүйнөдөгү эң ири экономикага» айланышы үчүн, «турбина менен заряддалган». Ошондуктан, «Чыгыш Азия дүйнөлүк экономикалык өсүштүн борборуна айланды» деп эсептесе болот. Сингапур Улуттук Университетинин Азия изилдөө институтунун профессору Кишор Махбубани: «Пандемия кризиси

жетекчиликти Батыштан Чыгышка көчүрдү», - деп эсептерин ачык айтты. Ал өз сөзүндө: «Чынында сандар (т.а. covid-19дан көз жумгандардын саны) алдабайт жана алардын артында чоң акыйкат жатат. Бул жерде жетекчиликтин Батыштан Чыгышка көчүшүнөн дагы чоңураак акыйкат камтылып турат. Бир кездерде, Батыш коомдору өздөрүнүн илимге болгон урматы жана рационалдуулугу менен белгилүү болушкан. Бирок, Дональд Трамп бул беткапты сыйрыды жана бул жалганды ашкере кылды», - деп билдирди. Гарвард Кеннеди мектебинин эл аралык мамилелер боюнча профессору Стивен Уолттун айтымында, covid-19 пандемиясы күч таразасынын Батыштан Чыгышка көчүшүн тездетти. Бирок ошол эле учурда, Стивен бул нерсе Батыш жетекчилигинде чоң өзгөрүүнү ишке ашырат деп эсептебейт. Эл аралык мамилелер кеңешинин президенти Ричард Хаас дагы ушул өңдүү фикирин айтты. Ал өз сөзүндө: «Пандемия эл аралык мамилелерди түп-тамырынан бери өзгөртпөйт», - деп билдирди. Кеннеди Гарвард мектебинин профессору Джозеф Най дагы жогорудагы фикирлерди колдойт. Анын айтымында, Батыш – өзгөчө Америка – тарабынан түзүлгөн ааламдашуу (глобализация) мындан ары дагы уланат. Болгону, услубдар өзгөрүшү мүмкүн.

Жогоруда аталган муфаккирлердин эч кимиси Батыш хазаратынын кулашы тууралуу ачык айтпаганы менен, алардын бардыгы учурдагы кырдаал Батыш жетекчилигине олуттуу чакырык жасаганын моюндашты. Анткени, кээбир күчтөр чынында эле, Батыштан Чыгышка өтүп кетти. Бул окумуштуулардын институционалдык кызыкчылыктары алардын тилдерин байлап, өздөрүнүн чыныгы ой-фикирлерин айтуудан тосуп турат. Ошентсе да, Батыш хазаратынын кулашын көрө билүү бир топ кыйынчылыктарды жаратат. Аны жеңилдетүү үчүн, пандемияга чейинки, Батыш үстөмдүгүнүн уланышына шек жаратуучу асасий (негизги) факторлорго баа берүү зарыл. Ал эми, Батыштын төмөндөшүн баалоо үчүн, Батыштагы эң алдыңкы өлкө болгон Американын бул факторлорго карата мамилесин үйрөнүп чыгуу зарыл. Мына ушул нерсе Американын жана Батыштын кулоо босогосунда турганын көрсөтүп берет.

Хазараттардын кулоо тарыхы кайталанып жатат

Кээ бир батыштык окумуштуулар Американын алсырашынын арты менен Батыш жетекчилиги соңуна жетерин чагылдыруучу сценарийлерди жоромолдошууда. Мисалга алсак, Пол Кеннединин

айтымында, АКШнын өзүндөгү тартыштыкка карабай, тышкы аскердик милдеттерин аткаруу үчүн каражат сарпташы анын тез арада кулашына ишарат кылат. Ошол эле учурда, башка окумуштуулар өздөрүнүн мындай көз караштарын тарыхтын кайталанып туруучу (цикл) мүнөзүнө негиздешет. Тарыхчы Уильям Стросс менен Нил Хау өздөрүнүн «Төртүнчү өзгөрүү: Американын келечеги» деген китебинде «Америка Кошмо Штаттары 2008-жылы кризиске батып, 2020-жылда анын туу чокусунан жетет» деп айтышкан. Коннектикут университетинин эволюционист-антропологу Питер Турчиндин айтымында, дүйнө жүзү ар бир эки жүз же үч жүз жылда илманийлик айлампасынан өтүп турат. Бул убакыт аралыгында кызмат көрсөтүү сунушу талаптан ашып, өндүрүш товарларынын баасы арзандап кетет. Байлар менен кедейлер ортосундагы ажырым чоңоёт жана коомдогу элиталар ортосунда тирешүүлөр күчөйт. Натыйжада, кедейлердин бактысыздыгы артып, коом өзүн-өзү жок кылууга жана кулоого жүз тутат. Ошондой эле, Турчин АКШнын тарыхы тууралуу изилдөөлөрүнө таянган абалда, коомдун толук түрдө кыйрашы мүмкүн болгон кыска – 50 жылдык айлампа (цикл) тууралуу да айткан. Ал 2010-жылы, АКШ 2020-жылда кыска кыйроо айлампасына туш болорун жана анын кесепеттери узак мөөнөттүү айлампадан да ашып түшөрүн айткан.

Миллиардер хедж фондунун ээси Рэй Далио дагы Турчиндин теориясына окшош теорияны айтып, аны «узак мөөнөттүү карыздар айлампасы» деп атаган. Анын айтымында, аталган айлампа ар бир 50 же 70 жылда жүз берет. Анын келип чыгуу себептери төмөнкү төрт көйгөйгө барып такалат. Алар: «Өндүрүштүн чектен ашуусу, ички саясий элиталардын бөлүнүп-жарылуусу, ошондой эле, тышкы мамлекеттер аралык мамиленин солгундашы жана көйгөйлөрдүн ырбашы». Далионун теориясына ылайык, акыркы узак мөөнөттүү карыздар айлампасы 1945-жылы аягына чыккан. Анда, Германия Улуу депрессия (дүйнөлүк экономикалык кризис) себебинен Британиянын глобалдык түзүмүнө каршы согушту баштаган. Согушта Британия жеңишке жеткени менен, өзүнүн эл аралык ордун Америкага алдырып койду. Америка өз кезегинде, Бреттон-Вудс келишимдеринин негизинде, жаңы саясий жана экономикалык түзүмдөрдү иштеп чыкты. Далионун айтымында, 2020-жыл узак мөөнөттүү карыздар айлампасынын аягы болот. Бул жыл Кытай башчылыгы астында дүйнөлүк

экономиканын түп-тамырынан бери өзгөрүшүнө алып келет. Турчин менен Далионун мындай теорияларынан ондогон жылдар мурун, Освальд Шпенглер 1922-жылы, Батыш хазаратынын кулашы тууралуу айткан. Ал өз сөзүндө: «Батыш хазараты өзүнүн акыркы мезгилин жашап жатат», - деп билдирген.

Батыш окумуштуулары өздөрүнүн мамлекеттер менен хазараттардын түптөлүшү жана кулашы тууралуу теорияларын айтуусунан бир нече кылымдар мурун, Ислам аалымы Ибн Холдун XIV кылымда эле бул тууралуу айтып кеткен. Ал өзүнүн «Муккадима» аттуу китебинде мамлекеттер менен хазараттардын түптөлүшүнө жана кулашына алып келүүчү күч-түрткүлөрдү белгилеп, бул процессти төрт баскычтан турган айлампа менен сүрөттөгөн. Алар: түптөлүү, өнүгүү, кулоо жана кыйроо. Ибн Холдун бул айламpanyн ар бир 120 жылда кайталанып турушун айткан. Тарыхчы Арнольд Тойнби Ибн Холдундун «Мукаддима» китебинен катуу таасирленип, ал тууралуу мындай деген: «Шек күмөнсүз, Ибн Холдундун теориясы бул жааттагы эң улуу эмгек».

Жогоруда айтылган теориялардын тафсирлери (чечмелениши) жана практикалык мисалдары тууралуу кийинки баракчаларда айтабыз. Бул санда болсо, саясий дисфункция, байлыкты бөлүштүрүүдөгү адилетсиздик жана учурдагы жетекчи мамлекетке атаандаш болгон жаңы мамлекеттин пайда болушу сыяктуу фактыларга токтолуп, Американын дүйнөлүк жетекчиликтен кулашы мүмкүн экендигин ачыктап беребиз.

Америка Батыштын кулашына жетекчилик кылууда

Батыштын кулашына Европа мамлекеттеринен мурун Американы себепчи кылып тандашыбызга бир нече негиздер бар.

Биринчиден: 1945-жылдан тартып, Америка дүйнөдөгү биринчи мамлекетке айланды. Ал эми, 1991-жылы Советтер Союзу кулагандан тартып, бүгүнкү күнгө чейин, Америка дүйнөдөгү жалгыз ири держава болуп келүүдө. Советтер Союзу менен Америка ортосундагы атаандаштык доорунда б.а. «кансыз согуш» доорунда Европа мамлекеттери жөн гана көрүүчүлүк кылышкан. Андан тышкары, Кошмо Штаттар менен Советтер Союзунун ортосундагы келишимдин жана Америка басымынын астында Европа мамлекеттери (Британия, Франция, Бельгия ж.б.) өздөрүнүн көптөгөн колония мамлекеттери үстүнөн таасирин жоготушкан.

Экинчиден: Европанын экономикалык күчү жана коопсуздугу Америка тарабынан Маршалл планы аркылуу камсыздалды. Европа континентинде Американын аскер күчтөрү жайгаштырылды. Ошондой эле, НАТО коопсуздук уюму түзүлдү. Башкача айтканда, Американын аскердик жана экономикалык күчтөрү Европа континентиндеги уруштарга чекит койду. Ошондой эле, Россияны Европага көз артуудан тыйып, Европаны туруктуулуктун жана коопсуздуктун бекем чебине айлантты.

	АКШ	Кытай	Россия	ЕС	Германия	Британия	Франция
ИДП (номинал)	\$21, 4 трлн .	\$14,1 трлн.	\$1,7 трлн.	\$15, 6 трлн .	\$3,8 трлн.	\$2,8 трлн.	\$2,7 трлн.
Аскерий бюджет	\$732 млрд .	\$261 млрд.	\$65,1 млрд.	\$255 млрд .	\$49,3 млрд.	\$48,7 млрд.	\$50,1 млрд.

Бүгүнкү күнгө чейин, АКШнын аскердик жана экономикалык жаатта Европадан жогору турушу баарына маалым. Ал эми, Британиянын Евро биримдиктен чыгышы жана Британия менен Евро биримдик ортосундагы атаандаштыктын күчөшү бул көрсөткүчтөрдүн дагы төмөндөшүнө себеп болору бышык. Булардын баары Европанын алсыздыгын далилдеп турат.

Үчүндүчүдөн: Европада бирдиктүү тышкы саясаттын жоктугу жана дүйнөлүк аскердик күчтү түзүүгө кудуретинин жетишсиздиги Европанын дүйнөлүк майданда Америка менен атаандаша албастыгын айгинелеп турат. Европа мамлекеттери чогуу аракет кылышса же Британия жана Франция сыяктуу кээбир Европа мамлекеттери өз алдынча аракет кылышса дагы, өз кызыкчылыктарын ишке ашыруу үчүн Американын аскердик күчүнө жана саясий колдоосуна муктаж болушат. Мисалы, 1999-жылы, Косовону Сербиядан бошотуп алуу же 2011-жылы, Ливия маселесине кийгилишүү сыяктуу иштер АКШнын колдоосу аркылуу гана ишке ашырылган.

Төртүнчүдөн: Дүйнөлүк саясий көйгөлөрдү чечүүдө дүйнө мамлекеттери Европага эмес, Америка жетекчилигине кайрылат.

Бешинчиден: Американын поп-маданияты бүтүн дүйнөгө жайылып, миллиондогон адамдардын каалоо жана ыктоолорун ээлеп алуу менен, Европа сунуштаган маданий багыттардын

баарын басып кетти. Мына ушул фактылардан улам, Батыш үстөмдүгүнүн кыйроосуна баа берүү үчүн, Америка үстөмдүгүндөгү алсыздыктарга көңүл буруунун өзү жетиштүү болот.

Американын кулашы жаңылык эмес. Анткени, Американын экономикалык, аскердик жана ички (саясат, билим берүү, саламаттыкты сактоо, айлана чөйрөнү коргоо ж.б.у.с.) иштерди башкаруудагы алсыздыктары, ошондой эле, геосаясаттагы биринчилигин жоготуп баратканы буга чейин эле байкалып келген. Америкалык окумуштуу Наом Томскийдин айтымында, АКШ 1945-жылдан бери туруктуу кыйроо абалында жашап келет. Ошондой эле, Томас Фридман жана Майкл Мандельбаум «Америка кыйроонун 5-толкунун баштап кечирип жатат» деп айтышкан. Алардын айтымына ылайык, кыйроонун биринчи толкуну 1957-жылдагы «Спутник кризисинен» башталган. Экинчи толкун Вьетнам согушунда болду. Үчүнчү толкун президент Жимми Картердин саясаты жана Жапониянын өнүгүшү менен келди. Төртүнчү толкун болсо, Кытайдын өнүгүүсү себебинен пайда болду. Ал эми, бешинчи толкун 2008-жылдагы дүйнөлүк финансылык кризистин айынан келип чыкты. Америка бул кризистерден кийин, өз үстөмдүгүн сактап калуу максатында, кайра тикеленүүгө мыкты деңгээлде аракет кылууда. Бирок, Америка көрмөксөнгө алганы менен, бул көйгөйлөрдүн улуттук күч-кубатка, демократиялык маданиятка, аскердик жана экономикалык күчкө тийгизген таасири эбегейсиз экендиги акыйкат.

Бул баракчада, биз пандемияга чейинки Американын үстөмдүгүн төмөндөткөн негизги тенденциялар, пандемиядан кийин ааламдагы күтүлүп жаткан нерселер жана эмне себептен мусулмандар бул мүмкүнчүлүктөн пайдаланып калышы зарыл экендиги тууралуу талкуулайбыз.

Америкадагы ички дисфункционалдык саясат:

Американын үстөмдүгүнө, кубатынын жайылуусуна жана дүйнөлүк саясатка таасир өткөрүүсүнө доо кетирүүчү эң чоң кемчилик бул анын ички саясатындагы дисфункция (каталар). Кече эле, Америка демократиясы ааламды суктандырып, дүйнөнүн булуң-бурчундагы адамдар АКШдагыдай башкаруу түзүмүнө, бийликтердин бөлүнүүсүнө жана мыйзам үстөмдүгүнө жетүүгө ашыгып жатышкан эле. Бирок, бүгүнкү күнгө келип, булардын баары жокко чыкты. Америкадагы саясий поляризация (бөлүнүү) демократтар менен республикачылар ортосунда, либералдар менен

консерваторлор ортосунда, актар менен каралар ортосунда жана байлар менен кедейлер ортосунда бүтөлгүс ажырымды келтирип чыгарды. Бул ажырым ХХ кылымдын башынан бери акырындык менен ырбап, өлкөдөгү дисфункционалдык саясий түзүмгө сокку уруп келди. Натыйжада, президент Трамп бийликке келген учурда, америкалыктардын өздөрү америкалык демократияга каршы чыга башташты.

АКШнын жаңы президенти Джо Байден «Американы кайра тикелөө» саясатын жарыя кылганы менен, тереңдешип кеткен бул жараларды айыктыруу мүмкүн экендигине эч кандай кепилдик жок. Анткени, АКШдагы акыркы жалпы шайлоолордо 74 миллион адам Дональд Трампка добуш берген (бул АКШ президенттик шайлоолорунун тарыхындагы эң көп добуш алгандардын экинчиси). Ал эми, Джо Байденге 81 миллиондон ашык адам добуш берди. Ошондой эле, Трамп шайлоочулардын арасынан республикачылардын 87% колдоосуна жана демократтардын 6% колдоосуна жетишкен. Мындан тышкары, республикачылардын 85%ы добуштар уурдалганын жана Байдендин президенттиги мыйзамсыз экендигин айтып чыгышты. Шайлоочулардын 50%га жакыны жаңы шайланган президентке каршы экендиктерин билдиришти. Бул АКШ тарыхындагы болуп көрбөгөндөй чоң бурулуш. Республика партиясы мындан ары расмий түрдө, Трамптын партиясы болуп калды. Демек, Трамп жана анын колдоочулары жакынкы келчекте Америка саясатына сезилерлик даражада көлөкө түшүрүп турушат. Ошондой эле, республикачыл саясатчылар өздөрүнүн партиясын күчтөндүрүү жана келерки шайлоолордо жеңишке жетүү үчүн финансылык рычагдарды колго киргизүү максатында, Трамптын саясатын жана риторикасын колдонору бышык. Бул болсо өлкөдөгү республикачылар менен демократтар ортосундагы саясий тирешүүнү күчөтөт. Джо Байден өзүнүн инаугурациялык сөзүндө «америкалык демократиянын морт» экендигин айтып, Америка саясатын «жолунан чыккандын баарын кыйратуучу жалындаган от» кылып албоого жана ортодогу «келишпестиктерди» «жалпы согуштун себебине» айлантаарына чакырды.

Америка саясатынын шал болуусуна себеп болуучу дагы бир фактор бул Сенаттагы добуш берүү процесси болмокчу. Байден өзүнүн негизги ички реформалык программаларын ишке ашырууда жана мыйзамдарды кабыл алууда бир топ кыйынчылыктарга

кабылат. Анткени, Конгрессте кабыл алынуучу мыйзамдардын көпчүлүгү Сенатта 60 добушка ээ болушу шарт. Ошондой эле, элдешүү тууралуу мыйзам долбоорлору «Берд эрежеси» деп аталган татаал талаптардын комплексин камтышы зарыл. Ошондуктан, Байден үчүн шайлоо алдында убада кылган саламаттыкты сактоо, билим берүү жана башка тармактардагы структуралык реформаларды ишке ашыруусу кыйынга турат. Андан тышкары, өлкөдөгү республикачыларга каршы жасалган ар кандай кадамдар көчөлөрдө айыгышкан нааразычылыктарга же жогорку сот тарабынан болуучу чакырыктарга себеп болушу мүмкүн. Анткени, андагы консервативдүү соттор прогрессивдүү соттордон эки эсе көп. Американын ички саясатындагы эң кооптуу кыйратуучу фактор бул союздаштар менен душмандар ортосунда келишимге кол коюлуусунун күмөндүүлүгү. Анткени, алардын баары Байден менен түзүлгөн ар кандай келишим, келечекте, Трамп сыяктуу жетекчинин бийликке келиши менен жокко чыгышы мүмкүн экендигин жакшы билишет. Мына ушул нерсе Американын башка өлкөлөрдү өзүнө ээрчитүүгө болгон аракеттеринин баарын кадырсыздандырууда. Рэй Далио айткандай, саясий элита өзүн идеологиядан жана жалпы кызыкчылыктан жогору койгондугу себептүү, Америкадагы ички саясий бөлүнүүлөр узакка созулган кризистерге алып барат. □

ИСЛАМДЫН ГАРИБДИГИ, АНЫН ЖАҢЫЛАНУУСУ ЖАНА ХИЗБ-УТ-ТАХРИР (4)

Хамид Абдулазиз

Бүгүнкү күндө, диний таждийд (жаңыртуу) мусулмандар турмушундагы орчундуу маселеге айланып турат. Бул маселени Ислам душмандары болгон Батыш жана ага малайлык кылган мусулман өлкөлөрүнүн жетекчилери козгоп жатышат. Алар өздөрүнө караштуу болгон аалымдардын жардамында, Исламды жеке амалдарга гана чектеп, аны – бүгүнкү тил менен айтканда – саясий Ислам болуудан (Исламизмден) жана башкаруудан алыстатууга урунушууда. Муну ишке ашыруу үчүн, алар диний хытабды өздөрүнө ылайык кылып өзгөртүү талабын көтөрүп жатышат. Батыш болсо, бул долбоор аркылуу «терроризмге каршы күрөш» шылтоосу менен, Исламга каршы күрөшүн улантууда. Алардын каршысында, аң-сезимдүү жана ихластуу мусулмандар Исламды толугу менен баштапкы тазалыгына жана тунуктугуна кайтарууга аракет кылышууда. Ал мусулмандар Расулуну ﷺ төмөнкү сахих хадисине сүйөнгөн абалда аракеттенип жатышат. Расулуну ﷺ айтты:

«بَدَأَ الْإِسْلَامُ غَرِيبًا، وَسَيَعُودُ كَمَا بَدَأَ غَرِيبًا، فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ»

«Ислам – гарибдик менен башталды, жана ал кайрадан баштапкы гарибдигине кайтат. Гарибдерге Туба болсун»,

Ал мусулмандар диний таждийд рошид Халифалык мамлекетин тикелөө менен гана ишке ашат, анткени, ошондо гана Ислам амалий түрдө, турмушта толук татбик кылынат деп эсептешет. Биз бул макаланын мурунку сандарында башкаруудагы, экономикалык түзүмдөгү, ижтимаый түзүмдөгү, таалим саясатындагы жана тышкы саясаттагы таждийд тууралуу баяндаган элек. Ошондой эле, шарыйй истилахтарды (терминдерди) жана таърийфтерди (аныктамаларды) тууралоо жөнүндө да айтып өктөнбүз. Анткени, акыл, ойгонуу, коом, акыйда, дар ул-Куфр жана дар ул-Ислам сыяктуу маселелерге туура аныктама берүү, Исламды туура түшүнүү үчүн абдан зарыл болуп турат. Бул санда болсо, акыркы, эң маанилүү бөлүм болгон усул ал-фикхтеги, дастурдагы жана конституциядагы таждийд тууралуу сөз кылмакчыбыз. Анткени, Хизб Ислам мамлекетинин тарыхында, алгачкы жолу мамлекет дастурун жазып, даярдап чыкты.

Усул ал-фикхтеги таждийд:

1 – Акылдын орду кандай жана hukм чыгаруучу ким?

Хукмга тиешелүү маселелердин эң алгачкысы жана түшүндүрүү зарыл болгону – бул hukм чыгаруу кимдин колунда экендиги т.а. hukм чыгаруучу ким? Анткени, муну билүү аркылуу hukмду жана анын түрүн билүүгө мүмкүн болот. Hukм чыгаруучу дегенде, өзүнүн бийлиги аркылуу каалаган hukмун чыгаруучу бийлик башчысын назарда туткан жокпуз. Балким, иштерге жана нерселерге hukм берүү кимдин колунда экендигин айтмакчыбыз.

Бул сезилүүчү барлыктагы (ааламдагы) нерселердин бардыгы же адамдын иш-амалдарынан же адамдын иш-амалдарынан тышкаркы нерселерден (заттардан) турат. Адам баласы мына ушул ааламда жашагандыктан, талкуу орду ушул аалам болушу шарт. Ошондой эле, hukм чыгаруу адам үчүн зарыл жана ага байланыштуу. Ошондуктан, адамдын иш-амалдары жана ага байланыштуу нерселер (заттар) тууралуу hukм чыгаруу зарыл.

Үммөт башынан кечирип жаткан бүгүнкү гарибдик доорунда, акылга чегинен ашык орун берилип, ал Аллахтын ордуна ибадат кылынуучу «кудайга» айланып калды. Иштердин жакшы же жамандыгы, жагымдуу же жагымсыздыгы, халал же харамдыгы жана жаиз же жаиз эместиги тууралуу hukм чыгаруучу жалгыз акыл болуп калды. Бул иш динди турмуштан ажыратып, аны чиркөөгө гана чектеп койгон Батыштын материалисттик хазаратына ылайык, туура болсо дагы, материяны рух менен айкалыштырган Ислам хазаратында мындай ишти кабыл кылуу таптакыр мүмкүн эмес. Анткени, Ислам хазараты жеке адамдын дагы, мамлекеттин дагы иштери (акылдын эмес) шарый hukм негизинде ишке ашырылышын важиб кылат.

Ошондуктан, Хизб ут-Тахрир көңүл бурган эң маанилүү маселелердин бири бул hukм чыгаруучуну аныктоо болду. Шайх Такийюддин Набханий өзүнүн «Исламий шахсия 3» аттуу усул ал-фикх китебинде бул тууралуу төмөнкүдөй баяндайт: «Иштерге жана нерселерге hukм чыгаруу алардын вакыйлыгы (акыйкаты) жаатынан, алардын инсан табиятына жана майлдарына (ыктоолоруна) жагышы же жакпашы жаатынан, ошондой эле, аларды мактоо жана жемелөө, же болбосо, аларга карата мактоонун жана жемелөөнүн жок болушу жаатынан б.а. аларга сооп жана жазанын берилиши же сооп дагы, жаза дагы берилбеши жаатынан hukм чыгарылат. Демек, нерселерге төмөнкү үч жааттан hukм чыгарылат. Биринчиси: нерселердин вакыйлыгы жаатынан.

Экинчиси: нерселердин адам табиятына жагышы же жакпашы жаатынан. Үчүнчүсү: алар үчүн берилүүчү сооп жана жаза же мактоо жана жемелөө жаатынан.

Нерселер тууралуу вакыйлыгы жаатынан жана табиятка жагышы же жакпашы жаатынан хукм чыгаруу инсандын өзүнө таандык. Башкача айтканда, бул иш шариятка эмес акылга таандык. Иштер жана нерселер үстүндө мына ушул эки жаатта хукм чыгаруучу бул акыл. Шарият бул жааттарда хукм чыгарбайт. Анткени, ал нерселерге шарияттын тиешеси жок. Мисалы, илим – бул жакшы, илимсиздик – жаман. Бул экөөнүн вакыйлыгында толуктук жана кемчилик даана көрүнүп турат. Ошондой эле, байлык – бул жакшы, кедейлик – жаман. Чөгүп жаткан адамды куткаруу жакшы иш, бирөөнүн байлыгын зулумдук менен алуу жаман иш. Адамдын табияты зулумду жаман көрөт жана балээге кабылган адамды куткарууну жакшы көрөт. Ошондой эле, таттуу нерсе жагымдуу, ачуу нерсе жагымсыз ж.б. Мына ушулардын баарында, адам сезип жаткан жана анын акылы идирек кылып жаткан нерсенин вакыйлыгына гана каралат. Же болбосо, адам сезип жаткан жана акылы идирек кылып жаткан иштин инсан табиятына жагышына же жакпашына каралат. Ошондуктан, бул иштерге жакшы же жаман деп хукм чыгаруучу шарият эмес акыл болот. Башкача айтканда, иштерге жана нерселерге мына ушул эки жаатта хукм чыгаруу адамга берилген. Бул нерселер тууралуу хукм чыгаруучу бул – адам.

Ал эми, иштерге жана нерселерге бул дүйнөдө мактоо жана жемелөө, акыретте болсо аларга сооп жана жаза берүү жаатынан хукм чыгаруу – шек күмөнсүз – адамдын эмес, жалгыз гана Аллахтын колунда. Тактап айтканда, бул иш акылдын эмес, шарияттын колунда. Мисалы, ыйман – бул жакшы, куфр – жаман. Аллахка итаат кылуу – жакшы, күнөө кылуу – жаман. Согуш учурунда алдоо – жакшы, ал эми тынчтык учурунда, кафир жетекчини алдоо – жаман ж.б.у.с. Анткени, акыл сезүүдөн, вакыйлыктан, мурунку маалыматтан жана соо мээден турат. Сезүү акылдын эң маанилүү негиздеринин бири болуп саналат. Эгер адам кайсы бир нерсени сезе албай турган болсо, анын акылы ал нерсе тууралуу хукм чыгара албайт. Анткени, акыл сезилүүчү нерселер тууралуу хукм чыгарууга чектелген, ал сезүү мүмкүн болбогон нерселер тууралуу хукм чыгара албайт. Зулумдун мактоого же жемелөөгө татыктуу иш экендиги адам сезиши мүмкүн болгон

нерселерге кирбейт. Анткени, ал сезилүүчү нерсе эмес. Ошондуктан, ага акыл жетпейт т.а. акыл ал тууралуу hukm чыгара албайт. Зулумду мактоодо же жемелөөдө, инсан табияты зулумду жаман же жакшы көрсө да, мунун өзү анын үстүнөн (мактоо же жемелөө тууралуу) hukm чыгаруу үчүн жетишсиз. Ошондуктан, акыл кандайдыр бир иш же нерсе үстүнөн (сооп жана жаза жаатынан) жакшы же жаман деп hukm чыгарышы мүмкүн эмес. Ушуга ылайык, акыл иштер жана нерселер үстүнөн мактоо жана жемелөө тууралуу hukm чыгарышы жаиз эмес. Анткени, анын бул тууралуу hukm чыгарууга чамасы жетпейт жана мүмкүнчүлүгү жок».

Демек, пенделердин иш-амалдары жана аларга байланыштуу болгон нерселер үстүндө мактоо же жемелөө тууралуу hukm чыгаруучу инсан эмес Аллах Таала т.а. акыл эмес шарият гана. Бул тууралуу шарый далилге келсек, шарият кайсы бир нерсеге жакшы же жаман деп hukm берүүдө пайгамбарга ээрчүүгө буйруп, нафс-каалоого ээрчүүдөн кайтарган. Ошондуктан, жакшы нерсе – бул шарият жакшы деп атаган (мактаган) нерсе. Жаман нерсе – бул шарият жаман деп атаган (жемелеген) нерсе.

2 – Шарый далилдерди белгилөө:

Исламдын алтын доорлорунда, аалымдар үмөт турмушун Аллахтын хитабы болгон шарый hukmга негиздешер эле. Алар шарый hukmга «Пенделердин амалдарына тиешелүү болгон Шариътин хитабы» деп аныктама беришкен. Шариъ – бул шарият ээси Аллах Субханаху ва Таала. Ошондой эле, шарияттын булактарын вахийде келген нерсеге гана чектешкен. Алар Куран, сүннөт, сахабалардын ижмасы жана насста келген иллетке негизделген кыяс. Ал эми, калган фарый (экинчи даражалуу) булактарды болсо, Ислам аалымдары жана мужтахиддери шарияттын кемчиликтүүлүгү себептүү зарыл болгон кошумча булактар катары эмес, балким Куран жана сүннөттөн турган шарый нусустар ишаара кылган булактар катары кошушкан.

Бирок бүгүнкү доорго келип, кээбир аалымдардын маслахат ул-мурсала жана истихсан сыяктуу фарый булактарды Исламдын жана мусулмандардын алтын доорлорундагы усул аалымдары койгон өңүттөн башка жолдорго колдонуп жатышканына күбө болуудабыз. Алар мусулмандардын бүгүнкү, бузук вакыйлыгын шылтоо кылышып, истихсанды шарият эмес, акыл белгилеген истихсанга (жактырууга) жана маслахат ул-мурсаланы шарияттан таптакыр алыс болгон аклий маслахага (кызыкчылыкка) буруп

жиберишти. Мурунку өктөн аалымдар маслахат ул-мурсаланы кыяс кылуу үчүн зарыл болгон иллетти аныктоонун бир түрү деп, кыясты болсо Куран жана сүннөттөн истинбат кылуунун жолу деп эсептешер эле. Ошондой эле, алар истихсанды далилдер ортосунда таржих кылуу жолдорунун бири катары көрүшөр эле. Бүгүнкү күндө, вакыйлыктан таасирленген кээбир аалымдар диний таждийд (жаңыртуу) чакырыгын көтөрүп чыгышты. Алардын бул чакырыктарынын артында, шарый ахкамдарды Аллах Таала түшүрбөгөн, кемчиликтүү акылга негиздилген ахкамдарга алмаштыруу максаты жашырынып турат. Алар шарияттын бардык замандарга жана аймактарга жарактуулугун далилдейбиз дешип, шариятты жана анын булактарын кеңейтишти, нусустарды ийкемдүү кылышты жана куллий коидаларды (жалпы эрежелерди) көбөйтүп жиберишти.

Алардын каршысында, Хизб ут-Тахрир иjtихад кылып, шарый далилдерди вахийге гана чектөөгө болгон мүмкүнчүлүгүн сарптады. Ага ылайык, шарый далилдер төртөө гана. Алардын ичинен кыясты дагы, кээбирлери аклий кыяска б.а. акылдын негизинде шарый хукм чыгарууга бурмалоого алакет кылып жатышат. Бирок, Хизб кыясты мурунку өткөн аалымдар баяндагандай «иллети бир болгондугу себептүү, фаръды аслга байлоо» деп белгиледи. Ошондой эле, иллет аклий иллет эмес, балким Курандан, сүннөттөн жана ижмадан туруучу вахий далалат кылган шарый иллет. Ошондуктан, кыястан алынган шарый хукм шарый иллетке б.а. вахийге негизделет.

Ал эми, мурунку өткөн аалымдардын маслахат ул-мурсала, истихсан, сахабанын райы, бизден мурунку өткөндөрдүн шарияты, сахабалардан кийинки үмөт ижмасы, ахли Мадинанын ижмасы ж.б.у.с. ихтилафтуу булактарды шарый булак катары эсептегендигине келсек, алар аталган булактарды шарияттын кемчиликтүүлүгү же тардыгы себептүү кошулган булактар катары эсептешкен эмес. Тескерисинче, алардын бардыгын Куран менен сүннөт ишаара кылган булактар катары эсептешкен. Жада калса, ал аалымдардын көпчүлүгү аталган булактар Куран менен сүннөттөн далил алууга кайтат т.а. алар Куран менен сүннөттүн фаръдары (бутактары) деп эсептешкен. Мисалга алсак, бизден мурунку өткөндөрдүн шариятын далил катары санагандар Курандагы мурунку өткөн пайгамбарларга иктида кылуу (ээрчүү) буйругуна сүйөнүшкөн. Аллах Таала Куранда айтат:

﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَىٰ اللَّهُ فَبِهِدَاهِهِمْ آفَاقَةٌ﴾

«Дал ошолор (жогоруда айтылып өткөн пайгамбарлар) – Алла Түз Жолго салган (нускаган) адамдар. Демек, алардын Жолуна гана ээрчигиле»» [6:90]

Сахабанын райын далил катары санагандар болсо, аны Расулullaхтан صلى الله عليه وسلم уккан же көргөн сүннөттүн баяндамасы деп эсептешкен. Ошондой эле, үмөт ижмасын далил катары санагандар үмөттүн залалат (адашуу) үстүндө бирикпешине (т.а. ушундай мааниде айтылган хадиске) сүйөнүшкөн. Хизб ут-Тахрир мына ушул далил деп күмөндөлгөнү менен, далилдикке жарабаган булактарды жана аларды шарыйй булак катары санаган аалымдардын далилдерин кылдаттык менен изилдеп чыгып, шарыйй далилдерди төртөө деп белгиледи. Алар: Куран, сүннөт, сахабалардын ижмасы жана кыяс.

3 – Шарыйй коидалар (эрежелер):

Хизб-ут-Тахрир кээбир жаңы шарыйй коидаларды орнотууда өзгөчө орунду ээледі. Мисалы: «Жалпыга тиешелүү тармактардын бардыгы умумий мүлк болот», «Ишкана өзү иштеп чыгарган нерсенин хукмунда болот» жана «Ибаадатка, тамак-ашка, кийим-кечеге, ичимдиктерге жана адеп-ахлакка тиешелүү хукмдар иллеттенбейт, аларда бир гана наска ээрчилет». Ошондой эле, Хизб шариятка таңуулоого аракет кылынган бир нече коидаларга каршы турду. Мисалы: «Замандардын өзгөрүшү менен ахкамдардын өзгөрүшү инкар кылынбайт», «Зыяны пайдасынан көбүрөөк болгон нерселердин бардыгы харам», «Келишимдерде лафздарга (сөздөргө) эмес, максаттарга жана маанилерге көңүл бурулат», «Иш оорлошкон сайын, жеңилдик изделе берет», «Кайсы иште пайда бар болсо, ал – Аллахтын шарияты болот» жана «Амалдар жыйынтыгына жараша бааланат». Андан тышкары, Хизб кээбир усул аалымдары орноткон коидаларды туура тартиптөөгө дагы өзгөчө көңүл бурду. Анткени, айрым бузукулар шариятты кеңейтүү, ылайыкташтыруу жана өркүндөтүү шылтоосу менен ал коидалардын тартиптерин бузушуп, бурмалап жиберешти жана аларды өз маанисинен башка орундарга колдонууга жол ачышты. Мисалга алсак, алар «Зарылчылык харам нерселерди мубах кылат» деген коиданы алышып, ал коидага түшпөй турган, көптөгөн харам нерселерди мубахка чыгарышты. Ошондой эле, «Амалдардын аслы мубах» деген коиданы алышып, адамдар ойлоп тапкан түзүмдөрдү жана коидаларды кабыл кылууга уруксат беришти. Жада калса,

Усманийлер мамлекети мына ушул коиданын негизинде, шарый хаддарды (жаза-чараларды) четке какты. Алардын мындай аракеттери шарияттын бардык замандар жана аймактар үчүн жарактуу экендигин, башкача айтканда, шарый булактар менен коидалар көптүгү жана кеңдиги себептүү ар кандай вакыйлыктардагы түрдүү маселелерге жана көйгөйлөргө чечим берүүгө кудуреттүү экендигин тастыктоо максатында ишке ашырылды.

«Исламий шахсия 3» китеби усул ал-фикх жаатындагы, исламий китепканаларды толуктоочу кезектеги бир китеп эле эмес. Ал жеке адам, коом жана мамлекет негизделе турган дастур жана истинбат жаатындагы фикирлөө тарыйкатын жаңыртуучу мужаддид китеп. Ал китеп, ошондой эле, анын ичиндеги фикирлер, коидалар жана тартиптер Хизбдин истинбат кылуу тарыйкаты үчүн табанный кылып орнотулган болсо дагы, анын максаттары алда канча кең. Хизб ут-Тахрир анын ичиндеги фикирлерди башкарууга алып келип, мамлекеттик мыйзамдарды орнотуу үчүн негиз кылууну көздөйт. Мына ошондуктан, Хизб аклий маслахага (кызыкчылыкка) негизделип алып, шариятты бурмалоого урунгандардын фикирлерине бекемдик менен каршы туруп, аларга сокку уруп келүүдө.

4 – Макосид аш-шарийъа (шарият максаттары) жана маслаханы иллет кылуу түшүнүгү тууралуу:

Макосид уш-шарийъа түшүнүгү жаңыдан пайда болгон жок. Ал тууралуу имам аш-Шатибийден мурун да, көптөгөн аалымдар айтышкан. Бул түшүнүк абдан терең болуп, аны туура түшүнүү кылдаттыкты талап кылат. Азыркы доордо, бул түшүнүктү туу тутуп жаткандардын көпчүлүгү анын түпкү маанисин жана ал тууралуу имам аш-Шатибийдин айткандарын толук түнүшпөйт. Ошондуктан бүгүнкү күндө, көпчүлүк аалымдар имам аш-Шатибийге ээрчип жатабыз деген доо менен, ал-масолих уа ал-мафасид (пайда жана зыян) түшүнүгүн туура эмес колдонушуп, шарият ахкамдарын бурмалап жатышат.

Исламий башкаруу турмуштан четтетилип, анын ордуна тогут башкаруусу орнотулгандан кийин, куфр ахкамдарына шарыйлик сифатын берүү үчүн шарый ахкамдарды өзгөртүүчү жана бурмалоочу кадрлар жетиштирип чыгарылды. Алар «таждийд» (динди жаңыртуу), «жоготуулардын ордун толтуруу» жана «калган нерселерди сактап калуу» шылтоолору менен, Исламды өз

мазмунунан ажыратышып, исламий ахкамдарды өзгөртүү жана бурмалоо аркылуу куфр ахкамдарына ылайыкташтырууга аракет кылышты.

Хизб-ут-Тахрир бул түшүнүктү талкууга алып, аны туу туткандарга жана өздөрүн макосид факихтери деп атаган кимселерге каршы чыкты. Хизб «Исламий шахсия 3» китебинде бул түшүнүккө өзгөчө көңүл буруп, шарияттын ырайым (рахмат) болуп келүүсүнүн мааниси шарияттын түшүүсүнө ырайым түрткү болгондугу эмес, балким, шариятка ээрчүүнүн натыйжасында ырайым пайда болушу экендигин баяндады. Башкача айтканда, Аллах Тааланын шариятты түшүрүүсүнөн көздөгөн хикмат шарияттын өзү ырайым болгондугу эмес, балким, пенделердин шариятка ээрчүү натыйжасында ырайымга жетишүүсү. Буга далил шарияттын ырайым болуп келүүсү тууралуу түшүрүлгөн Куран аяттары. Аллах Таала айтат:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾

«(эй Мухаммад), чындыгында Биз сени бардык ааламдарга ырайым (Алланын ырайымы-бейишке жетектөөчү) кылып гана жибердик» [21:107]

﴿وَنَزَّلْنَا مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ﴾

«Биз момундар үчүн шыпаа жана ырайым болгон Куран аяттарын түшүрбөз» [17:82]

Бул аяттар иллеттүүлүктү түшүндүрбөйт. Бул Аллах Тааланын Фиръаун менен Муса тууралуу айткан төмөнкү аяты сыяктуу:

﴿فَالنَّفْطَةُ ءَالٌ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَذَابٌ وَخَرْنًا﴾

«Анан, аны Фирави үй-бүлөөсү (бой жеткенче) өздөрүнө душман жана кайгы болуусу үчүн суудан кармап алышты» [28:8]

Ошондой эле, Аллах Тааланын мусулмандарга периштелер аркылуу колдоо көрсөтүүсү тууралуу айткан аяты сыяктуу:

﴿وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَى﴾

«Бул (жардамды) Алла силерге кушкабар болсун үчүн гана кылды» [3:126]

Мындан тышкары, төмөнкү аяттарды да келтирүүгө болот:

﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِّلْمُسْلِمِينَ﴾

«Сага бардык нерсени баян кылып берүүчү, хидаят (Туура Жолго баштоочу), рахмат жана мусулмандар үчүн сүйүнчү кабар болгон Китепти-Куранды түшүрдүк» [16:89]

﴿فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾

«Анткени, ал (Жабраил) Алланын уруксаты менен сенин жүрөгүңө өзүнөн мурунку китептерди тастыктай турган жана момундарга хидаят кушкабар болгон Куранды түшүрдү»[2:97]

Бул аяттардын мааниси Курандын жиберилүүсүнүн натыйжасында ишке ашуучу нерсе бул анын адамдар үчүн ырайым болуусу. Аллах Тааланын Куран тууралуу айткан төмөнкү:

﴿مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ﴾

«Момундар үчүн шыпаа жана ырайым» [17:82]

деген аяты шарияттын жиберилүүсүнүн иллети катары эмес, балким, шарияттын жиберилүүсүнүн натыйжасын сифаттоо катары айтылган. Эч бир аятта иллет сыйгасы (сөзү) колдонулган эмес. Жогорудагы аяттардын эч бири иллетке далалат кылбайт. Мына ошондуктан, иллет жокко чыгып, аяттардагы Аллахтын шариятты жиберүүсүнөн көздөгөн хикматы анын натыйжасында ырайымга жетүү деген гана маани калат. Ошентип, шарият жиберилүүсүнүн иллети жокко чыкты жана шарияттын ааламдар үчүн ырайым болуп жиберилүүсүнүн мааниси анын натыйжасында ырайымга жетишүү экендиги анык болду.

Бул аяттар Шариътин (шарият ээсинин) шариятты жиберүүдөгү максатын билдирүүсү менен шарияттын иллетин баяндады, ошондуктан, шарияттын жиберилүүсүнөн көздөлгөн максат анын иллети болот деп айтуу туура эмес. Анткени, жогорудагы аяттар Шариътин шариятты жиберүүдөгү максатын билдирген болсо дагы, бирок ал максат (т.а. ырайым) шариятты жиберүүгө түрткү (иллет) болгондугун айткан жок. Бул жерде, максат менен түрткүнүн ортосунда чоң айырма бар.

Андан тышкары, шарият максаттары (макосид аш-шарийъа) дегенде ар бир хукмдун максаты өз-өзүнчө эмес, балким, жалпы шарияттын максаттары т.а. жалпы Ислам дининин максаттары түшүнүлөт. Анткени, жогорудагы далилдер ырайым ар бир хукмдан өз-өзүнчө эмес, балким, жалпы шарияттын натыйжасынан келип чыгарын так жана даана көрсөтүп турат. Ал далилдерде жалпы шарияттын жиберилүүсүнөн көздөлгөн максат ырайым экендиги ачык көрсөтүлүп турат жана алардын эч биринде, ар бир хукмдун же насстын өз-өзүнчө жиберилүүсүнөн көздөлгөн максат ырайым экендигине ишаара келген эмес.

Ошондуктан, Аллах Таала жалпы шарияттын максаттарын баяндагандай эле, ар бир хукмдун максатын дагы өз-өзүнчө баяндаган. Мисалы, Аллах Таала инсандарды жана жиндерди жаратуусунан көздөгөн максатын төмөндөгүчө баяндаган:

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾

«Мен жинди жана инсанды жалгыз Өзүмө сыйынуусу үчүн гана жараттым» [51:56]

Ошондой эле, Аллах Таала мындан башка дагы көптөгөн ахкамдардын максаттарын өз-өзүнчө баяндаган. Демек, Аллах Таала жалпы шарияттын максатын баяндагандай эле, ар бир шарый хукмдун максатын дагы өз-өзүнчө баяндаган. Аллах Тааланын ар бир шарый хукмдан көздөгөн максаты жалпы шарияттан көздөлгөн максат болбойт, ошондой эле, Анын жалпы шарияттан көздөгөн максаты ар бир шарый хукмдан көздөлгөн максат болбойт. Аллахтын максаты тууралуу келген ар бир далил өз ордуна гана колдонулуп, ага чектелет жана андан башка орунга колдонулбайт. Ошондуктан, жалпы шарияттын максаты т.а. Аллах Тааланын жалпы шариятты жиберүүсүнөн көздөгөн хикматы жана максаты бул шарияттын бардык ааламдар үчүн ырайым болуусу. Бул ар бир шарый хукмдун эмес, балким, жалпы шарияттын максаты.

Аллах Таала кайсы бир шарый хукмду жиберүүсүнүн хикмат-максатын баяндаган болсо, ал сөзсүз түрдө ишке ашат дегени эмес. Ал кээде ишке ашып, кээде ишке ашпай калышы дагы мүмкүн. Мисалы, Аллах Таала ажылык тууралуу мындай деген:

﴿لَيْسَ لَهُمْ مَنَفَعٌ لَّهُمْ﴾

«Алар өздөрү үчүн болгон (диний жана дүнүйө) пайдаларга күбө болуу үчүн» [22:28]

Ал эми турмушта болсо, миллиондогон адамдар ажылык амалын аткарышса да, бирок, аятта айтылган пайдаларга күбө боло алышпаганын көрүп жатабыз. Ошондой эле, Аллах Таала хамр (мас кылуучу ичимдик) жана кумар оюндары тууралуу мындай деген:

﴿إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ﴾

«Ичкилик, кумар себептүү шайтан араңарга жек көрүү жана душмандык салууну каалайт!» [5:91]

Бирок, шайтан көптөгөн ичкиликке жана кумар оюндарына берилгендердин арасына жек көрүүнү жана душмандыкты салган

жок. Расуллаллах صلى الله عليه وسلم өз хадисинде: «Орозо туткула, ден-соолугунаар чыңдалат», - деп айткан. Көптөгөн адамдар орозо тутушуп, бирок, ден-соолуктары чыңдалбады. Тескерисинче, айрымдары орозо туткандыгы себептүү ден-соолуктарына зыян жеткиришти. Ошондой эле, Расуллаллах صلى الله عليه وسلم дагы бир хадисинде: «Замзам суусу кандай ниетте ичилсе, ошол нерсе ишке ашат», - деп айткан. Ал эми, көптөгөн адамдар замзам суусун ичерде кылган ниеттерине жетишкен жок.

Мына ошондуктан, Аллах Тааланын шарый ахкамдарды түшүрүүдөн көздөгөн максаттары ал ахкамдардын илети эмес, балким, Аллахтын хикматтары болот. Алар кыяс кылынбайт, ошондой эле, алардын маанилери дагы кыяс кылынбайт. Анткени, ал хикматтар ар бир хукмдун өзүнө гана чектелип, андан башкасына колдонулбайт. Алар кээде ишке ашып, кээде ишке ашпай калышы дагы мүмкүн. Алардын шарый иллетке жана кыяска эч кандай байланышы жок. Алар болгону Аллахтын хикматтары.

Аллахтын кайсы бир хукмдан көздөгөн хикматы ошол хукмду жиберүүдөгү Аллахтын максаты болуп саналат. Ошондуктан, ал Аллахтын максаты экендиги белгилүү болушу үчүн, ал тууралуу Аллахтан кабар берилиши зарыл. Жалпы шарияттын максаттары болобу же кандайдыр бир шарый хукмдун максаты болобу айырмасыз, алар тууралуу сөзсүз түрдө, вахийде кабар берилген болушу шарт. Вахий – бул мааниси жана лафзы Аллахтан болгон Куран же мааниси Аллахтан, лафзы пайгамбардан болгон хадис. Эгер, ал хикмат тууралуу насс келбеген болсо, ал Шариьтин хикмат-максаты болуп саналбайт. Анткени, Аллах Тааланын бизге кабар берген хикматтары иллеттенбейт жана аларга карап кыяс кылынбайт. Алар болгону, Аллахтын кайсы бир хукмду жиберүүдөн көздөгөн хикматы гана.

Демек, жалб ул-масолих (пайда келтирүү) жана дирь ул-мафасид (зыянды кетирүү) шариятка ээрчүүнүн натыйжасында келип чыгат. Булар шарияттын жиберилүүсү үчүн түрткү же иллет эмес. Башкача айтканда, жалб ул-масолих жана дирь ул-мафасид Шариьтин шариятты жиберүүсүнүн натыйжасында келип чыгуучу нерселер, шарияттын жиберилүүсүнүн себеби эмес. Бул жерде, натыйжа менен себептин ортосунда чоң айрыма бар. Анткени, натыйжа шарияттын татбик кылынуусунун арты менен келип чыгат. Ал эми, себеп шарияттын жиберилүүсүнөн кийин эмес,

андан мурун болот жана аны менен коштолуп барат. Биринчиси максат болсо, экинчиси түрткү болот. Максат менен түрткү эки башка нерселер. Ошондуктан, жалб ул-масолих жана диръ ул-мафасид шарияттын жиберилүүсүнөн көздөлгөн максат экендиги алардын шарияттын жиберилүүсүнө болгон түрткү жана иллет экендигин түшүндүрбөйт. Мына ушуга негизделген абалда, Хизб ут-Тахрир бул туура эмес түшүнүктү жокко чыгарып, үмөт үчүн бардык эрежелери бузулган, кеңейтилген, өзгөртүлгөн жана кулап бараткан Батыш хазаратына ылайыкташтырылган жаңы Исламды сунуштоочулардын жүздөрүн ачып таштады.

8 – Дастур (конституция) жана мыйзам тууралуу:

Расулуллах صلى الله عليه وسلم орноткон Мадина документи Ислам тарыхындагы эң алгачкы дастурий (конституциялык) документ болгон. Андан кийин көптөгөн жылдар бою, мусулмандар исламий мамлекет үчүн дастур жазууга көңүл бурушпады. Усманийлер доорунун акыркы жылдарына келип, Батыш демилгеси менен Ислам мамлекети үчүн дастур жазылды. Батыш бул демилгеси менен Усманий халифалыктагы мыйзамдардын бирден-бир булагы жана тышкы мамилелердин негизи Ислам болушун жокко чыгарууну каалаган. Ошондой эле, Ислам мамлекетине Батыш үлгүсүндөгү дастурду орнотуу менен аны өздүгүнөн жана исламийлигинен чыгарууну көздөгөн. Ислам мамлекети кулатылгандан кийин, анын аймактары майда мамлекетчелерге бөлүнүп, алардын ар бирине Батыш үлгүсүндөгү дастурлар орнотулду.

Кээ бир шахстар жана уюмдар тарабынан исламий дастурду орнотуу үчүн түрдүү долбоорлор иштелип чыкканы менен, алардын эч бири Хизб ут-Тахрир орноткондой, шарый далилдерден иштелип чыккан толук дастур боло албады. Хизб ут-Тахрир өзү тикелөөнү көздөп жаткан Халифалык мамлекети үчүн толук түрдөгү мамлекет дастурун иштеп чыкты. Хизб бул дастурду 1963-жылы иштеп чыгып, талкуу үчүн – жаңыдан ашкере аскердик колониализмден кутулуп жаткан – жалпы Ислам үмөттүнө сунуштады. Ал кезде, үмөт 1916-жылдагы Сайкс - Пико келишиминин негизиндеги, үмөт жүрөгүнө сайылган, анын биригүүсүнө жол берөө үчүн аны майда географиялык бөлүктөргө бөлүп салып, жасалма мамлекетчелерге жана Англия менен Франциянын колонияларына айландырган ашкере аскердик колониализмден кутула баштаган эле.

1960-жылдарга келип, колониализмдин формасы өзгөртүлүп, ашкере аскердик колониализмдин ордуна жасалма эгемендүүлүктөр бериле башталды. Буга Экинчи Дүйнөлүк Согуштан кийинки, ашкере аскердик колониализмге каршы Советтер Союзу башчылык кылган дүйнөлүк нааразылык кампаниясы себеп болду. Натыйжада, колониалисттер аскерлерин алып чыгып кетишип, өздөрү орноткон малай акимдер аркылуу саясий таасирлерин сактап калышты. Алар мындай аракеттери менен өздөрүн канкор колониализмден элдерди азат кылган куткаруучу кылып көрсөтүштү. Ошентип, майда мамлекеттерге «эгемендүүлүк байрактары» жана мамлекеттик атрибуттар менен биргеликте, дастурлар дагы орнотула баштады. «Эгемендүүлүккө» ээ болгон мамлекеттер өз «өлкөрү» үчүн Чыгыш менен Батыштан дастурларды көчүрүп ала башташты. Бирок, алардын бири дагы мамлекеттик дастурду эч бир элде болбогон, бир гана Ислам үммөтүнө таандык болгон шарый жана фикхий байлык-булактардан көчүрүп алууга көңүл бурбады. Арийне, Наполеон Мисирге бастырып келгенде, колго киргизген жана тездик менен Францияга жөнөткөн эң баалуу олжосу имам Маликтин фикхий кодекси болгон эле.

Хизб ут-Тахрир бул дастурду иштеп чыгуу менен ошол кездеги, Батыш сакофатына, мыйзамдарына жана дастурларына ашык болгон мусулман акимдерине «Оо акимдер, кафир Батыштын босогосун сагалап, өзүңөрдү кордукка салбагыла. Андан көрө, мыйзамчылыкта бай болгон шарый булактарга кайткыла. Анткени, ал жактан исламий эмес болгон эч нерсеси жок, ошондой эле, исламий эмес булактардан таасирленбеген таза жана толук шарый мыйзамчылыкты табасыңар» деп айтмакчы болгон. Хизб ут-Тахрир телегейи тегиз, шайма-шай жана устундары бекем болгон Халифалык мамлекетинин дастурун даярдап, бүтүндөй үммөттү аны татбик кылууга чакырды. Ошондой эле, үммөттүн Батышка ашык болгон жана өздөрүн «уюштуруу комитети» деп атаган акимдерге төмөндөгүчө кайрылуу жасашын каалады: «Эмнени уюштурмакчысыңар? Биз эмне, өзүнө дастур түзүүгө зар болуп, жер бетинен орун издеген, жаңыдан куралган үммөт белек? Чынында, биз терең тамырлуу тарыхы бар, ондогон кылымдар бою бүтүндөй адамзатты жакшылыкка жетелеп келген улуу үммөтпүз. Биздин бүтүн ааламды бүгүнкү кордуктан, бузукулуктан жана азап-

тозоктон куткаруучу динибиз-дастурубуз бар! Ислам – бардык ааламдар үчүн ырайым болуп түшүрүлгөн дин. Аллах Таала айтат:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾

«(эй Мухаммад), чындыгында Биз сени бардык ааламдарга ырайым (Аланын ырайымы-бейишке жетектөөчү) кылып гана жибердик»

[21:107]

«Араб жазы» көтөрүлүштөрүнүн натыйжасында, Ибн Али, Мубарак жана башка президенттер кулатылгандан соң, кээбирлер түзүм кулады деп эсептешип, ал мамлекеттерге жаңыдан дастур түзүүнү талкуулай башташты. Натыйжада, солчулдардан, илманийлерден жана исламийлерден турган, мурункулардан дээрлик айырмасы болбогон уюштуруу комитети түзүлүп, ал комитет аталган тараптарды бириктирген консенсуалдык дастур орнотту. Мына ушул жерден, аларга карата төмөнкүдөй суроолор пайда болду: Бул эмнелердин ортосун бириктирген дастур? Кызыкчылык элерининби, же Чыгыш менен Батыштынбы, же ыйман менен куфрдун ортосун бириктирген дастурбу?

Андан кийин, көпчүлүк мусулман өлкөлөрүнүн дастурларында – ачуу басар катары – кабыл алынгандай, мыйзам чыгаруунун башкы булагы исламий шарият болушу тууралуу талкуулар башталды. Акыйкатта, Ислам үммөтү мыйзам чыгаруунун бирден-бир булагы Ислам болушун, жада калса, Ислам акыйдасы мамлекеттин негизи болушун каалайт. Башкача айтканда, үммөт мамлекеттин бүтүндүгү, жихазы (структурасы) жана көзөмөлү Ислам акыйдасына негизделишин каалайт. Ислам акыйдасы дастурдун жана шарый мыйзамдардын негизи болуп, аларга тиешелүү болгон башка нерселердин дагы мына ушул акыйдадан балкып чыккан болуусун талап кылат.

Бул комитеттер өзүлөрүнөн мурунку, зулумду мыйзамдаштырган заалим комитеттерден эч айырмаланышпады. Алар үммөт үчүн Ислам акыйдасынан балкым чыккан дастурду орнотууну каалашпайт, тескерисинче, үммөттүн башкы душманы болгон Батышты ыраазы кылууну каалашат. Алар тууралуу айтууга мүмкүн болгон эң эле жеңил сөз – алар заалимдер! Аллах Таала айтат:

﴿وَمَن لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾

«Кимде-ким Алла түшүргөн дин менен өкүм кылбаса, анда, алар заалимер»

[5:45]

Алар орноткон – көтөрүлүштөн мурунку жана кийинки – дастурлардын бардыгы, карама-каршылыктарга толгон, туруксуз дастурлар. Алар капиталисттик түзүмдү колдонуунун себебинен, экономикалык кризиске жана кыйроого жүз тутуп жаткан кафир Батыштан көчүрүп алынган дастурлар.

Ислам үмөтү ыйманында да, амалында да, Исламдан бөлөк башкарууну кабыл кылбайт. Ошондой эле, Расулунна ﷺ убада кылган пайгамбарлык минхажындагы Халифалыктан бөлөк мамлекетке ыраазы болбойт. Үмөт зарыгып күткөн Халифалык мамлекети кайрадан тикеленген учурда, Батыш малайларынын сыймыктанып жаткан дастурлары жер менен жексен кылынат!

Мусулмандардын назарында, фикх – бул тафилий далилдерден истинбат кылынган амалий шарый маселелерди билүү. Демек, бизде Курандан, сүннөттөн, ошондой эле, алар ишаара кылган сахабалардын ижмасынан жана шарый иллетке негизделген кыястан истинбат кылынуучу, заманбап маселелердин бардыгына чечим берүүчү амалий шарый мыйзамчылыгыбыз бар. Аллах Таала айтат:

﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضْتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾

«Бүгүн силерге диниңерди толук кылдым, нематымды-жаакшылыгымды кемчиликсиз, толук кылып бердим жана силер үчүн Исламды (гана) дин кылып тандадым» [5:3]

﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تَتْلِيَا لِكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى﴾

«Сага бардык нерсени баян кылып берүүчү, хидаят (Туура Жолго баштоочу) болгон Китепти-Куранды түшүрдүк» [16:89]

Ислам үмөтү исламий дастурду же андан башкасын тандоодо ыктыярдуу эмес. Биздин дастурбуз жалгыз гана Ислам болушу важиб. Ислам бул үмөттүн акыйдасы болуп, анын сакафатын, хазаратын, фикхий жана шарый мыйзамдарын баяндап берет. Үмөт ар дайым ушул акыйда менен жашайт. Анын ахкамдарын жана беренелерин – бүгүнкү, адамдар тарабынан ойлоп табылган мыйзамдар сыяктуу, сот залдарында гана эмес – турмуштун бардык тармагында жандуу түрдө угуп-билип жашайт. Үмөт исламий акыйдадан келип чыккан ахкамдарды минбарларда, мектептерде, университеттерде жана конференц-залдарда угуп келет. Мусулмандар кайда болушпасын, Ислам ахкамдары алар менен чогуу жашап келүүдө. Ушундай боло туруп, эмне себептен үмөттүн жүрөгүнө батпай турган, адамдар ойлоп тапкан мыйзамдар негизинде жашашыбыз керек?

Үммөт Ислам ахкамдарына берилгендик менен моюн сунат. Анын татбик кылынуусунан качып, айла-амал издебейт. Буга жөнөкөй бир мисал учурда, мусулман адам байлыгынын зекетин кубануу жана итааткөйлүк менен, ыктыярдуу түрдө чыгарып турат. Ошол эле убакта, заалим мыйзамдар тарабынан ага коюлган айып пулдарды жана салыктарды төлөөдө экиленип турат. Аллах Таала айтты:

﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾

«Жок (эй Мухаммад), Раббиңе ант болсун, тээ алар өз ортолорунда чыккан келишпөөчүлүктөрдө сени өкүмдар кылышмайынча жана кийин сен чыгарган өкүмдөн дилдеринде эч кандай мүчүлүштүк таппай, толук моюн сунушмайынча эч качан момун боло алышпайт» [4:65]

Аллахтын уруксаты менен, тез арада тикеленүүчү Халифалык мамлекетиндеги Исламий дастур бүгүнкү күндөгү, өзүнүн улуу болгон дини, сакафаты жана хазараты буйруган иштерден моюн толгоп, бузукулук кылып жаткан кээбир мусулмандардын Батышка болгон көз карандылыгына чекит коёт. Аллах Таала айтат:

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ تَعَالَوْا إِلَىٰ مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَإِلَىٰ الرَّسُولِ رَأَيْتَ الْمُتَفَقِّينَ يَصُدُّونَ عَنْكَ﴾
□﴿نُودًا﴾

«Качан аларга: «Алла түшүргөн Китепке жана пайгамбардын үгүттөрүнө келгиле», - делинсе, бул мунафыктардын сенден катуу баш тартышканын көрөсүң» [4:61]

Соңунда, Батыш хазаратынан таасирленгендерге айтарыбыз, Аллахка жалган токубагыла! Ислам башкаруу түзүмүнө ээ эмес, биз мыйзам чыгарууда шариятты негиз кылуу менен биргеликте, республикалык, демократиялык, жарандык, парламенттик же аралаш бийликти түзүп, жашай беребиз деп айтпагыла! Бул экөөсү бири-бирине карама-каршы. Биз башкарышыбыз жана моюн сунушубуз важиб болгон жалгыз түзүм бул – исламий Халифалык түзүмү. Аны Расулullaх صلى الله عليه وسلم негиздеген жана андан кийинки рошид халифалардын бардыгы мына ушул жол менен жүрүшкөн. Бүгүнкү күндө, пайгамбарлык минхажындагы рошид Халифалыкты тикелөө үчүн колубуздагы болгон мүмкүнчүлүгүбүз менен аракет кылуу баарыбыздын мойнубуздагы важиб. Мына ошондо, Аллах бизден ыраазы болот, үммөттүбүздүн башы биригет, ар-

намысыбыз, мал-байлыгыбыз жана кен-байлыктарыбыз корголот. Ал күндө, Аллахтын достору үчүн тынчтык жана бейпилдик орноп, Аллахтын душмандары үчүн согуш ачылат. Мына ошондо гана биз исламий дастурду толук түрдө татбик кылабыз жана момундар Аллахтын нусраты менен кубанышат! □

ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ	» ﷺ «Мусулман мусулмандын боордошу. Ага зудум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»	ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ
Араб Эмираттарында дүйнөдөгү «эң узун пиво бары» ачылат		
Германиянын массалык маалымат каражаттары маалымдагандай, Араб Эмираты келерки жылы өткөрүлүшү белгиленген дүйнөдөгү «эң узун пиво бары» фестивалын өткөрүүгө ыраазылык берген. Германиянын «Бильд» гезити «Эмираттар узундугу 60 метрге жеткен «дүйнөдөгү эң узун пиво бар» иш-чарасы Дубайда өткөрүлүшүнө урухсат бергенин жарыялады. Гезит белгилегендей, фестиваль 2021-жылдын 7-октябрында башталып, 2022-жылдын 31-мартына чейин уланат. Бул иш-чара Мюнхендеги «Оригинал пиво фестивалы»на алтернатива катары болууда. Германиянын «Шпигель» журналы Дубайдагы фестивалдын уюштуруучуларынан бири жана Берлиндеги рождество ярмаркасынын башчысы Чарлз Блумдун «Эмираттардын расмийлери бул иш-чаранын өткөрүлүшүнө урухсат берди» деп айткан сөзүн жарыялады. Анын кошумчалашынча, фестиваль майданында алкогольдук ичимдиктерди ичүүгө урухсат берилет. Бирок, катышуучулар мас абалында шаарда саякаттап жүрбөөлөрү үчүн, уюштуруучулар аларды жатаканаларына жеткирүүгө милдеттендирген. Анын айтымында, бул компромисс Араб Эмираттары жана Германия маданиятын урмат кылууну билдирет. Ал-Ваъй: Араб Эмиратынын өкүмдары принц Зайид Исламга душмандык кылууда жана Ислам душмандарынын сабында турууда баарынан өтүп түштү. Анын душмандыгы ар бир тармакта Исламга каршы күрөшүүдөн о.э. исламчыларга каршы тил биритирүү жана яхудий вужуду менен мамилелерди нормалдаштырууда биринчи сапта туруудан башталды... Ал ар кандай жамандыкта биринчи болууну каалап жатат. Мына, анын жамандыгы дүйнөдөгү эң узун пиво фестивалын өткөрүү даражасына жетти. Бул вакиълик ар бир мусулманды бул кимсенин келип чыгышы жана жашыруун тараптары эмне экен деп ойлоого үндөйт... Бүгүнкү күндөгү мусулмандарды башкарып жаткан өкүмдарлардын абалы ушундай. Алардын кээ бирөөлөрү өзүнүн Ислам жана мусулмандарга душмандыгын ачык-ашкере кылган болсо, душмандыгын ашкере кылбагандары жамандыкта алардан калышпайт. Учурда алардын бетин ачуу доорунда жашап жатабыз. Мындан кийин болсо, эсеп-китеп доору келет, инша Аллах.		

ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ	» ﷺ «Мусулман мусулмандын боордошу. Ага зулум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»	ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ
Газа согушу жана америкалык яхудийлерге карата күчөп жаткан душмандык		
(Америкалык яхудийлердин антисемитизм жана чыдамсыздыктын башка түрлөрүнө каршы күрөшүү уюму болгон) Антидиффамацион лигасынын айтымында, Газага каршы агрессия күчөгөндөн кийин Американын бир катар шаарларында, өзгөчө, Нью-Йорк жана Лос-Анжелес сыяктуу яхудий жамааттар көп чогула турган жайларда яхудийлер чабуулга учураган. Аларды зомбулук кылуу, ибадат кылуучу жайларын өрттөө менен коркутушкан. Америкадагы эң чоң яхудий уюмдардан бири эсептелген бул лига кабарлагандай, 13-майдан 17-майга чейин твиттерде тигил же бул таризде «Гитлер туура айткан» деген сөз кайталанган. Бул мекеменин жетекчиси Жонатан Гринблатт өз интервьюларынын биринде мындай тенденциянын коркунучунан тынчсызданып жатканын билдирди. Башка яхудий уюмдар да мындай толкундун «кең көлөмдүү акыбеттери»нен эскертип, президент Байденди «ага каршы кескин күрөшүү»гө чакырышты. Мындай мамилелерден мурда акыркы жылдарда яхудийлерге карата жек көрүү туйгуларынын өсүп жатканын чагылдыруучу окуялар коркууну дагы да күчөттү. Бул окуялардын башталгыч чекити 2017-жылдын жазында Шарлотсвил шаарындагы демонстрацияда болду. Бул демонстрацияда ак түстүү текчилдер «яхудийлер биздин ордубузду таптакыр ээлей албайт» деп кыйкырышты. Кийин мунун артынан 2018-жылы октябрь айында Питтсбургдагы ибадатканада кыргын болду. Бул кыргында куралданган ак түстүү текчилдер тарабынан 11 киши өлтүрүлдү.		
Ал-Ваъй: Америкадагы жек көрүү тенденциясы жана текчилдиктин тарапкерлеринин кайра күчөшү яхудийлерге эле каратылбаган. Тескерисинче, Трамп доорунда ачыкка чыккан бул тенденция көптөгөн азчылыктарды да өз ичине алат. Себеби, Трамп жүзүнүн түсү жана иътикады жана ал тургай, саясий позициясы менен айырмаланып турган башка адамдарды кемсинтүүнү мыйзамдаштырды. (Жорж Флойддун өлтүрүлүшү, коронавирустун Кытай вирусу деп аталышы жана текчилдикке негизделген жаңы миграциялык мыйзамдар буга мисал...) Ошондуктан, Америкадагы яхудийлердин көпчүлүгү Трамп саясатынан кабатырда. Трамп Куддус (израил)дин борбору деп тан		

ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ	\$! " # (إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ) «Албетте момундар ага-инилер».	ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ
алынышын аларга сунуш кылып, «кылым келишими» аркылуу аны колдонууга урунганда да яхудийлер аны колдоп-кубатташпаган.		
«Axios»: Яхудий уюмдары душмандык чабуулдары күчөгөндөн кийин Ак үй менен иштерин координациялоодо		
Ак үй Америка администрациясынын расмийлери жана яхудий уюмдарынын ортосунда бир нече жолугушуу болуп өттү. Бул жолугушуу Америкада антисемитисттик чабуулдар күчөгөндүгү, буга каршы чара көрүү керек деген басымдар о.э. буга чара көрүү жай болгону үчүн яхудий уюмдар тарабынан Ак үй администрациясына жолдонгон сыңдоолор көрүнүшүндө болуп өттү. Американын «Axios» веб-сайты кабарлагандай, биринчи жолугушууда катышкан беш яхудий уюмдун жетекчилери ФБРдин өкүлдөрү менен, АКШнын юстиция министрлигинин өкүлдөрү менен жолугушууну жана яхудийлерге караштуу ибадатканалар жана башка сыйынуучу жайлардын же коммерциялык эмес уюмдардын коопсуздугун күчөтүү үчүн кошумча гранттарды бөлүүнү талап кылышты. Алар о.э. (израиль) жана Газадагы зомбулуктардан кийин уюштурулган чабуул жана коркутуулардын артынан АКШ администрациясын антисемитизмге каршы күрөшүү үчүн эки кызматты түзүүгө чакырышууда. Биринчи кызмат яхудий коомчулугу менен Ак үйдүн мамилелерин тикелөөгө каратылат, экинчиси болсо, мамлекеттик департаменттин антисемитизмди күзөтүү жана ага каршы күрөш боюнча атайын өкүлү болот. Экинчи кызмат элчи даражасына көтөрүлгөнү үчүн алгач Сенат тарабынан тастыкталышы зарыл. Бул топтор диний жетекчилерди мобилизациялоо үчүн «аракет күнүн» өткөрүүнү жана активисттерди Конгресстин көңүлүн бурууга багыттоону пландаштырган.		
Ал-Ваъй: Яхудийлер өз кылмыштары жана ачкөздүгүн жашыруу о.э. аларга каршы күч алган жек көрүүдөн өздөрүн коргоо үчүн антисемитизмден калкан катары пайдаланышууда... Батыш мамлекеттери, өзгөчө, Америка аны менен кудум тийип болбой турган жана талкууланбай турган ыйыктардын ыйыгындай мамиледе болууда. Бул болсо, яхудийлер таасири жана анын Батыш саясатына таасири күчтүү болгону үчүн эмес, балким, Батыш мындай ураандар менен яхудийлерди ыраазы кылып, тынчтандырмакчы. Максат, аларды мусулмандар денесинин		

ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ	» ﷺ «Мусулман мусулмандын боордошу. Ага зулум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»	ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ
ортосуна орнотуу аркылуу мусулмандарды алсыратуу миссиясын улантуу. Америка яхудийлеринин бул маселеден пайдалануудагы мааниге ээ орду, алар расмий кызматтарды пайда кылууга жана аны өздөрү анда таасирге ээ болгон Конгресске байлоого умтулушат. Ошентип, алар администрацияга кирип барып дагы да көбүрөөк мүмкүнчүлүккө ээ болуу үчүн ар бир окуядан пайдаланышат.		
«Ислам картасы» талкууларды жаратууда		
Австрия өкмөтү тарабынан мечиттер жана исламий мекемелер жайгашкан орунду аныктоо үчүн түзүлгөн «Ислам картасы» көптөгөн австриялык мусулмандар жана алардын өкүлдөрүн тынчсыздандырып, ачуусун келтирди. IGGÖ мусулмандар уюму билдиргендей, интерактивдик карта «өкмөттүн Австрияда жашап жаткан мусулмандарды ыктымалдуу коркунуч катары белгилөө ниети бар экенин» көрсөтөт. IMO Исламий уюмунун жетекчиси: «Австриядагы яхудий же христиандар үчүн буга окшогон карта түзүлүшүн элестетүү мүмкүнбү?» деп суроо таштайт. Ал радиого берген интервьюсунда: «Картада терроризм менен Австриянын 8,9 миллион калкы ишенип келген дин аралаштырып жиберилген», деп кошумча кылат. Австрия өкмөтүнүн интерактив веб-сайтында «Исламдын улуттук картасы» жарыяланды. Бул картада 600дөн ашык мечит, мекеме, уюмдун аты жана жайгашкан орду о.э. белгилүү адамдар жана алардын ыктымалдуу байланыштары көрсөтүлгөн. Бул картада Исламий уюмдар жөнүндө маалымат берүү сурамжылоосун да өз ичине алат жана анда мусулмандар тизмесин даярдоо талап кылынат. Миграция министри Сузан Раб айым картадан максат «мусулмандарды жалпы түрдө күмөн астына алуу эмес», балким, мындан «динге эмес, балким, саясий акыйдаларга каршы күрөшүү» экендигин баса белгиледи. Министр айым картаны тааныштыруу убагында карта ачыктыкты жүзөгө чыгарууга салым кошушун айтты жана бул жерде берилиши керек болгон маанилүү суроолор бар деп кошумчалады. Ал аялдарга, семитизмге, интеграцияга каршы мамилелер о.э. текчилдикке таандык көз караштар күтүлбөгөндө пайда болуп калышына ишара кылып өттү. Ал-Ваъй: Батыштын Исламдан тынчсызданышы күчөп барууда. Алар ага каршы кандай күрөшүүнү билбей жатышат. Мунун бир		

ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ	\$! " # ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ «Албетте момундар ага-инилер».	ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ
гана себеби, алар Исламдын башка диндер сыяктуу рухий дин эместигин тан алууну каалашпайт. Ислам өз түзүмүнө, турмуш мыйзамдарына жана өз акыйдасына ээ болгон дин. Анын акыйдасы, түзүм жана мыйзамдары Батыш хазаратына тескери жана аны менен кагылышат. Ошондуктан, ким саясий Исламга (ислаимизмге) каршы күрөшсө, Исламга каршы күрөшөт.		
Кытайда ондогон жылдык тыюудан кийин жубайларга үчүнчү перзентке урусат берилди		
«Синхуа» маалымат агенттиги Кытайдын коммунисттик партиясынын борбордук комитетинин саясий бюросунун жыйынында «Кытай ар бир жубайларга үчөөгө чейин перзенттүү болууга уруксат бергенин» маалымдады. Си Цзиньпин башкарып жаткан Кытайдын коммунисттик партиясынын борбордук комитети коомдун картайышы проблемасын жемиштүү чечүүгө каратылган негизги саясий иш-чараларга тиешелүү отчетту угуп жатып ушул чечимди кабыл кылган. Мындай чечим карылардын саны көбөйүп жатканынын ордун толтуруу үчүн төрөлүүнүн төмөн даражасын көтөрүү максатында кабыл кылынган. Расмийлер картайган коомдун жумушчу күчү жетишпестигине себеп болушунан коркушууда. Себеби, жумушчу күчтүн жетишсиздиги экономикалык өсүүнү коркунуч астына коюшу мүмкүн. Ар он жылда өткөрүлө турган калкты каттоо Кытайда калк санынын өсүшү эң төмөн даражада экендигин көрсөткөндөн кийин мына ушундай кадам ташталган. Калкты каттоо өкмөттү калктын санынын азайышына жол койбоо үчүн жубайларды көбүрөөк перзент көрүүгө үндөй турган чараларды көрүүгө мажбур кылды. Өткөн айда Кытайда өткөрүлгөн калкты каттоо өткөн жылы болжол менен 12 миллион бала төрөлгөнүн көрсөттү. 2016-жылы 18 миллион бала төрөлгөн.		
Ал-Ваъй: Төрөлүү даражасын төмөндөтүү же көбөйтүү чечими кызыкчылыкка же турмуш жөнүндөгү туура эмес көз карашка негизделип чечим чыгара турган мамлекеттерге эмес, балким, Өз махлуктарынын абалын жакшы биле турган, Мээримдүү жана Кабардар Зат болгон Аллахка байланыштуу. Кытайдын жубайларды бир перзент көрүүгө мажбур кылуу аркылуу төрөттү чектөө токтому, айрыкча, Кытай Кошмо Штаттар менен дүйнөлүк атаандаштыкка өткөн бир доордо, төрөттө уул жана кыз балдар көрсөткүчүнүн өтө чоң теңсиздигине, 65 жаштан ашкан карылар		

ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ	» ﷺ «Мусулман мусулмандын боордошу. Ага зулум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»	ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ
санынын көбөйүсүнө жана жумушчу күчтүн экономикалык өсүүгө терс таасир көрсөтө турган даражада төмөндөп кетишине алып келди. Бул чечим менен шарый өкүмдөрдүн ортосунда чоң айырма бар. Анткени, шарый өкүмдөр көп аялдуулукту, көп төрөй турган жана мээримдүү аялдар менен турмуш курууну үгүттөйт о.э. Аллахка жана ахирет күнүнө ыйман келтирүүгө о.э. даъват жана жихадга негизделет. Ошондуктан, Раббаний өкүмдөр мужахид жана бардык изги сыфаттарга ээ болгон коомду пайда кылышын көрөбүз. Ошол эле учурда Батыш, Кытай жана бүткүл дүйнө мамлекеттеринин өздөрүнүн чыгарган чечимдери менен башы туюк көчөгө кирип калышканын көрүп жатабыз. □		

КУРЪАНИ КАРИМ САБАГЫНДА

﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ الْكِتَابَ وَالْحَكْمَ وَالنَّبُوَّةَ وَرَزَقْنَهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿١٧﴾ وَءَاتَيْنَاهُمْ بَيِّنَاتٍ مِنَ الْأَمْرِ فَمَا اخْتَلَفُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَعِيًّا بَيْنَهُمْ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٨﴾ ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَى شَرِيعَةٍ مِنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾ إِنَّهُمْ لَنْ يُغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَإِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٠﴾ هَذَا بَصِيرَتُنَا لِلنَّاسِ □ وَهْدَى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾

«Чындыгында Биз бани Исраил (коому)на Китеп (Тоорот), өкүмдарлык жана пайгамбарлык тартуу кылдык жана аларга адал таза нерселерден ырыскы бердик, ошондой эле, (өз заманындагы) бүткүл ааламдан жогору кылдык. 17. Ошондой эле, Биз аларга (дин) иштери тууралуу ачык-айкын күбөлүктөр тартуу кылдык. Алар талашып-тартышышпады, бирок аларга (Биз тарабыбыздан дин тууралуу) илим-күбөлүк келген соң, өз ара чектен ашуу менен каршылашып (талашып-тартышышты). Албетте, Раббиң Кыямат Күнүндө алардын ортолорунда келишпестик кылып өткөн нерселери тууралуу өкүм кылат. 18. Андан соң, (эй Мухаммад), Биз сени (дин) ишинен бир шарият (анык-айкын жол) үстүндө (бекем) кылдык. Ошондуктан, сен (бир гана мына ушул жолго) жанашкын жана билбей турган кишилердин көңүл каалоолоруна жанашпагын! 19. Анткени, (эгер сен алардын көңүл каалоолору көрсөткөн адашуу жолуна жүрсөң), алар сенден Алла тарабынан болгон эч бир нерсени (азапты) кайтара алышпайт. Албетте, заалимдер бири-бирине дос. Алла болсо такыбаа заттардын досу. 20. Ушул (Куран бардык) адамдар үчүн (айкын) көрсөтмө жана анык ишене турган жамаат үчүн Хидаят жана Ыракым» [45:16-20]

Сайид Кутб «фий Зилал ил-Куран» китебинде, бул аят тууралуу мындай деген:

﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ الْكِتَابَ وَالْحَكْمَ وَالنَّبُوَّةَ﴾

«Чындыгында Биз бани Израил (коому)на Китеп (Тоорот), өкүмдарлык жана пайгамбарлык тартуу кылдык» «Алардагы Таурат Аллахтын шарияты болгон. Өкүмдарлык болсо мына ошол шариятты тургузуу үчүн берилген. Ал эми, Мусанын рисалатынан жана китебинен кийин, шариятка жана Аллахтан түшүрүлгөн китепке бекем болуу үчүн башка пайгамбарлар жиберилип турган. Аларга жиберилген пайгамбарлар көп болуп, тарыхта – салыштырмалуу – узак жылдар бою жиберилип турушкан.

(وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الطَّيِّبَاتِ)

«Аларга адал таза нерселерден ырыскы бердик» Алардын мамлекети жана пайгамбарлары Нил менен Евфрат дарыяларынын ортосундагы ыйык, берекелүү жана жакшылыктарга мол жерде болгон.

(وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ)

«Ошондой эле, (аларды өз заманындагы) бүткүл ааламдан жогору кылдык». Алардын өз заманындагы элдерден жогору кылынуусу табигый көрүнүш болчу. Алардын жогору кылынуусунун алгачкы себеби алардын Аллахтын шарияты менен өкүмдарлык кылууну тандоосу болгон. Ошондой эле, аларга китептин, өкүмдарлыктын жана пайгамбарлыктын берилиши болгон.

(وَأَتَيْنَاهُم بَيِّنَاتٍ مِّنَ الْأَمْثَلِ)

«Биз аларга (дин) иштери тууралуу ачык-айкын күбөлүктөр тартуу кылдык». Бану Израилге берилген шарият ачык-айкын, так жана түшүнүктүү болгон. Анда эч кандай күңүрттүк, баш аламандык, кемчилик жана бурмалануу жок болчу. Ал шариятта талашып-тартышууга себеп боло турган эч нерсе жок эле. Алардын талаш-тартыштары шарияттын күңүрттүгүнөн же ахкамдардын туурасын билбестиктен улам келип чыккан жок.

(فَمَا اخْتَلَفُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ)

«Алар талашып-тартышышпады, бирок аларга (Биз тарабыбыздан дин тууралуу) илим-күбөлүк келген соң, өз ара чектен ашуу менен каршылашып (талашып-тартышышты)» Алардын талаш-тартыштары акыйкатты биле туруп, бири-бирине болгон көрө албастыктан, чыр-чатактардан жана зулумдан улам келип чыкты. Ошондон улам, алардын жер бетиндеги Халифалыгы кулады жана өкүмдарлыгы бүттү. Кыяматта, аларды Аллах Таала Өзү эсеп-китеп кылат.

إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١﴾

«Албетте, Раббиг Кыямат Күнүндө алардын ортолорунда келишпестик кылып өткөн нерселери тууралуу өкүм кылат» Андан соң, Аллах Таала жер бетине жаңы пайгамбар аркылуу жаңы рисалатты жана жаңы Халифалыкты жиберди. Ал адамдарды Аллахтын шариятына, шарияттын туруктуулугуна жана илахый жетекчиликтин улуулугуна баштады. Ошондой эле, жетекчиликте адамдардын нафс-каалоолорун эмес, Аллахтын шариятын гана өкүмдар кылды.

﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾

«Андан соң, (эй Мухаммад), Биз сени (дин) ишинен бир шарият (анык-айкын жол) үстүндө (бекем) кылдык. Ошондуктан, сен (бир гана мына ушул жолго) жанашкын жана билбей турган кишилердин көңүл каалоолоруна жанашпагын!» Мына ушул жерден маселе айкын болот. Же Аллахтын шарияты же билбей турган кишилердин көңүл каалоолору! Андан башка, үчүнчү жол жок. Туруктуу, өзгөрүлгүс шарият менен ар дайым өзгөрүп туруучу адамдардын каалоолорунун ортосундагы «Ортолук жолу» (Торийк ул-Вуст) жок. Кимде ким Аллахтын шариятын таштаса, демек ал көңүл каалоосу менен башкарууну тандаптыр. Шарияттан башка жолдордун бардыгы (аятта айтылгандай) билбеген кишилердин көңүл каалоолорунан башка нерсе эмес! Аллах Таала Өзүнүн пайгамбарын ﷺ билбегендердин көңүл каалоолоруна ээрчүүдөн эскертип жатат. Анткени, Аллахтын алдында алардын эч кандай пайдасы жок. Алар өз ара достошуп, биригип алышса дагы, пайгамбарга эч кандай зыян жеткире алышпайт. Анткени, пайгамбардын досу Кудуреттүү Аллах!

﴿إِنَّهُمْ لَن يَغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَإِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ﴾

«Алар сенден Алла тарабынан болгон эч бир нерсени (азапты) кайтара алышпайт». Бул жана мындан мурунку аят дааватчы үчүн туура жолду көрсөтүп белгилеп берет, ошондой эле, андан башка ар кандай сөздөрдү, түшүндүрмөлөрдү жана бурмалоолорду жокко чыгарат.

﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢﴾ إِنَّهُمْ لَن يَغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَإِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ﴾

«Андан соң, (эй Мухаммад), Биз сени (дин) ишинен бир шарият (анык-айкын жол) үстүндө (бекем) кылдык. Ошондуктан, сен (бир гана мына ушул жолго) жанашкын жана

билбей турган кишилердин көңүл каалоолоруна жанашпагын!
19. Анткени, (эгер сен алардын көңүл каалоолору көрсөткөн адашуу жолуна жүрсөң), **алар сенден Алла тарабынан болгон эч бир нерсени (азапты) кайтара алышпайт. Албетте, заалимдер бири-бирине дос. Алла болсо такыбаа заттардын досу»**

Бир гана шарият мына ушул сифатка туура келет. Андан башка жолдордун бардыгы жажилдиктен (билбестиктен) келип чыккан көңүл каалоолору гана. Андыктан, дааватчы адам бир гана шариятты карманып, анда башка көңүл каалоолорунун баарын ташташы зарыл. Ошондой эле, бир дагы маселеде шарияттан бурулуп, каалоолорго ээрчибеши керек. Анткени, каалоолорго ээрчүүчүлөр Аллахтан келүүчү азаптан куткарып кала алышпайт. Аллах болсо аларды зыянынан сактап калат. Алар өз ара достошуп, бири-бирин колдошуп, шариятты кармануучуларга каршы чыгышы мүмкүн. Бирок, эч качан алардан жардам суроо же аларды бириктирип турган каалоолорго ээрчип кетүү мүмкүн эмес. Алар канчалык күчтөнүшсө да шариятты кармануучуларга зыян жеткире алышпайт. Анткени, шариятты кармануучулардын досу Аллах болот. Аллах менен болгон достуктан өтөр улуу достук болбойт. Ошондой эле, каалоо үстүндө достошкон жажилдердин достугунан өтөр төмөн достук болбойт».

(ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ)

«Андан соң, (эй Мухаммад), Биз сени (дин) ишинен бир шарият (анык-айкын жол) үстүндө (бекем) кылдык. Ошондуктан, сен (бир гана мына ушул жолго) жанашкын жана билбей турган кишилердин көңүл каалоолоруна жанашпагын!»

Имам Табарий өз тафсиринде бул аят тууралуу мындай дейт: «Аллах Таала өзүнүн пайгамбары Мухаммадга ﷺ эскертип айтып жатат: «Оо Мухаммад, Мен сага сифаттап өткөн бану Исраилге берилген шарияттан кийин, сенден мурункуларга берилгендей эле, сага дагы диндеги туура тарыйкатты, жолду жана минхажды бердик. **«Ошондуктан, (сен бир гана мына ушул жолго) жанашкын»** т.а сен мына ушул биз жиберген шариятты гана кармангын. **«Жана билбей турган кишилердин көңүл каалоолоруна жанашпагын!»** т.а. сен Аллах тууралуу билбеген жана акыйкат менен батылдын айырмасына барбаган кишилердин чакырыктарына ээрчип кетпегин. Алардын айткандарына ээрчисең, кыйроого учурайсың».

(ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ)

«Андан соң, (эй Мухаммад), Биз сени (дин) ишинен бир шарият (анык-айкын жол) үстүндө (бекем) кылдык. Ошондуктан, сен (бир гана мына ушул жолго) жанашкын жана билбей турган кишилердин көңүл каалоолоруна жанашпагын!»

Аятта айтылган «шарият» сөзүнүн мааниси: Диндеги Аллах Тааланын пенделерге буйруган иштери. **«Биз сени (дин) ишинен бир шарият (анык-айкын жол) үстүндө (бекем) кылдык»** т.а. Биз сени акыйкатка алып баруучу диндеги ачык-айкын минхаж үстүндө бекем кылдык. Ибн Аббас айтты: «Шарият үстүндө дегени хидаят (туура жол) үстүндө дегенди түшүндүрөт». Катада айтты: «Шарият дегени буйрук-кайтаруулар, хаддар (диндеги чектөөлөр) жана фарздар». Мукотил айтты: «Шарият бул баййинат (анык далил). Анткени, ал акыйкатка алып баруучу жол». Ал-Калбий айтты: «Шарият бул жол маанисинде. Анткени, ал мурунку пайгамбарлардын жолун улайт». Ибн Зайд айтты: «Шарият дегени дин. Анткени, дин бул – нажат (кутулуунун) жолу». Ибн ал-Арабий айтты: «Амр сөзү тилде эки маанини түшүндүрөт. Биринчиси: иш. Аллах Тааланын «алар Фиръаундун ишине ээрчишти. Фиръаундун иши болсо туура эмес» деп айтканы сыяктуу. Экинчиси: тилдеги нахий (кайтаруу) сөзүнүн антоними болгон сөздөрдүн бири (мисалы: буйрук). Бул аятка эки маани тең туура келет. Ошондо, аяттын мааниси төмөндөгүчө болот: «Андан соң, Биз сени Ислам дининдеги (ачык-айкын) тарыйкат (жол) үстүндө кылдык». Аллах Тааланын:

(ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنْ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ)

«Андан соң (Биз Эй Мухаммад), сага акыйкат жолдон тайбаган Ибрахимдин динине ээрчигин, ал мушриктерден эмес эле, деп вахий жибердик» деп айтканы сыяктуу. Аллах Тааланын (пайгамбарларга түшүргөн) шарияттары ортосунда таухидде (акыйдада), берешендикте жана жакшылык иштерде айырма жоктугу талашсыз. Аллах Өз илимине жараша, экинчи даражалуу маселелерди гана айырмалуу кылып түшүргөн».

(ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ)

«Андан соң, (эй Мухаммад), Биз сени (дин) ишинен бир шарият (анык-айкын жол) үстүндө (бекем) кылдык. Ошондуктан, сен (бир гана мына ушул жолго) жанашкын жана билбей турган кишилердин көңүл каалоолоруна жанашпагын!»

Ибн Касир өз тафисиринде бул аят тууралуу мындай дейт: «Раббиң тарабынан сага вахий кылынган нерсеге гана ээрчигин.

Анткени, Андан башка илах жок. Ошондой эле, мушриктерден жүз үйрүгүн».

Имам ал-Багавийдин тафсиринде бул аят тууралуу мындай деп айтылат: *«Андан соң»,* оо Мухаммад, *«биз сени»* Мусадан кийин, дин *«ишинен»* бир *«шариятка»* жолго жана тарыйкатка бекем кылдык. *«Ошондуктан, сен (бир гана мына ушул жолго) жанашкын жана билбей турган кишилердин көңүл каалоолоруна жанашпагын!»* т.а. кафирлердин көңүл каалоолоруна жанашпагын. Анткени, кафирлер Расулуллахка ﷺ *«Аталарыңдын динине кайтпайсыңбы?! Акыйкатта, алар сенден көрө жакшыраак болушкан»* деп айтышар эле.

Ас-Саъдийдин тафсиринде бул аят тууралуу мындай деп келет: *«Андан кийин, биз сага жакшылыкка чакырып, жамандыктан кайтаруучу толук шариятты бердик. «Ошондуктан, сен (бир гана мына ушул жолго) жанашкын»* анткени, ага ээрчүүдө түбөлүктүү бактылуулук, жакшылык жана ийгилик бар. *«Билбей турган кишилердин көңүл каалоолоруна жанашпагын!»* т.а. көңүл каалоолору илимге негизделбеген адамдарга ээрчибегин. Көңүлү жана каалоосу Расулуллахтын ﷺ шариятына төп келбегендердин бардыгы, аяттагы *«билбеген кишилердин»* катарынан болот. □

**ИХЛАС ИБААДАТТЫН ТҮРКҮГҮ, АЛЛАХ АНСЫЗ
АМАЛДЫ КАБЫЛ КЫЛБАЙТ (2)**

Ихлас – бул ибаадатта жалгыз Аллах үчүн деп касд (ниет) кылуу. Башкача айтканда, пенденин бардык амалдарды Аллах Таала үчүн гана аткаруусу. Кээ бир салафтар мындай деп айтышкан: «Ихлас – бул өз ишиңе жалгыз Аллахтын гана күбө болушун каалоо». Бул тууралуу Куран жана хадистерде бир нече жолу, түрдүү сөздөр менен айтылган. Алар: «Ихлас», «Чын ниет», «Аллахтын ыраазычылыгын калоо», «Амалды Аллахка ыйман келтирүү жана Андан сооп үмүт кылуу менен аткаруу», «Мага гана ибаадат кылышат жана Мага шерик кошушпайт» жана «Аллах үчүн гана жакшы көрүү». Булар мусулман адамдын ар бир ишинде өлчөөсү боло турган ихластын туу чокусун баяндаган сөздөрдүн тобу. Ар бир момун буга көңүлүн буруп, аны бардык амалында өзүндө бекемдеши керек. Анткени, нафс ар бир иштин артында адам баласы өзү турганын көрсөтүп, аны мактанууга жана менменсинүүгө түртө берет. Андыктан, адам баласы ар бир ишинде ихластуу болууга жана аны жоготпой сактап калууга аракет кылуусу, ошондой эле, ихастуулукту өзүнүн мүнөзүнө айландырып алуусу зарыл.

Анас ибн Малик رضي الله عنه риваят кылып айтат: «Расулүллах ﷺ Табук казатынан кайтып жатып, Мадинага жетейин дегенде минтип айтты:

«إِنَّ بِالْمَدِينَةِ أَقْوَامًا، مَا سِرْتُمْ مَسِيرًا، وَلَا قَطَعْتُمْ وَادِيًا إِلَّا كَانُوا مَعَكُمْ»

«Акыйкатта, Мадинада ушундай бир адамдар бар, силер кандай жолдо жүрсөңөр дагы, кандай жерге барсаңар дагы алар силер менен чогуу болушат». Сахабалар андан: «Оо Расулүллах, анан алар (биз менен чогуу согушка барбай) Мадинадабы?» - деп сурашканда, Расулүллах ﷺ:

«وَهُمْ بِالْمَدِينَةِ، حَبَسَهُمُ الْعُدْرُ»

«Ооба, алар Мадинада. Аларды үзүрлөр гана тосуп калды» - деп жооп берди». (Бухарий риваяты).

Абу Дардадан رضي الله عنه риваят кылынган хадисте Пайгамбар ﷺ минтип айтты:

«مَنْ أَتَى فِرَاشَهُ وَهُوَ يَنْوِي أَنْ يَقُومَ يُصَلِّيَ مِنَ اللَّيْلِ، فَغَلَبَتْهُ عَيْنَاهُ حَتَّى أَصْبَحَ، كَتَبَ لَهُ مَا نَوَى، وَكَانَ ثَوْمُهُ صَدَقَةً عَلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ»

«Кимде-ким төшөккө жатаарда түнкү (тахажжуд) намазды окууга ниет кылып, бирок, таң атканга чейин ойгоно албай калса, ага ниет кылган амалынын сообу берилет. Ал эми уйкусу болсо, ал үчүн Роббиси Азза ва Жалладан берилген садака болот». (Насайи риваяты)

Абу Кабшах ал-Анмарий رضي الله عنه риваят кылган хадисте Аллахтын Элчиси ﷺ айтты:

«إِنَّمَا الدُّنْيَا لِأَرْبَعَةٍ نَفَرٍ عَبْدٍ رَزَقَهُ اللَّهُ مَالًا وَعِلْمًا، فَهُوَ يَتَّقِي اللَّهَ وَيَصِلُ فِيهِ رَحِمَهُ وَيَعْلَمُ لِلَّهِ فِيهِ حَقًّا، فَهَذَا بِأَفْضَلِ الْمَنَازِلِ، وَعَبْدٍ رَزَقَهُ اللَّهُ عِلْمًا وَلَمْ يَرْزُقْهُ مَالًا، فَهُوَ صَادِقُ النِّيَّةِ يَقُولُ: لَوْ أَنَّ لِي مَالًا لَعَمِلْتُ بِعَمَلِ فُلَانٍ، فَهُوَ نِيَّتُهُ فَأَجْرُهُمَا سَوَاءٌ، وَعَبْدٍ رَزَقَهُ اللَّهُ مَالًا وَلَمْ يَرْزُقْهُ عِلْمًا، فَهُوَ يَخْطِئُ فِي مَالِهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ، لَا يَتَّقِي فِيهِ رَبَّهُ وَلَا يَصِلُ فِيهِ رَحِمَهُ وَلَا يَعْلَمُ لِلَّهِ فِيهِ حَقًّا، فَهَذَا بِأَخْثَبِ الْمَنَازِلِ، وَعَبْدٌ لَمْ يَرْزُقْهُ اللَّهُ مَالًا وَلَا عِلْمًا، فَهُوَ يَقُولُ: لَوْ أَنَّ لِي مَالًا لَعَمِلْتُ فِيهِ بِعَمَلِ فُلَانٍ، فَهُوَ نِيَّتُهُ فَوَزَرُهُمَا سَوَاءٌ»

«Дүйнөдө төрт түрдүү адам болот. (Биринчиси:) Аллах ага мал-мүлк жана илим берген адам. Ал Аллахтан таква кылып, Анын рахматына жетет жана Аллахтын андагы акыларын мыкты билет. Мына бул эң жакшы даража. (Экинчиси:) Аллах илим берип, бирок байлык бербеген адам. Ал чын ниети менен: «Эгерде менин байлыгым болгондо, анда мен баланча жасаган (жакшы) иштерди жасамакмын», - дейт. Ошол ниети үчүн, (ал ишти жасаган адам) экөөнүн сооптору бирдей болот. (Үчүнчүсү:) Аллах байлык берген, бирок илим бербеген адам. Ал байлыгын билип-билбестен (ар кайсы жолдо) сарптайт. Аллахтан таква кылбайт, анын рахматына жетпейт жана андагы Аллахтын акыларын билбейт. Бул эң жийиркеничтүү даража. (Төртүнчүсү:) Аллах байлык дагы, илим дагы бербеген адам.

Ал: «Эгер менин байлыгым болсо, анда мен баланча жасаган (жаман) иштерди кылмакмын», - дейт. Ошол ниети үчүн, (ал ишти жасаган адам) экөөнүн күнөөсү бирдей болот» (Тирмизий риваяты).

Абу Хурайра رضي الله عنه риваят кылып айтты: «(Бир адам Пайгамбардан ﷺ) «Оо Расуллалах, кыямат күнүндө сиздин шафаатыңызга жетүүчү эң бактылуу адам ким?» - деп сураганда, Расуллалах ﷺ айтты:

«لَقَدْ ظَنَنْتُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ أَنَّ لَا يَسْأَلُنِي عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ أَحَدٌ أَوْلُ مِنْكَ؛ لِمَا رَأَيْتُ مِنْ حِرْصِكَ عَلَى الْحَدِيثِ: أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ: مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، خَالِصًا مِنْ قَلْبِهِ أَوْ نَفْسِهِ»

«Оо Абу Хурайра, бул хадис тууралуу сенден мурда эч ким сурабайт деп ойлодум эле. Анткени, мен сенин «Жүрөгүнөн жана жан дүйнөсүнөн чын ихлас менен Аллахтан башка илах жок деп айткан адам – кыямат күнү менин шафаатыма жетүүчү эң бактылуу адам» деген хадиске өзгөчө көңүл бурганыңды көргөн элем». (Бухарий риваяты)

Итбан бин Малик ал-Ансарийден رضي الله عنه риваят кылыныган хадисте Расуллалах ﷺ айтты:

«إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ عَلَى النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، يَسْتَعِي بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ»

«Аллахтын ыраазычылыгын саап, Аллахтан башка илах жок деп айткан адамды Аллах тозок үчүн харам кылды». (Муттафакун алайхи)

Укба бин Амирден رضي الله عنه риваят кылынган хадисте Расуллалах ﷺ айтты:

«مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَتَوَضَّأُ فَيُحْسِنُ وُضْوءَهُ، ثُمَّ يَقُومُ فَيُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ، مُقْبِلٌ عَلَيْهِمَا بِقَلْبِهِ وَوَجْهِهِ إِلَّا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ»

«Кайсы бир момун дааратты туура алып, жүрөгү менен жүзүн түздөгөн абалда туруп эки рекет намаз окуса, ага бейиш важиб болот». (Муслим риваяты)

Абу Саид ал-Худрийден رضي الله عنه риваят кылынган хадисте Расуллалах ﷺ айтты:

«مَنْ صَامَ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ، بَعَدَ اللَّهُ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ سَبْعِينَ خَرِيفًا»

«Кимде-ким Аллахтын жолунда бир күн орозо кармаса, Аллах анын жүзүн тозоктон 70 жыл (аралыкка) алыстатып жиберет». (Муттафакун алайхи)

Абу Хурайрадан ﷺ риваят кылынган хадисте Расулуллах ﷺ айтты:

«مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ»

«Кимде-ким Рамазан айында (Аллахка) ыймен келтирүү жана (Андан) сооп үмүт кылуу менен орозомо кармаса, ага чейин кылган күнөөлөрүнүн баары кечирилет». (Муттафакун алайх)

Абу Хурайрадан ﷺ риваят кылынган хадисте Расулуллах ﷺ айтты:

«مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ»

«Кимде-ким Рамазан айында (Аллахка) ыймен келтирүү жана (Андан) сооп үмүт кылуу менен (түнкү) намазды окуса, ага чейин кылган күнөөлөрүнүн баары кечирилет». (Бухарий риваяты)

Абу Хурайрадан ﷺ риваят кылынган хадисте Расулуллах ﷺ айтты:

«مَنْ قَامَ لَيْلَةَ الْقَدْرِ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ»

«Кимде-ким Кадыр кечесинде (Аллахка) ыймен келтирүү жана (Андан) сооп үмүт кылуу менен намаз окуса, ага чейин кылган күнөөлөрүнүн баары кечирилет». (Бухарий риваяты)

Абу Хурайрадан ﷺ риваят кылынган хадисте Расулуллах ﷺ айтты:

«أَنَّ رَجُلًا زَارَ أَخًا لَهُ فِي قَرْيَةٍ أُخْرَى، فَأَرْصَدَ (أَيِ اقْعَدَ) اللَّهُ لَهُ عَلَى مَذْرَجِهِ (أَيِ

طريقه) مَلَكًا، فَلَمَّا أَتَى عَلَيْهِ قَالَ: أَتَيْنَ ثَرِيدًا؟ قَالَ: أُرِيدُ أَخًا لِي فِي هَذِهِ الْقَرْيَةِ. قَالَ:

هَلْ لَكَ عَلَيْهِ مِنْ نِعْمَةٍ تَرْتُبهَا؟ (أَيِ تقوم بإصلاحها وتنهض إليه بسبب ذلك)،

قَالَ: لَا، غَيْرَ أَنِّي أَحْبَبْتُهُ فِي اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، قَالَ: فَإِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكَ بِأَنَّ اللَّهَ قَدْ

أَحَبَّكَ كَمَا أَحْبَبْتَهُ فِيهِ»

«Бир киши башка айылдагы (мусулман) бир тууганын зыярат кылуу үчүн жолго чыкканда, Аллах ага бир периштени жөнөттү. Периште ал кишинин жолунан чыгып: Кайда баратасың?» - деп сурады. Киши: «Мына бул айылдагы бир тууганымды көргөнү баратам», - деп жооп берди. Периште андан: «Сенин ага беришиң керек болгон нерсең барбы?» - деп сураганда, ал киши: «Жок, мен болгону аны Аллах үчүн жакшы көрөмүн (ошол үчүн гана баратамын)», - деп жооп берди. Ошондо, периште: «Чынында, мен Аллахтын элчисимин. Сен аны Аллах үчүн жакшы көргөнүңдөй эле, Аллах дагы сени жакшы көрдү», - деп айтты». (Муслим риваяты)

Абу Хурайрадан رضي الله عنه риваят кылынган хадисте Расулллах ﷺ айтты:

«مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَجِدَ طَعْمَ الْإِيمَانِ، فَلْيَحِبِّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ»

«Кимде-ким ыйман даамын татууну кааласа, анда ал адамды Аллах Азза ва Жалла үчүн гана жакшы көрсүн». (Ахмад риваяты)

Абу Хурайрадан رضي الله عنه риваят кылынган хадисте Расулллах ﷺ айтты:

«مَنْ تَصَدَّقَ بِعَدَلٍ ثَمَرَةٍ مِنْ كَسْبٍ طَيِّبٍ، وَلَا يَقْبُلُ اللَّهُ إِلَّا الطَّيِّبَ، وَإِنَّ اللَّهَ يَتَقَبَّلُهَا بِيَمِينِهِ، ثُمَّ يُرَبِّيْهَا لِصَاحِبِهِ، كَمَا يُرَبِّي أَحَدَكُمْ فَلَوْهٗ، حَتَّى تَكُونَ مِثْلَ الْجَبَلِ»

«Кимде-ким халал мээнет менен тапкан курмадай нерсени садака кылса, Аллах халалдан башкасын кабыл кылбайт, Аллах аны оң тарабынан кабыл кылат да, силер кулунду тарбиялап-чоңойткондой эле, Аллах дагы анын сообун тоодой болгонго чейин чоңойтуп турат». (Муттафакун алайхи)

Абу Хурайрадан رضي الله عنه риваят кылынган хадисте Расулллах ﷺ айтты:

«مَنْ اتَّبَعَ جَنَازَةَ مُسْلِمٍ إِمَانًا وَاحْتِسَابًا فَصَلَّى عَلَيْهِ، ثُمَّ انْظَرَ حَتَّى يُوَضَعَ فِي قَبْرِهِ، كَانَ لَهُ قِيرَاطَانِ، أَحَدُهُمَا مِثْلُ أُخْدٍ، وَمَنْ صَلَّى عَلَيْهِ ثُمَّ رَجَعَ كَانَ لَهُ قِيرَاطٌ»

«Кимде-ким (Аллахка) ыйман келтирүү жана (Андан) сооп үмүт кылуу менен бир мусулмандын жаназасына катышып намаз окуса, андан соң, өлүк жерге коюлганга чейин күтүп турса, ага эки кыйрат берилет. Алардын бирөөсү уху

тоосундай (чоң) болот. Кимде-ким жаназаны окуп эле кайтып кетсе, ага бир кыйрат берилет». (Насайй риваяты)

Зайд бин Халидден ﷺ риваят кылынган хадисте Расулуллах ﷺ айтты:

«مَنْ جَهَّزَ غَازِيًا (أَيَّ أَعَدَّ لَهُ مَا يَحْتَاجُهُ فِي سَفَرِهِ) فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَقَدْ غَزَا (أَيَّ لَهُ مِثْلُهُ فِي الْأَحْرَ)، وَمَنْ خَلَفَ غَازِيًا فِي أَهْلِهِ بَخِيرٍ (أَيَّ قَضَى حَاجَةَ أَهْلِهِ فِي غَيْبَتِهِ) فَقَدْ غَزَا»

«Кимде-ким Аллахтын жолунда согушка аттануучуну даярдаса (т.а. ага сапарга керектүү нерселерин камдап берсе), ал дагы согушуптур (т.а. согушкан адамдын сыйлыгын алыптыр). Кимде-ким Аллахтын жолунда согушка аттанган адамды жоктоп турса (т.а. анын үй-бүлөсүнүн муктаждыктарын чечип турса), ал дагы согушуптур». (Муттафакун алайхи)

Ибн Умардан ﷺ риваят кылынган хадисте Расулуллах ﷺ айтты:

«مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ لِيُبَاهِيَ بِهِ الْعُلَمَاءَ، أَوْ لِيُمَارِيَ بِهِ السُّفَهَاءَ، أَوْ يَصْرِفَ بِهِ وَجْهَهُ النَّاسِ إِلَيْهِ، أَدْخَلَهُ اللَّهُ النَّارَ»

«Кимде-ким илимди аалымдардын алдында өзүн көрсөтүү үчүн алса, же билбегендер менен талашып-тартышуу үчүн алса, же адамдардын көңүлүн өзүнө буруу үчүн алса анын амалы үчүн тозок берилет». (Ибн Маажа риваяты)

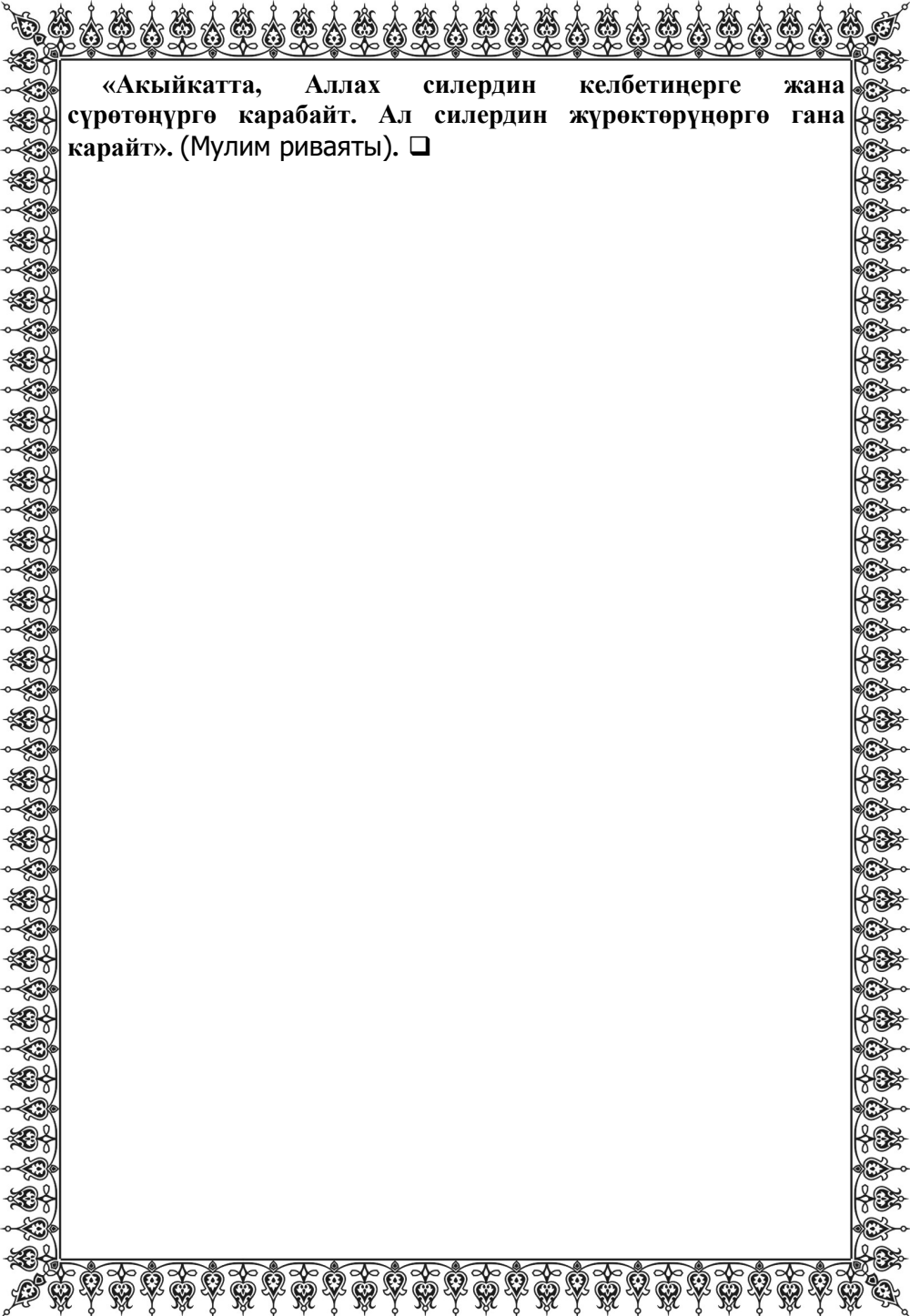
Абу Хурайранан ﷺ риваят кылынган хадисте Расулуллах ﷺ айтты:

«مَنْ طَلَبَ عِلْمًا مِمَّا يُتَتَعَى بِهِ وَجْهُ اللَّهِ، لَا يَطْلُبُهُ إِلَّا لِيُصِيبَ بِهِ عَرَضًا مِنَ الدُّنْيَا، لَمْ يَرِحْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ، وَإِنْ رِيحَهَا لَيُوجَدُ مِنْ مَسِيرَةِ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ»

«Кимде-ким Аллахтын ыраазычылыгы үчүн алына турган илимди дүйнө матааларына жетүү үчүн ала турган болсо, ал бейиштин жытын да жыттабайт. Бейиштин жыты 500 жылдык аралыктан жыттанып турат». (Ахмад жана Абу Дауд риваяты)

Абу Хурайранан ﷺ риваят кылынган хадисте Расулуллах ﷺ айтты:

«إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْظُرُ إِلَى أَجْسَامِكُمْ وَلَا إِلَى صُورِكُمْ، وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ»

«Акыйкатта, Аллах силердин келбетиңерге жана сүрөтөнүргө карабайт. Ал силердин жүрөктөрүңөргө гана карайт». (Мулим риваяты). □

РАСУЛУЛЛАХ ЖАНА АБУ БАКР МЕНЕН БОЛГОН ҮЧТҮН БИРИ СУХАЙБ РУМИЙ

Аты жөнү Сухайб ибн Синан ибн Малик (Абу Яхья). Анын жахилият доорундагы жашоосу тууралуу кеп кыла турган болсок, Сухайб молчулуктун кучагында төрөлгөн. Анткени, анын атасы ал-Абаллада Касранын (Хосровдун) атынан валий жана өкүмдар болгон. Ал Исламга чейин, көптөгөн жылдар мурун Иракка көчүп кеткен арабдардын бири эле. Ошондой эле, анын Фурат (Евфрат) дарыясынын жээгинде үлкөн сарайы бар болчу. Сухайбдын балалыгы токчулукта жана бактылуулукта өттү. Ушундай бейпил күндөрдүн биринде, алардын жерлерине римдиктер бастырып келишип, көптөгөн адамдарды кул кылышты. Алардын арасында Сухайб дагы бар эле. Ошентип, Сухайб балалыгынын калган бөлүгүн Рим жерлеринде өткөрүүгө мажбур болду. Ал жерде бойго жетип, римдиктердин тилин жана лахжасын (диалектисин) үйрөндү. Ушундан улам, ал Румий деп аталып калган. Андан кийин, аны кул соодагерлери Меккедеги Абдуллах ибн Жадъанга сатып жиберешти. Сухайбдын жаңы кожоюну анын зиректигине, аракетчилдигине жана ихластуулугуна суктанып, аны азат кылууну чечти. Аны азат кылып эле койбостон, өзү менен чогуу соода иштерине аралаштырып жүрдү. Натыйжада, Сухайб бир топ байлык чогултууга да жетишти.

Сухайб ибн Синан саййидибиз Мухаммадга ﷺ вахий жиберилгенге чейин эле аны менен дос эле. Расулуллах ﷺ аны Исламга даават кылганда, ал Меккеде эң алгачкылардан болуп Исламды кабыл алганын жарыя кылган. Сухайб Аммар бин Ясир менен чогуу, Аркамдын үйүндө, бир убакта Исламды кабыл алышты. Аммар бин Ясир айтат: «Расулуллах ﷺ Аркамдын үйүндө отурган эле. Мен ал жакка баратып, Аркамдын үйүнүн алдынан Сухайбды жолуктуруп калдым. Аны көрөр замат: «Эмнеге келдиң?» - десем, ал кайра: «А сен эмнеге келдиң?» - деп сурады. Мен: «Мухаммадын алдына кирип, эмнелерди айтып жатканын угайын деп келдим», - десем, ал: «Мен дагы ошол үчүн келдим», - деди. Андан кийин, биз Расулуллахтын ﷺ алдына чогуу кирдик. Ал бизге Исламды түшүндүрүп бергенден соң, Исламды кабыл алдык. Ал жерде кечке чейин отуруп, кеч киргенде жашырылган абалда чыгып кеттик». Сухайб менен Аммардан мурун 30дан ашуун гана адам Исламга кирген болчу. Ибн Саъд менен Табараний Умму Хани

жана Абу Умадан риваят кылышкан хадисте Расуллалах ﷺ айтат:

«السَّبَاقُ أَرْبَعَةٌ: أَنَا سَابِقُ الْعَرَبِ، وَصَهْبٌ سَابِقُ الرُّومِ، وَبِلَالٌ سَابِقُ الْحَبَشَةِ، وَسَلْمَانٌ سَابِقُ

الْفُرْسِ»

«Алдыңкылар төртөө: мен арабдардын алдыңкысымын, Сухайб римдиктердин алдыңкысы, Билал хабашийлердин алдыңкысы жана Салман фарстардын алдыңкысы».

Сухайб Исламын ашкере кылгандан кийин, Курайш төбөлдөрү аны кыйноого ала башташты. Аны менен чогуу сахабалардан Билал, Аммар, анын апасы Сумая жана Хаббаб ибн ал-Араттар дагы азапталышты. Мушриктер аларга темир соотторду кийгизишип, мээ кайнатар ысыкта, күнгө алып чыгып коюшар эле. Аларды Исламдан кайтаруу үчүн эстен танып, тилден калганга чейин азапташты. Ошондон кийин, алар жана башка дини үчүн азапталган мусулмандар тууралуу төмөнкү аят түштү:

﴿ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا مِنْ بَعْدِ مَا قُتِلُوا ثُمَّ جَاهُوا وَ□□ بَرُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا غَفُورٌ

رَحِيمٌ

«Андан соң (эй Мухаммад, билип койгун), албетте Раббинң фитнага дуушар болгондон (жапа чегишкенден) кийин (Меккеден Мадина шаарына) хижрат кылган, (Алла Жолунда) жихад - казат кылып, (анын машакаттарына) сабыр - таакат кылган заттарды (Колдоочу). Албетте Раббинң ал (мээнет, машакаттарды көтөрүшкөндөн) кийин (алар үчүн) кечирүүчү, мээримдүү» [16:110]

Абдуллах ибн Масъуддан риваят кылынган хадисте, Расуллалах ﷺ Хаббаб бин ал-Арат, Сухайб, Билал бин Робаха жана Аммар бин Ясир менен чогуу отурганда, Курайш төбөлдөрү өтүп баратышып: «(Оо Мухаммад, биздей ак сөөктөр менен бирге болуунун ордуна) Ушуларды тандап ыраазы болдуңбу?» - деп кекетишти. Ошондо, бул аят түштү:

﴿وَأَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْ يُحْشَرُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ □□ وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْعَدْوَةِ وَالْعَشيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ □□ وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِيَقُولُوا أَهَؤُلَاءِ مِمَّنْ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالْمُشْكِرِينَ □□ وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِأَيِّنَّا فَغُلَّ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَىٰ نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهْلَةٍ ثُمَّ تَابَ □□ مِنْ بَعْدِهِ وَأَلْـحَ فَاتَهُ غُفُورٌ رَحِيمٌ □□ وَكَذَلِكَ نَفُصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ □□ لَسْتُ بِالْمُجْرِمِينَ □□ قُلْ إِنِّي نُهَيْتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ قُلْ لَا أَنْبَأُكُمْ قَدَ □□ لَسْتُ

إِذَا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ﴿٥١﴾ قُلْ إِنِّي عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَكَذَّبْتُم بِمَا عِنْدِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهَا إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ يَفْصِلُ الْحَقَّ وَهُوَ خَيْرُ الْفَصِّلِينَ ﴿٥٢﴾ قُلْ لَوْ أَن عِنْدِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ لَفُضِّيَ الْأَمْرُ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالظَّالِمِينَ ﴿٥٣﴾

«51. (Эй Мухаммад) Бул (Куран) менен өздөрү үчүн Алладан башка бир дос да, бир шапаат-колдоочу да болбогон абалда, Раббилеринин алдында чогулуудан корко турган заттарды эскерткин. Балким алар (күнөө иштерден) такыбаа кылышаар-сактанышаар. 52. Эрмеден кечке чейин Раббисинин жүзүн эңсеп, Ага жалбара турган заттарды (алдыңдан) айдабагын! Сенин мойнуңда алардын эсеп-китебинен, алардын мойнунда сенин эсеп-китебиңден эч нерсе жок. Демек, аларды кууп чыгып заалымдардан болуп калбагын. 53. Алар: «Биздин арабыздан мына ушуларга Алла жакшылык кылганбы?», – деши үчүн алардын айрымдары менен мына ушундай сынадык. Акыры шүгүр кылуучуларды Алла жакшыраак билүүчү эмеспи? 54. Качан сенин алдыңа Биздин аят-белгилерибизге ишенгендер келишсе: «Силерге тынчтык болсун! Эгеңер Мээримдүүлүк кылууну Өз мойнуна алды. Силерден кимде-ким билбестиктен бир жамандык (күнөө) кылса, кийин ошол жамандыгынын аркасынан тообо кылып (өзүн) оңдосо, анда (күнөөсү кечирилет). Албетте, (Алла) Кечиримдүү, Мээримдүү», - деп айткын! 55. (Чыныгы момундар кимдер экени белгилүү болушу) жана кылмышкер кимселердин жолу да ашкере болуусу үчүн аяттарыбызды ушинтип ирээттүү кылабыз. 56. (Эй Мухаммад): «Мен Алладан башкага, силер жалбарып жаткан буттарыңарга сыйынуудан кайтарылганмын. Силердин каалооңорго ээрчибеймин. Анткени анда жолдон адашам жана хидаят-туура жол табуучулардан болбой каламын», - деп айткын. 57. Айткын: «Мен Раббим тарабынан (Анын жалгыз Маабуд-сыйынууга татыктуу зат экени туурасында) анык далилге ээмин. Силер болсо аны жалганга чыгардыңар. Силер шаштырып жаткан нерсе (Алланын азабы) менин колумда эмес. Акыйкатта өкүм Алланын өзүнө гана таандык. Ал жалаң акыйкатты гана сүйлөйт. Ал (чындык менен жалганды) ажыратып билгендердин эң көсөмү». 58. Айткын: «Эгерде силер шаштырып жаткан нерсе менин колумда болгондо эле, албетте силер менен ортобуздагы иш эчак бүтмөк (т.а мен силерди дароо азапка салмакмын). Алла заалимдерди абдан жакшы билүүчү» [6:51-58]

жактан коркунуч жакындаса, алардын алдына өттүм. Качан арт жагынан коркунуч жакындаса, алардын артына өттүм. Расулуллах ﷺ көз жумганга чейин, аны бир да жолу мени менен душмандын ортобузда калтырбадым».

Сухайб айкөлдүгүнөн тышкары, шайыр жана тамашакөй болгон. Бир жолу, Сухайб бир көзү кум болгон абалында курма жеп жаткан эле. Аны көргөн Расулуллах ﷺ: «Көзүң кум болгонуна карабай курма жеп жатасыңбы?» десе, Сухайб: «А эмнеси бар экен? Мен аны башка көзүм менен жеп жатпаймынбы?» - деп тамашалады.

Сухайбдын берешендик сыпаты тууралуу айта турган болсок, ал байт ул-малдан (казынадан) түшкөн каражаттарынын бардыгын Аллахтын жолунда сарптайт эле. Мухтаждарга жана кыйналгандарга жардам берип, тамак аштарды өзү каалап турса да кедейлерге, жетимдерге жана кулдарга таратып берер эле. Сухайбдын берешендигин көрүп таңыркаган Умар ага: «Сен көп тамак таратып, кээде исраф кылып коёт экенсиң», - дегенде, Сухайб ага: «Мен Расулуллахтын ﷺ:

«خَيَارُكُمْ مَنْ أَطْعَمَ الطَّعَامَ وَرَدَّ السَّلَامَ»

«Силердин араңардан эң жакшыңар (мухтаждарга) тамак жедиргендер жана саламга алек алгандар», - деп айтканын уккам. Мына ушул хадис мени мухтаждардын курсагын тойгузууга түртүп турат», - деп айтты.

Сухайб Румий жөнүндөгү сахабалардын көз карашы тууралуу айта турган болсок, имам ал-Багавий Зайд бин Асламдан, ал болсо атасынан риваят кылып айтат: «Умар Сухайбга кайрылып: «Оо Сухайб, сенин үч нерседен башка айыбыңды көрбөдүм. (Сен эмне үчүн) тилиң ажамий болсо дагы тегим араб дейсиң, сенин кунияң пайгамбардын атынан жана мал-байлыгыңды төгүп чачасың?» - деди. Ошондо Сухайб: «Мал-байлыгым тууралуу айтсам, мен аны туура жолдо гана төгүп-чачам. Ал эми куниямды болсо, Расулуллах ﷺ өзү коюп берген. Тегим араб дегенимдин себеби, мени жаш кезимде римдиктер кулчулукка алып кетишкен. Ошондуктан, алардын тилинде сүйлөп калгам», - деп жооп берди.

Момундардын амири Умар ибн ал-Хаттабга фажр (багымдат) намазын окуп жаткан учурда кол салынгандан кийин, ажалы жакындаганын сезген Умар өз осуятын жана акыркы сөздөрүн айтуу үчүн сахабалар менен жолукту. Жолугушууда сахабаларга: «Сухайб адамдарга (имам болуп) намаз окусун», - деп айтты. Умардын

мусулмандарга имам болуу үчүн Сухайбды тандоосу анын орду канчалык жогору экендигин дагы бир ирет тастыктады. Ал күнү Умар сахабалардан 6 кишини тандап, ошолордун бирин Халифа кылып шайлоону тапшырды. Умар ал сахабалар тууралуу: «Расуллалах бул кишилерден ыраазы болгон абалда көз жумду. Ошондой эле, аларды ахл ул-жанна (жаннат элинен) деп атаган», - деп айтты. Андан соң, аларга (халифаны шайлоо үчүн) үч күн мөөнөт берди. Умар өз сөзүндө: «Эгер мен өлө турган болсом, үч күн ичинде кеңешкиле. (Бул убакытта) Сухайб адамдарга (имам болуп) намаз окусун. Төртүнчү күн келгенге чейин араңарда амир шайлансын», - деп айтты. Ал Микдад бин ал-Асвадга чогулуш жерин белгилөөнү, Абу Талхага чогулгандардын коопсуздугун камсыздоону жана Сухайбга чогулушту көзөмөлдөөнү тапшырды. Умар Сухайбга: «Адамдарга үч күнгө чейин (имамдык кылып) намаз оку. (Чогулушка) Алини, Усманды, Зубайрды, Саъдды, Абдурахман ибн Авфты жана, эгер келсе, Талханы киргиз. Ошондой эле, Абдуллах бин Умарды дагы чакыр, бирок анын бул ишке (талапкерликке) тиешеси жок. Соңунда, өзүң аларды көзөмөлдөп тур. Эгер 5 киши биригип, бир адамды тандашса жана бирөөсү ага каршы чыкса, кылыч менен анын башын чаап сал. Эгер төрт киши биригип, бир адамды тандашса жана экөөсү ага каршы чыкса, ал экөөнүн башын чаап сал. Эгер үч киши биригип, бир адамды тандашса жана калган үчөөсү башка адамды тандашса, Абдуллах бин Умардын тандоосун уккула. Ал кайсы топту тандаса, ошол топ тандаган адамды шайлагыла. Эгер Абдуллах бин Умардын тандоосуна ыраазы болушпаса, анда Абдурахман ибн Авфтын тобун колдогула жана адамдардын тандоосуна каршы чыккандарды өлтүргүлө», - деп айтты. Андан кийин, Умар көз жумганга чейин халифалык маселесин козгобоону өтүндү. Умар абдан кылдат киши болгон. Айрыкча, анын жарык жүзү Жараткандын жанына кетер алдында, миң эсе кылдатыраак ойлонду. Умар мына ушундай кылдаттык менен тандаган киши, сөзсүз түрдө башкалардан көрө эң татыктуу киши болмок. Ал болсо Сухайбды тандады... Ооба, Умар жаңы халифа шайланганга чейин, мусулмандарга имамчылык кылуу үчүн тили ажамий болгонун карабай, Сухайбды тандады. Бул тандоо Аллахтын солих пендеси болгон Сухайб бин Синанга берген эң кымбат неъматтарынын бири болду.

Сухайб 70 жашында, хижрий 38-жылдын шаввал айында дүйнө менен кош айтышты. Ал Мадина Мунавварада көз жумуп, Саъд ибн Абу Ваккас ага жаназа намазын окуду жана Мадинадагы ал-Бакийъ мүрзөсүнө көмүлдү. □

РУАНДА: МАКРОН ФРАНЦИЯНЫН ГЕНОЦИД ҮЧҮН ЖООПКЕРЧИЛИГИН МОЮНГА АЛДЫ

– Франция президенти Эммануэль Макрон 2021-жылдын 27-майында, Руандага иш сапары менен барды. Аталган иш сапарынын максаты – 1994-жылы Руандадагы тутси улутуна карата жасалган геноцидге Франциянын тиешеси бар же жок экендиги туурасында эки өлкө ортосундагы 25 жылга созулган талаштан кийин – элдешүүнү орнотуу болду. Эске сала кетсек, 1994-жылкы геноцидде, 100 күндүн ичинде тутси улутундагы 800 миңден ашуун адам өлтүрүлгөн. Руанда расмий булактарынын билдирүүсүнө ылайык, курман болгондордун саны 1 миллиондон ашат.

– Макрон геноцид курмандыктарына арналган мемориалдын алдында сүйлөгөн сөзүндө, геноцид боюнча «(Франциянын) жоопкерчилигин моюнга алуу үчүн» келгенин айтты. Анын айтымында, Франция «түздөн-түз аралашпаган» болсо да, «акыйкатка кароонун ордуна, унчукпоону абзел көргөн». Өз кезегинде, Руанда президенти Пол Кагаме биргелешкен пресс-конференцияда Макрондун сөзү «эбегейсиз эрдикти» көрсөткөнүн айтып: «Анын сөздөрү кечирим суроодон да маанилүү болду. Анткени, ал акыйкат», - деп кошумчалады. Андан тышкары, Франция Руанда бийлигинин геноцидге байланыштуу куугунтуктоолордон баш тартуусун жактырды.

– Макрондун иш сапары үстүбүздөгү жылдын март айында, Франциядагы калыс тергөө комитети тарабынан – Франциянын жийиркеничтүү жана кылмыштуу ролун жашырууга аракет кылган – отчет жарыя кылынгандан кийин болду. Аталган отчетто айтылышынча «Колонизаторлук позициясы – ошол кездеги – Франция жетекчилеринин көздөрүн көр кылып койгон». Ошондой эле, «Франция өкмөтү кан төгүүнү алдын ала көрө-билбегендиги үчүн чоң жана оор жоопкерчиликти тартат». Бул отчет ушинтип Францияны актады.

– Ушул эле жылдын апрель айында, Руанда бийлигинин буюртмасы менен Америкадагы юридикалык фирма тарабынан даярдалган отчетто тутси улутуна карата ишке ашырылган геноцид үчүн Франция «чоң жоопкерчилик тартат» деп айтылган. Аталган отчетто айтылышынча, Франция геноцидге даярдык көрүлүп жатканын биле туруп, «массалык кыргын уюштуруу аракеттери ашкере болуп калганына карабай», Руанда бийлигине «ачык колдоо» көрсөтүүнү уланта берген. Ошондой эле, Париж массалык кыргынды «көрмөксөнгө алган» эмес, тескерисинче, ага «түздөн-түз салым кошкон».

Геноциддин келип чыгуу себептери:

– Руанда калкынын 85%ы хуту улутундагы жарандардан турган. Тутси улутундагылар аз болушканына карабай, көптөгөн жылдар бою өлкөнү башкарып келишкен. 1959-жылы хуту өкүлдөрү бийликти колго алышкандан кийин, тутси улутунун көпчүлүк бөлүгү кошуна өлкөлөргө качып өтүшүп, ал жакта козголоңчулардан турган Руанда Патриоттук Фронтун түзүшкөн. 1990-жылы РПФ өкүлдөрү Руандага согуш ачышып, ал согуш 1993-жылы тынчтык

келишими түзүлгөнгө чейин уланган. Андан кийин, 1994-жылы 6-апрелде, ошол кездеги Руанда жана Бурунди өлкөлөрүнүн президенттери учуп бараткан учак атып түшүрүлдү. Хуту экстремисттери бул окуяга РПФны айыпташты жана ошол замат уюшкан түрдө өлкөдөгү тутси өкүлдөрүн кыргын кыла башташты. Кыргын учак кулатылгандан бир саат өтөндөн кийин башталып, бир нече сааттар ичинде бүтүн өлкөгө жайылды. Өз кезегинде РПФ учактын кулатылышына – массалык кыргынды баштоо үчүн атайын уюштурган деп – Хуту экстремисттерин айыптаптаган.

Бул окуя тууралуу БУУнун позициясы:

– Массалык кыргын башталганда, БУУ батыштык жарандарды эвакуациялап, тынчтык орнотуу үчүн жиберилген 2500 аскердин санын 250гө кыскарткан. Ошондой эле, болуп жаткан кан төгүүлөргө «геноцид» терминин колдонуудан тыйылып, аларды «эл аралык мыйзамды бузуу» деп атады жана абалды турукташтыруу үчүн Руандага курал-жарак жиберүүдөн баш тартты. Массалык кыргын жүрүп жаткан учурда, өлкөдөн БУУ аскерлеринин чыгарылып кетиши кандуу трагедиянын дагы да ырбашына өбөлгө түздү.

– Маалыматтарга ылайык, каргашалуу трагедия учурунда, Руанда мусулмандарынын тутсилерди хуту мыкаачыларынан коргоп, аларга башпаанек берүүсү өлкөдө Исламдын жайылуусуна өзгөчө таасир көрсөткөн. Натыйжада, калкынын саны 11.2 миллион болгон Руандада мусулмандардын саны 1%дан 10%га чейин өскөн. Анткени, хуту мусулмандары тутсилерди тукум курут кылууга умтулуп жаткан хуту мыкаачыларына кошулуудан баш тартышкан. Ошондой эле, бүтүн өлкө бойлоп кан төгүүлөр жүрүп жаткан учурда, алар тутсилерди коргоп, сактап калышкан. Хуту мусулмандары ошол кезде өздөрүнүн улуттан көрө динге бекемирээк байланганын айтышат. Ошондой эле, алар 1994-жылдагы кандуу трагедия учурунда, өлкөдө Исламдын жайылуусуна себеп болгон окуяларды сыймыктануу менен эскеришет.

– Ошол эле учурда, католик чиркөөсүнүн ойногон ролу бир топ ойтолгоолорду жаратты. Көпчүлүк адамдар чиркөө кечилдерин алардан жардам жана коргонуу сурап баргандарды өлтүрүүдө айыптап чыгышты. «Франция мамлекети жана Руандадагы тутсиге карата геноцид» китебинин авторлорунун бири Гренар мындай деди: «Католик чиркөөсү өзгөчө ролду ойноду. Ал геноцидге жооптуу адамдарды коргоп-жашырып калды». Бул туурасында 2017-жылдын 20-мартында, Ватикандагы Рим папасы тарабынан кечирим суроо баяндамасы жарыяланды. Анда айтылышынча, «Рим папасы дагы бир ирет Кудайга чиркөөнүн жана анын жактоочуларынын каталарын кечирүүнү сурап кайрылган. Алардын ичинде кастыкка жана зордук-зомбулукка багынып, инжилдеги милдеттерине кыянаттык кылган епископ жана эркек-аялдардан турган чиркөө кызматкерлери бар»

Франциянын геноцидге болгон катыштыгы:

– «Франция мамлекети жана Руандадагы тутсиге карата геноцид» китебинде мындай деп келет: «Франция мамлекети Руандадагы геноцидди ишке ашырууга жооптуу адамдарды өзүнүн «саясий коргоосуна» алып,

алардын кээбирлерине жарандык берди. Ошондой эле, Франция геноцидди уюштуруучуларга жалданма аскерлерди жана курал-жарактарды жөнөтүү менен, аларга саясий жана аскерий жактан ар тараптуу колдоо көрсөтүп турган. Ал өзүнүн мындай аракеттерин дипломатиялык жана маалыматтык кызматташуу чүмбөтү астында ишке ашырды. Франция ал кылмышкерлердин көз караштарын коргоп келет. Сот иштери болсо Руанда маселесине келгенде солгундап калат. Ушул күнгө чейин, геноцидге жооптуу кылмышкерлерди сот жообуна тартууга саясий эрк жетишпей келет. Париж – кесепеттери тууралуу эч ойлонбой туруп – массалык кыргынды ишке ашырган режимди толук түрдө колдоп турган. Ошого карабай, Франциянын мурунку президенти маркум Франсуа Миттеран Африкадагы адамзатка каршы жасалган кылмыштарга Франциянын катыштыгы бар экендигин четке какты».

Ал-Ваъй: Батыш жетекчилери капитализмдин акыйкаты колониализм, кылмыштуулук, элдерди жакырлатуу, өлкөлөрдү басып алуу жана талаптоо экендигин эң жогорду деңгээлде далилдешти. Макрондун кечирим суроосуна кылдаттык менен көңүл бурган адам анын куулуктан башка нерсе эмес экендигин түшүнөт (Алгач, Макрон Франциянын катыштыгы бар экендигин четке каккан. Андан кийин, калыс тергөө комитети анын кебин далилдеген отчетту жарыялады. Натыйжада, Руанда бийлиги геноцидге байланыштуу куугунтуктоолордон баш тартты). Ушул жерден суроо туулат: Эгер, бир адам башка бирөөнү өлтүрө турган болсо, кечирим сурап коюунун өзү жетиштүү болобу? Анда, Руандадагы миллиондогон адамдардын өлтүрүлгөнү кандай болот? Алжирдеги бир жарым миллион адамдын өлтүрүлүшүчү? Мындан тышкары, Франция капиталисттик Батыш өлкөлөрү менен биргеликте, Биринчи жана Экинчи дүйнөлүк согуштарда он миллиондон ашуун адамдарды өлтүрүүгө катышкан. Алардын эсеби кандай болот?

– Акыйкатта, дүйнө жүзү токой мыйзамынан дагы жапайы болгон мыйзам менен жашап жатат. Бул хазарат тезинен кулатылышы зарыл. Башкалардан мурун, анын колдоочулары өздөрү бул хазараттан кутулушу зарыл. Эң негизгиси, малай акимдерди көшөгө артынан капиталисттер башкарып жатканын билүүбүз кажет. □

ТҮРКИЯ «ИЗРАИЛ» МЕНЕН МАМИЛЕЛЕРДИ НОРМАЛДАШТЫРУУГА АШЫГЫП ТУРАТ. БИРОК ЭМНЕ СЕБЕПТЕН ЭРДОГАН АЛАРГА КАРШЫ ЖУЛКУНУУДА?

Түркия президенти Режаб Тайиб Эрдоган жакында «израилдин» Куддуска, Шайх Жаррахка жана Газа секторуна жасаган чабуулдарын сынга алды. Ал мындай ишке өзүн мусулмандардын лидери кылып көрсөтүү үчүн, ошондой эле, ички саясий максаттарын ишке ашыруу үчүн гана барды. Эрдоган «израилдин» аракеттерин тынымсыз сынга алып, аны «террордук жана аморалдык мамлекет» деп атап жатты. Бирок ошол эле учурда, Эрдогандын «израилге» болгон мамилесинин экинчи тарабы дагы бар. Ал өзүн жалпыга «израилдин» душманы кылып көрсөткөнү менен, көшөгө артында жөөт вужуду менен мамилелерди нормалдаштырууга жана бекемдөөгө, ошондой эле, соода-сатык жана чалгындоо жааттарында өз ара кызматташууну күчөтүүгө жан үрөп аракет кылууда. Стамбулдагы экономика жана тышкы саясатты изилдөө борборунун жетекчиси Синан Улген: «Чыгыш Куддустагы чабуулдар жана чыңалуулар Түркия үчүн абдан ыңгайсыз учурда жүз берди», - деп айтты. Ошондой эле, Улген өз сөзүндө Эрдогандын «израилге» каршы билдирүүлөрүнүн айынан, Түркия менен «израил» ортосундагы жакындашуу процессинде оорчулуктар жаралып жатканын да кошумчалады. Тышкы саясат жаатында адистешкен түрк серепчиси Йедин Сезер бул тууралуу мындай деди: «Эрдоган жана анын партиясынын «израил» тарабынан жүргүзүлүп жаткан эскалацияга каршы мындай аракеттеринин негизги себеби ички саясий максаттарга барып такалат. Түркиядагы АКПнын (Адилеттүүлүк жана өнүктүрүү партиясынын) жетекчилери «израил» менен мамилелерди нормалдаштырууга нааразылыгын билдиришкендиктен, Эрдоган өз тарапташтарын соорутуу максатында диний жана улутчулдук билдирүүлөрүн жасап келүүдө». Ошондой эле, сурамжылоолордун натыйжасы көрсөткөндөй, коронавирууска каршы күрөшүүдөгү жана көптөн бери уланып келе жаткан экономикалык кризисте жоюудагы ийгиликсиздиктери себептүү, Эрдоганга жана анын партиясына болгон элдин ишеними төмөндөп кеткен...

Андан тышкары, Анкара Ислам ааламынын лидери болууга умтулууда. Бул тууралуу 56 мусулман өлкөлөрүнөн түзүлгөн Ислам Кызматташтык Уюмунун тышкы иштер министрлеринин чогулушунда, Түркиянын тышкы иштер министри Мавлуд Чавушоглу: «Исламий үмөт бизден жетекчилик ролун аркалашыбызды күтүп турат», - деп айтты.

Ал-Ваъй: Түркиянын мусулмандар көйгөйлөрү тууралуу позициясы диний кабыкка оролгон курук чакыруулар, кызыкчылыктар, улутчулдук жана мекенчилдиктен башка нерсе эмес. Ошондуктан, ал Фалестин маселесинде «израилдин» оккупациясы жана ал туурасындагы эл аралык токтомдор жөнүндө ооз ачып да койбойт. Аларды кабаатырга салган жалгыз нерсе яхудийлердин фалестиндиктерге карата жасаган копол мамилеси гана. Эрдоган өз билдирүүлөрүнүн биринде: «Биз «израилдин» Фалестинге карата ырайымсыз, копол саясатына эч качан ыраазы болбойбуз», - деп айткан. Ошондой эле, башка сөзүндө: «Эгер биздин ортобузда мындан да маанилүүрөөк маселелерибиз болбогондо, биздин мамилебиз бүтүндөй башкача болмок... Биз мамилелерибизди мындан да жакшыртууну каалайбыз», - деп айткан. Эрдогандын саясаты туура диний түшүнүктөн таптакыр алыс жана Исламга болгон Батыштын көз карашына жакын. Анын башкаруусу – өзү айткандай – толук илманий (светтик). Анткени, Эрдоган динде саясат жок, дин бул жеке адамдарга гана тиешелүү нерсе деп эсептейт. Ал үчүн Фалестин маселеси саясий кызыкчылыктан башка нерсе эмес. Ошондой эле, ал жердин эли мусулмандар болгондуктан, инсанийлик көз карашынан келип чыгып гана сар-санаа болуп коёт. Ошондуктан, «израилге» карата катаал мамилеси менен даңазаланган Абдулхамид II жана башка мусулман жетекчилер сыяктуу чыныгы исламий позицияны Эрдогандан көрө элекпиз. Жада калса, яхудийлердин өздөрү дагы ушул күнгө чейин, Эрдоганды кандайдыр бир кооптуу диний тенденцияда айыпташкан эмес. □